

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETMELERDE GAYRİNAKDİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Abdüssamed KOÇ

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selahattin KARABINAR

ARALIK – 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

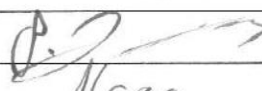

**İŞLETMELERDE GAYRİNAKDİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdüssamed KOÇ

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

“Bu tez 29/12/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Selahattin KARABİMAR	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Alexen KANCA	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Serife SURBE	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Abdüssamed KOÇ

29.12.2015

ÖNSÖZ

Bu çalışma boyunca bilgisini, zamanını, sabrını ve samimi görüşlerini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Selahattin KARABINAR'a, hocam Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN'a, yardımlarını esirgemeyen mesai Arkadaşlarım Dr. Zülküf ÇEVİK'e, Dr. Mustafa Kenan ERKAN'a, Arş. Gör. Merve KIYMAZ'a, teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çalışma boyunca gündüzleri mesai, akşamları ve hafta sonları bu çalışma yüzünden vakit ayıramadığım, sabrını ve desteğini her daim arkamda hissettiğim eşim Elif KOÇ'a, ömrünü hayırlı bir evlat yetiştirme motivasyonu ile yaramaz bir evlada harcayan ayakları öpülesi annem Mihriban KOÇ'a, merhum babam Hulusi KOÇ'a ve kardeşlerim Mehmet Akif ve Nisa Nur KOÇ'a şükran ve minnetlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GAYRİ NAKDİ YÜKÜMLÜLÜK DOĞURAN İŞLEMLER VE TEMİNAT MEKTUPLARI	6
1.1. Banka Teminat Mektuplarının Hukuki Niteliği	10
1.2. Teminat Mektubunun Fonksiyonları.....	11
1.2.1. Muhatap Bakımından Teminat Mektubunun Fonksiyonları	11
1.2.2. Banka Bakımından Teminat Mektubunun Fonksiyonları	12
1.2.3. Lehtar Bakımından Teminat Mektubunun Fonksiyonları.....	13
1.3. Teminat Mektubunda Tarafların Yükümlülükleri.....	13
1.3.1. Bankanın Yükümlülükleri.....	13
1.3.2. Lehtarın Yükümlülükleri.....	14
1.4. Banka Teminat Mektuplarının Sınıflandırılması	15
1.4.1. Niteliğine Göre Sınıflandırma.....	16
1.4.2. Ödeme Talebinin Şekline Göre Sınıflandırma	17
1.4.3. Teminatın Konusuna Göre Sınıflandırma	21
1.4.4. İkinci Bankanın Devreye Girmesine Göre Sınıflandırma	27
1.4.5. Sürelerine Göre Sınıflandırma	29
1.4.6. Diğer Teminat Mektupları	30
2.BÖLÜM: GAYRİ NAKDİ YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN VERGİ KANUNLARINA GÖRE RAPORLANMASI	34
2.1. Bankanın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması.....	34

2.2. Lehtarın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması	43
2.2.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisi Bağlamında Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması.....	46
2.2.2. Hizmet İlişkisi Kurulduğunda Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması.....	50
2.3. Muhatabın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması.....	57
2.3.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması.....	59
2.3.2. Hizmet Sözleşmesi Kurulduğunda Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması.....	62
3. BÖLÜM: GAYRİ NAKDİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN UFRS'YE GÖRE RAPORLANMASI.....	66
3.1. Lehtarın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Ufrs'ye Göre Raporlaması	74
3.1.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisi Bağlamında Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın UFRS'ye Göre Raporlaması	76
3.1.2. Hizmet Sözleşmesi Kurulduğunda Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın UFRS'ye Göre Raporlaması	80
3.2. Muhatabın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Ufrs'ye Göre Raporlaması	85
3.2.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın UFRS'ye göre Raporlaması	86
3.2.2. Hizmet Sözleşmesi Kurulduğunda Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın UFRS'ye Göre Raporlaması	89
KAYNAKÇA	94
EKLER.....	99
ÖZGEÇMİŞ.....	101

KISALTMALAR

THP	: Tekdüzen Hesap Planı
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
IAS	: International Accounting Standard (Uluslararası Muhasebe Standardı)
IASB	: International Accounting Standard Board (Uluslararası Muhasebe Standardı Kurulu)
KGK	: Kamu Gözetim Kurumu
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Alınan Teminat Mektupları.....	71
Tablo 2 Teminat Rehin ve İpoteklerin raporlanması.....	74
Tablo 3 Verilen Teminat Mektuplarının Finansal Tablo Dipnotlarında Raporlanması .	77
Tablo 4 Alınan Teminatlar	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Teminat Mektubunun Tazmin Aşamasında Tarafların İlişkisi.....	9
Şekil 2: İlk Talepte Ödeme Havi Banka Teminat Mektupları.....	19
Şekil 3: Geçici Teminat Mektupları İhale Süreci	22
Şekil 4: İhale Sonrası Geçici Teminat Mektupları	23
Şekil 5: Hizmet Sözleşmesi Kurulmadığında Geçici Teminat Mektupları	24
Şekil 6: Avans Teminat Mektupları.....	27
Şekil 7: Ödeme Amaçlı Teminat Mektupları	32
Şekil 8: Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Verilen Teminat Mektupları	47
Şekil 9: Hizmet Sözleşmesi Kurulurken Verilen Teminat Mektupları.....	51
Şekil 10: Teminat Mektubu Sözleşmesindeki Riskin Gerçekleşmesi durumundaki Süreç.....	53
Şekil 11: Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektuplarında Muhatap	59
Şekil 12: Hizmet Sözleşmesi Kurulurken Alınan Teminat Mektuplarında Muhatap.....	63
Şekil 13: Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Kullanılan Teminat Mektuplarında Lehtar	78
Şekil 14: Hizmet Sözleşmesi Bağlamında Kullanılan Teminat Mektuplarında Lehtar..	81
Şekil 15: Muhatabın Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektuplarında Pozisyonu	87
Şekil 16: Muhatabın Hizmet Sözleşmesi Kurulurken Alınan Teminat Mektuplarında Pozisyonu	90

Tezin Başlığı: İşletmelerde Gayrinakdi Yükümlülüklerin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Tezin Yazarı: Abdüssamed KOÇ **Danışman:** Prof. Dr. Selahattin KARABINAR

Kabul Tarihi:29/12/2015 **Sayfa Sayısı:** vii (ön kısım) + 100(Tez)+ 2 (Ek)

Anabilim Dalı: İşletme

Bilim Dalı: Muhasebe ve Finansman

Kefalet, taahhüt, teminat mektubu gibi işletmeden nakit çıkışı gerektirmeyen, ancak gelecekte nakit çıkışı ihtimali bulunan işlemlerin bütününe gayri nakdi yükümlülükler denmektedir. Bu çalışmada gayri nakdi yükümlülüklerin Tekdüzen Hesap Planına göre ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre mali tablolarda nasıl raporlanacağı incelenmiş ve banka teminat mektupları üzerinden açıklanmıştır.

Tekdüzen Hesap Planına göre teminat mektupları sadece nazım hesaplarda raporlanmaktadır. Nazım hesaplarda raporlamak teminat mektubunun dönem sonunda mali tablolarda yer almamasına sebep olmaktadır. Bu da muhasebenin tam açıklama ilkesiyle çelişmektedir. Lehtar açısından teminat mektubu yükümlülüğünün gider olarak muhasebeleştirilmesi sadece nakde dönüştüğü durumlarda mümkündür. Eğer işlemin nakde çevrilmesi ile yükümlülüğün doğduğu dönem farklılaşırsa, önceki dönemin giderinin sonraki dönem raporlanması sonucu doğar. Bu durum da muhasebenin dönemsellik ilkesi ile çelişmektedir.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre birer koşullu varlık veya koşullu yükümlülük olan teminat mektuplarını finansal tablo dipnotlarında raporlanması düzenlenmiştir. Karşılık ayırma gerektiren durumlar buna göre yapılması gerekir. Ayrıca UFRS, işlemin gider olarak raporlanması için sorumluluk doğuran olayın ne zaman gerçekleştiğini ön planda tutmaktadır. Bu da teminat mektubunun nakde dönüşmesinin muhtemel olduğu durumlarda lehtarın mali olayı gider olarak raporlamasına imkân sağlamaktadır. Bu konu Vergi Kanunlarıyla uyummadığı için ertelenmiş vergi etkisi doğmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Teminat Mektupları, Gayri nakdi Krediler, Raporlama, TMS 37, Karşılıklar,

Title of the Thesis: Reporting Non-Cash Liabilities in Firms

Author: Abdüssamed KOÇ **Supervisor:** Prof. Selahattin Karabınar

Date: 29/12/2015 **Nu. of pages:** : vii (pre text) + 100 (main body) + 2 (app.)

Department: Business Administration **Subfield :** Accounting and Finance

Non-cash liabilities are non-cash transactions, such as guarantees, commitments, and letters of guarantee, but it has a strong likelihood of future cash outflow. In this study, the reporting of non-cash obligations has been examined according to the Turkish Uniform Chart of Accounts and the International Financial Reporting Standards. This has been explained in the aspect of letters of banks guarantee.

According to Uniform Chart Of Accounts, letter of guarantees are reported only in the memorandum accounts. Letter of Guarantees are caused not to be included in the end-of-period financial statements because of their reporting in the memorandum accounts. This situation contradicts with the full description principle of the accounting. With regard to the beneficiary, recognizing letter of guarantee liabilities as an expense is only possible in cases where it turns into cash. If a reporting period comes between the cash conversion transaction and liability's emergence, previous period's expense is reported in the subsequent period and this situation is also in contradiction with the matching principle of accounting.

According to International Financial Reporting Standards, letter of guarantee which is contingent assets and contingent liabilities should be reported in the disclosures of financial statements. Also, UFRS prominence occurrence time of obligating event to report transaction as an expense. Thus, in the cases which letter of guarantee is likely to turn into cash, beneficiary may report financial events as an expense. Because not consistent with the Tax Law this subject is accepted as deferred tax effect.

Anahtar Kelimeler: Letter of guarantees, Non-cash liabilities, Non-cash loan, Provisions, Reporting, IAS 37.

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamı boyunca maddi veya manevi pek çok Őeye ihtiyaç duyar ve bunu karşılamak adına m¼cadele eder. Bilime önc¼lük eden Şey bu ihtiyaçlardır. Tarih boyunca insanoğlu bir varlık sahibi olmayı istemiştir. Bazılarını kendi imkânlarıyla üretme yoluna çalıŐmıŐ, üretemediklerini başkalarının yardımıyla elde etmeye çalıŐmıŐtır. İhtiyaç duyulan varlığı elde etme m¼cadelesi ticaretin gelişimine katkı sađlamıŐtır. Elde ettiği varlıkları yönetmesi gerekmiŐ ve ihtiyacı doğrultusunda bir yöntem geliŐtirmiŐtir. Devletler kurulmuş, savaŐlar olmuŐ, savaŐı kazanmak için daha üstün silahlar icat edilmiştir. Devletler gelişmiş ve devletlerin ihtiyaçları olmuştur. İhtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeni yöntemler geliŐtirilmesine devletler önc¼lük etmiş bir nevi bilimin gelişimini etkilemiştir.

Varlıkları elde etmek kadar zor olan bir Şey de onları yönetmektir. Bu ihtiyaç muhasebe biliminin gelişmesine önc¼lük etmiştir. 1363 yılında İlhanlılar devrinde Risale-i Felekiyye isminde bir kitap Abdullah bin Muhammed bin Kiyâ el Mazendarani tarafından yazılmıştır. Kitapta bugün ki çift taraflı kayıt sisteminin izleri gör¼lmektedir (OTAR, 1984). Muhasebeyle ilgili yazılan bu kitaptan bu yana muhasebe bilimi yine ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmiştir. Yeni ihtiyaçlar yeni arayıŐlara, yeni yöntemlere, yeni yol göstermiştir. Gerek devlet kurumlarında gerek işletmelerde ne kadar varlığın olduğu, nerde nasıl kullanıldığını gör¼lmesi bir ihtiyaç olmuştur. Bu ihtiyacın giderilmesi daha iyi finansal raporlama yapmakla mümkündür. Birçok konuda olduğu gibi, ticaretinde gelişmesiyle finansal araç ve işlemlerin raporlanmasına olan ihtiyaç oldukça artmıŐtır.

Günümüzde ticaretteki gelişmeye paralel olarak yeni ihtiyaçlar dođurmuŐtur. Başlıca konulardan biri de güvendir. Ticaretin gelişmesi güven kavramına daha çok ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. İki tüccar arasındaki bu güvensizliğin giderilmesi üç¼nc¼ bir kişinin kefaletiyle, garantisiyle giderilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda teminat mektupları gibi bir müessese günümüz uygulamalarında yerini almış ve yaygın bir Şekilde kullanılmaktadır.

Ticari hayatta kullanılan araçların doğru raporlanması işletmenin iyi yönetilmesi açısından son derece önem arz etmektedir. Raporlamayı etkileyen pek çok etken vardır.

Değerlemenin ne üzerinden yapılacağı, nelerin gider nelerin gelir, nelerin varlık olarak kabul edileceği dönem sonunda hazırlanmış mali tabloyu etkilemektedir.

Her ülkenin olduğu gibi Türkiye'nin de kendine özgü bir muhasebe sistemi vardır. Bazı ülkelerde muhasebe sistemini düzenleyen kanunlar sermaye piyasalarının, paydaşların kaygılarını gidermeye yönelikken, bazı ülkelerde kaygı devletin daha iyi vergi toplamasına yöneliktir. Ancak muhasebenin sosyal sorumluluk kavramı gereği, muhasebe organizasyonu tek bir grubun veya kişinin yararını değil tüm toplumun yararını gözetmeli, doğru tarafsız bilgi üretmelidir. Türkiye'de muhasebe sistemini düzenleyen başlıca kanun Vergi Usul Kanunudur. Buradan; vergi kaygısıyla yapılan bir muhasebe, vergi için yapılan bir muhasebe organizasyonundan bahsetmek mümkündür.

Her ülkenin kendine özgü muhasebe sistemi olduğu için küresel veya uluslararası işletmelerin raporlama yapması ve işletmelerini yönetmeleri zorlaşmaktadır. Bu da yatırım kararlarını etkilemektedir. Uluslararası Finansal Raporlama standartları dünya üzerinde yakınsak muhasebe uygulamalarını öngörmektedir. Ülkeleri sermayenin hareketliliğine imkân sağlamak amacıyla muhasebe uygulamalarını birbirlerine yakınsatmaya çalışmaktadırlar. Bunun en çok kullanılan aracı UFRS'dir.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları pek çok konuda muhasebe uygulamalarına yenilikler getirdiği gibi bir gayri nakdi yükümlülük olan teminat mektuplarının raporlanmasını da etkilemiştir ve raporlamasında bazı değişiklikler öngörmüştür. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları vergi kaygısından sıyrılmış doğru raporlamayı amaçlamaktadır. Teminat mektubunun raporlanmasında yükümlülük nakde dönüşmediği durumlarda Tekdüzen Hesap Planına göre nazım (hatırlatıcı) hesaplarda izlenebilmektedir. Üstelik raporlanması zorunlu da değildir. Nazım hesaplarda izlendiği için de teminat mektupları mali tablolarda raporlanamamaktadır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ise teminat mektuplarının nakde dönüşmedikleri müddet boyunca Teminat, Rehin, İpotek başlıklı dipnotlarda raporlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu finansal tablo kullanıcılarına daha doğru daha şeffaf bilgi sağlanmasını kolaylaştıran bir değişikliktir. Teminat mektubu nakde dönüştüğünde gider olarak raporlanması vergiyi etkileyen bir unsurdur. Vergi Usul Kanunu bu konuda temkinli yaklaşmakta, gider olarak yazılmasına müsaade etse de giderin kesinleştiği tarihte karşılık ayırmasına imkân vermemektedir. Bu da vergi kaygısından ortaya çıkan bir sonuçtur. Uluslararası

Finansal Raporlama Standartları işletmeden bir nakit çıkışının muhtemel olduğu dönemde karşılık ayrılmasını öngörmektedir. Bu tezde gayri nakdi yükümlülüklerin raporlanması Tekdüzen Hesap Planı (THP) ve Türkiye /Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (TFRS/UFRS) açısından farklılıklar göz önüne alınarak incelenecektir.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları pek çok konuda muhasebe uygulamalarına yenilikler getirdiği gibi bir gayri nakdi yükümlülük olan teminat mektuplarının raporlanmasını da etkilemiştir ve raporlamasında bazı değişiklikler öngörmüştür. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları vergi kaygısından sıyrılmış doğru raporlamayı amaçlamaktadır. Teminat mektubunun raporlanmasında yükümlülük nakde dönüşmediği durumlarda Tekdüzen Hesap Planına göre nazım (hatırlatıcı) hesaplarda izlenebilmektedir. Üstelik raporlanması zorunlu da değildir. Nazım hesaplarda izlendiği için de teminat mektupları mali tablolarda raporlanmamaktadır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ise teminat mektuplarının nakde dönüşmedikleri müddet boyunca Teminat, Rehin, İpotek başlıklı dipnotlarda raporlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu finansal tablo kullanıcılarına daha doğru daha şeffaf bilgi sağlanmasını kolaylaştıran bir değişikliktir. Teminat mektubu nakde dönüştüğünde gider olarak raporlanması vergiyi etkileyen bir unsurdur. Vergi Usul Kanunu bu konuda temkinli yaklaşmakta, gider olarak yazılmasına müsaade etse de giderin kesinleştiği tarihte karşılık ayırmasına imkân vermemektedir. Bu da vergi kaygısından ortaya çıkan bir sonuçtur. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları işletmeden bir nakit çıkışının muhtemel olduğu dönemde karşılık ayrılmasını öngörmektedir. Bu tezde gayri nakdi yükümlülüklerin raporlanması Vergi Usul Kanunu (VUK)'un ve Türkiye /Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (TFRS/UFRS)'nin ilke ve esasları göz önüne alınarak incelenecektir.

Çalışmanın Önemi

Finansal raporlama işletmeler için hayati bir öneme sahiptir. Sonsuza kadar faaliyetlerini sürdüreceği varsayılan işletmeler varlıklarını, kaynaklarını, gelirlerini ve giderlerini birlikte eşit dönemlerde raporlarlar. Bu, işletmelerin performanslarını ölçmeleri için gerekli bir işlemdir. Ancak finansal raporlama farklı ülkelerde, farklı kanunlara ve ilkelere göre yapıldığında farklı sonuçlar verebilmektedir. Gayri nakdi

yükümlülük doğuran işlemler, farklı muhasebe uygulamalarında farklı raporlanan işlemlerdendir.

Türkiye muhasebe uygulamalarında nakit çıkışı olmadığı müddetçe işletmenin finansal tablolarında yer almayan gayri nakdi yükümlülükler, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının ilke ve esaslarına göre finansal tablo dipnotlarında raporlanmaktadır. Ayrıca lehtarın UFRS'nin ilke ve esaslarına göre yaptığı raporlama ile Tekdüzen Hesap Planının ilke ve esaslarına göre yaptığı raporlamada özellikle tazmin aşamasında farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklar yükümlülüğün raporlanma biçimini etkilediği gibi işlemin vergi boyutunu da etkilemektedir.

Bu çalışma, yukarıda belirtilen farklılıkları karşılaştırması ve açıklanması açısından önem teşkil etmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı birer gayri nakdi yükümlülük olan teminat mektuplarının nasıl raporlanması gerektiğini açıklamaktır. Teminat mektubu tarafları olan lehtar, muhatap ve bankanın farklı teminat mektubu türleriyle ve farklı durumlarda karşılaştıklarında Tekdüzen Hesap Planına ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre yapılması gereken kayıtları açıklamak amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada birincil ve ikincil verilerden yararlanılmış olup bu bağlamda geniş kapsamlı literatür taraması yapılmıştır. Gayri nakdi yükümlülükler kısaca ele alınmış ve teminat mektupları üzerinden detaylı açıklamaları yapılmıştır. Türkiye muhasebe uygulamalarına göre teminat mektuplarının nasıl raporlandığı incelenmiştir. Aynı zamanda gayri nakdi yükümlülüklerin nasıl raporlanmasına ilişkin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının ilke ve esasları incelenmiştir. İki raporlama sisteminin de benzer ve farklı yönleri ele alınmıştır.

Çalışmanın İçeriği

Bu çalışmanın birinci bölümünde gayri nakdi yükümlülük doğuran işlemler ve teminat mektupları incelenmiştir. Gayri nakdi yükümlülükler o an nakit çıkışı gerektirmeyen

ancak gelecekte muhtemel nakit çıkışı olan işlemlerdir. Kefalet, taahhüt ve teminat mektupları gibi işlemler gayri nakdi yükümlülüklerdir. Uygulamada kullanılan en somut gayri nakdi işlem teminat mektubudur. Bundan dolayı gayri nakdi yükümlülükler teminat mektupları üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Teminat mektuplarının hukuki niteliği, fonksiyonları, çeşitleri ve taraflara yüklediği yükümlülükler detaylı olarak birinci bölümde açıklanmıştır.

İkinci bölümde; gayri nakdi yükümlülüklerin Tekdüzen Hesap Planına göre raporlanması incelenmiştir. Teminat mektubunun üç tarafı olan lehtar, muhatap ve bankadır. Bu üç taraf teminat mektubuyla farklı şekillerde karşılaşmaktadır. Karşılaşılan durumlar örneklerle açıklanmış ve tarafların bu durumlar karşısında ne şekilde raporlama yapması gerektiği belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde; gayri nakdi yükümlülüklerin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre raporlanması ele alınmıştır. Tarafların teminat mektuplarıyla ne şekilde karşılaştıkları örneklerle açıklanmıştır. Tekdüzen Hesap Planına göre raporlamalarda bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar üçüncü bölümde de belirtilmiş ve nasıl olduğu açıklanmıştır.

1. BÖLÜM: GAYRİ NAKDİ YÜKÜMLÜLÜK DOĞURAN İŞLEMLER VE TEMİNAT MEKTUPLARI

Gayri nakdi yükümlülükler gerçekleştiği anda nakit çıkışı gerektirmeyen ancak gelecekte nakit çıkışı ihtimali olan işlemlerdir. Taahhüt, kefalet ve teminat mektubu gayri nakdi yükümlülüklerden bazılarıdır.

Taahhütler;

Taahhüt kelime anlamı itibariyle bir şey yapmayı üstüne almak, üstlenmek demektir.¹ Taahhüt altına kişiler girebilecekleri gibi kurumlar da girebilmektedir. Bir kurum herhangi bir konuda taahhüt altına girdiğinde maddi bir değer çıkışı olmamaktadır. Ancak işletmeden ekonomik bazı değerlerin belli şartlar gerçekleştiğinde çıkabileceğinin sözünü vermiştir. Bu noktada yükümlülük nakdi olmasa da, nakde dönüşmesi her an söz konusu olabilir. Taahhütlere en güzel örnek teminat mektuplarıdır. Bu yüzden çalışma teminat mektupları üzerinden yürütülecektir.

Kefaletler;

Kefalet²; birinin borcunu ödememesi veya verdiği sözü yerine getirmemesi durumunda bütün sorumluluğu üzerine alma durumuna denir. Türk Borçlar Kanununun (TBK) 581. maddesine göre “*Kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmedir*”. Kanunda yer alan bu tanıma göre kefalet sözleşmesi, alacaklı ile kefil arasında kurulan ve alacaklıya kişisel güvence sağlayan bağımsız nitelikte bir borç ilişkisidir (YILMAZ, 2011).

Kefalet sözleşmesi kişisel bir teminat sözleşmesidir. Bu sözleşme ile kefil, asıl borçlunun borcunu alacaklıya karşı ifa edememesi tehlikesini kişisel olarak üstlenmektedir. Borçlunun borcunu alacaklıya ifa edememesi tehlikesini kişisel olarak üstlenen kefilin sorumluluğu sınırsız değildir. TBK md. 589’da kefalet sözleşmesinde kefilin sorumluluğunun kapsamı belirtilmiştir. TBK md. 589 yasa koyucu tarafından, halen yürürlükte olan 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun (B.K.) kefilin sorumluluğunun kapsamını belirleyen 490. maddesinden farklı olarak kaleme alınmıştır. Yasa koyucu

¹ Türk dil kurumu web sitesinde güncel Türkçe sözlükteki tanıma göre.

² Türk dil kurumu web sitesinde güncel Türkçe sözlükteki tanıma göre.

tarafından TBK md. 589 kaleme alınırken, 818 sayılı Borçlar Kanunu'ndan farklı olarak öncelikle kefilin azami miktar ile sorumlu olduğu belirtilmiştir. Sonrasında ise, B.K. md. 490'da üç fıkra ile ifade edilen kefilin sorumluluğunun kapsamı, TBK md. 589'un ikinci fıkrasında üç bent olarak bazı değişikliklerle birlikte düzenlenmiştir. TBK md. 589'un üçüncü ve dördüncü fıkralarında da 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda bulunmayan, kefilin sorumluluğu ile ilgili yeni bir takım düzenlemelere yer verilmiştir. (YILMAZ, 2011)

Teminat Mektupları;

Dünyada özellikle sanayi devrimi sonrası ticaret hacmi ciddi bir artış göstermiştir. Buharlı makinelerin icadıyla üretim artmış, üretimin iç talebin çok üzerinde seyretmesiyle yeni kıtalara satma çabası hasıl olmuştur. Bu çerçevede içerisinde teknoloji ileri düzeyde gelişmiştir.

Gelişen ticaret hacmi pek çok alanda sıkıntı doğurmuş ve bunlardan biriside alacaklı ve borçlu arasındaki güven ilişkisidir. Üretim kapasitesi düşükken satış miktarı da düşüktü. Tacirin satış yaptığı kişi sayısı az olduğu için güven kavramı daha fazlaydı. Günümüze nazaran daha az olan güvensizliği aşmak için eldeki imkânlar da yeterliydi. Fakat kapasite arttıkça borçlu alacaklı arasındaki ilişki daha karmaşık hale geldi. Binlerce borçlunun her birini; alacaklı da tanımadığı için güven kavramı eskisine nazaran azalmış oldu.

Bir tacir birey olarak piyasaya girdiğinde kimse onu tanımaz ve güvenmezken, bir bankanın ona garanti vermesi, kefil olması şüphesiz ki onun elini güçlendiren bir sebeptir. İşte sanayi devrimi sonrası tacirler artan güvensizliği aşabilmek için bankaların kendilerine garanti vermelerini istediler. Günümüzde, hem ülke içi ticari ilişkilerde, hem de milletler arası ticari ilişkilerde, sözleşmenin taraflarının yanında ve ondan bağımsız bir kurumun bulunması gerektiği kabul görmüş ve böylece banka teminat mektuplarına yoğun olarak ihtiyaç duyulmuştur. (DOĞAN V. , 2005, s. 44)

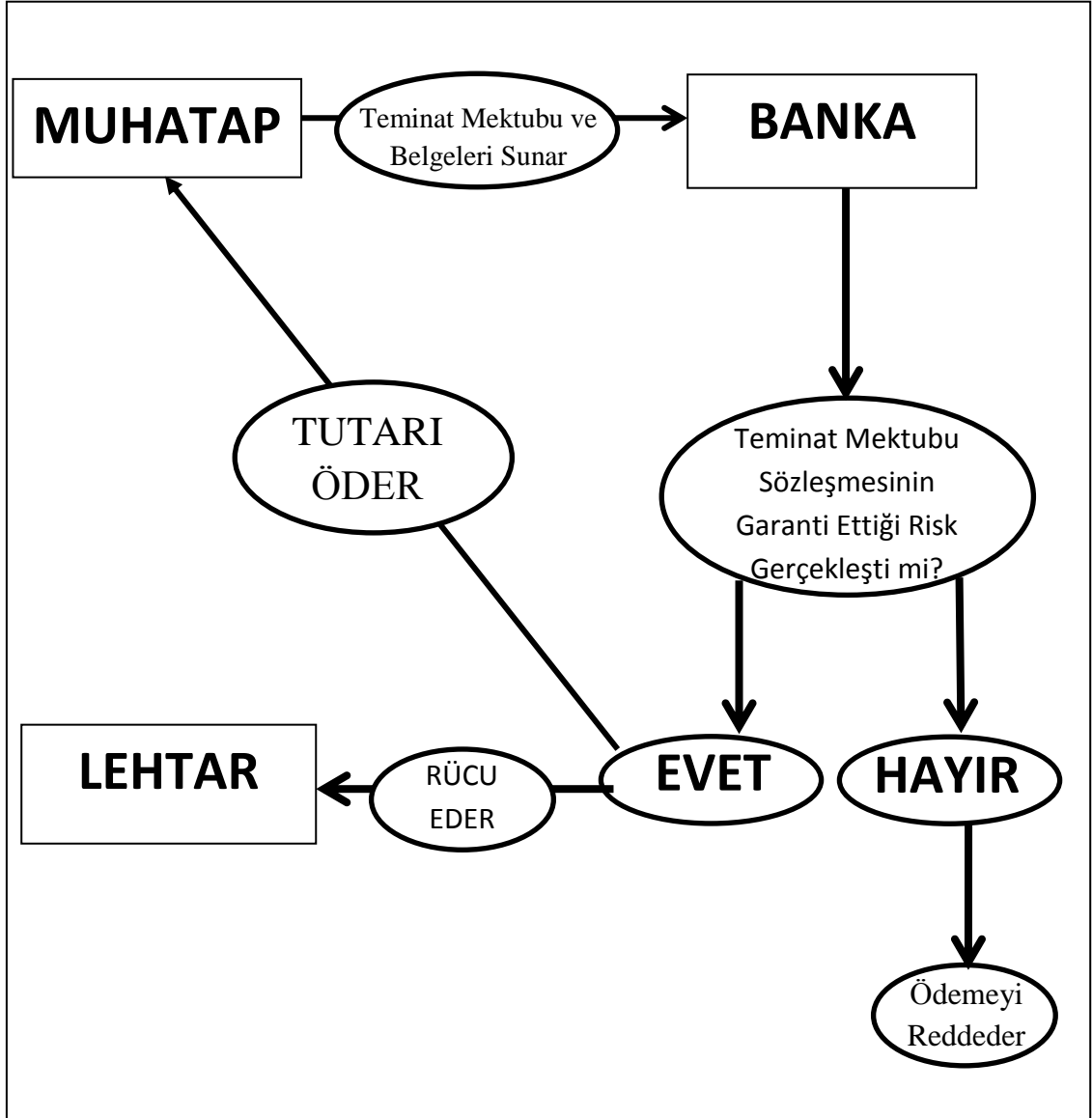
Banka teminat mektupları için literatürde pek çok tanım yapılmıştır. Bir çalışmada teminat mektuplarını; bankaların muayyen bir işin gerçekleştirilmesini, bir malın teslimini veya bir borcun ödenmesini muhataba taahhüt eden müşterisinin, bu

taahhüdün önceden muhatap tarafından saptanan koşullara uygun olarak yerine getirilmemesi halinde, belirli bir paranın banka tarafından muhataba ödeneceğini garanti altına alan belgeler olarak tanımlamaktadır (TAŞPOLAT, 1989, s. 21). Bir başka çalışma teminat mektuplarını; borçlunun alacaklıya karşı üzerine aldığı bir edimi yerine getirmemesi halinde, belirli bir miktar parayı alacaklının ilk talebinde ona derhal ödemeyi kabul ve taahhüt ettiğine dair verilen bir mektup olarak ele almıştır (BARLAS, 1986, s. 8). Diğer bir çalışmaya göre ise Banka teminat mektupları; bankanın, müşterisinin isteği üzerine, müşterisiyle herhangi bir hukuki ilişkiye girme durumunda bulunan üçüncü kişiye, sadece korkulan bir olayın vukuu halinde belirli bir meblağa kadar ödemedede bulunmayı garanti ettiği sözleşmedir (TEKİNALP, 2009, s. 372).

Teminat mektupları belli bir riskin tazminini garanti altına alan, “lehtar³-muhatap-banka” gibi tarafları olan sözleşmelerdir. Burada sözleşmeyi düzenleyen bankadır. Sözleşme metninin hazırlanmasını talep eden ve riski üstlenen bankanın müşterisine “lehtar” denir. Lehtarın, adına sözleşme hazırlattığı kişiye ise “muhatap” denir.

Şekil 1’de görüldüğü üzere teminat mektubu taraflarının, tazmin aşamasında arasındaki ilişki gösterilmiştir. Muhatap, daha önceden lehtarın talimatı doğrultusunda hazırlanmış olan, teminat mektubunu ve teminat mektubu sözleşmesinde düzenlenmiş olan risk faktörlerinin oluştuğunu ispat eder nitelikteki delilleri bankaya sunmaktadır. Muhatap sunduğu belgelerle ödemenin yapılmasını talep etmektedir. Sürecin devamında belgeleri inceleyecek taraf bankadır. Banka muhatabın sunduğu evrakları inceleyerek bir karar vermek durumundadır. Teminat mektubunda belirlenmiş risklerin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirleyecek taraf bankadır. Eğer risklerin gerçekleştiğini tespit ederse banka muhataba ödeme yapmakla yükümlüdür. Ödemeyi yapan banka tutarı lehtara rücu eder. Ancak risklerin gerçekleşmediğini somut delillerle belirleyen banka bu defa lehtarla arasında olan sözleşme gereği ödeme emrini reddetmekle yükümlüdür. Bu konu 2. Bölümde tarafların yükümlülüğü ve teminat mektuplarının çeşitleri başlıkları altında detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

³ Terim Prof. Dr. Vahit DOĞAN’ın Banka Teminat Mektupları kitabında ‘lehtar’ olarak geçmektedir. Ancak Türk Dil Kurumu büyük Türkçe sözlüğe göre ‘lehtar’ olduğu için çalışmada bu şekilde kullanılmıştır.

Şekil 1: Teminat Mektubunun Tazmin Aşamasında Tarafların İlişkisi

Teminat mektuplarında sözleşmede belirtilen riskler gerçekleştiğinde banka muhataba ödemeyi yapacaktır. Ancak çoğu zaman bu risk gerçekleşmemektedir. Her ne kadar risk gerçekleşmediği müddetçe bir ödeme söz konusu olmasa da, Sözleşmenin yapılmasıyla riskin gerçekleşmesi veya sözleşmenin bitimi arasında geçen zamanda taraflar belli yükümlülükler altına girerler. Bu süre zarfında nakdi bir meblağ olmadığından yükümlülüğü gayri nakdi yükümlülük olarak adlandırabiliriz.

1.1. Banka Teminat Mektuplarının Hukuki Niteliği

Banka garantileri veya teminat mektupları karşılaştırmalı hukukta ve Türk hukukunda pozitif düzenlemeye konu olmamış taraflara tanınmış olan irade muhtariyeti çerçevesinde uygulamada ortaya çıkmıştır. Bu sebeple banka teminat mektupları iktisadi hayatın kendiliğinden oluşan kuralları olarak kabul edilmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 29)

Teminat mektuplarının karşılaştırmalı hukukta “kefalet”, “garanti”, “Sui Generis sözleşme” ve karma nitelik olmak üzere dört değişik görüş savunulmaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 30)

Teminat mektupları uygulamasının ilk yasal dayanağını Bakanlar Kurulu’nun 1928 yılında kabul ettiği ve Devlet ihalelerinde kullanılan teminat mektupları metinleri oluşturmuştur. Bu mektuplarda yer alan ve bankanın muhatabın ilk yazılı talebinde “protesto keşide etmesine; hüküm istihsaline ve borçlunun rızasını almaya gerek olmaksızın” derhal ödeme taahhüdü, bugüne kadar tüm teminat mektuplarında yer almış ve bu ibareler teminat mektuplarının niteliğini belirlemiştir. Resmi teminat mektupları metinleri, daha sonra çoğunlukla aynı şekilde özel kişilere hitaben verilen teminat mektuplarında da kullanılmaya başlamıştır. (REİSOĞLU, 2002)

Yukarıdaki ibareleri içermeyen teminat mektubu uygulamasına rastlanmadığından, Türkiye’deki tüm teminat mektuplarının ilk talepte ödeme garantisini “first demand guarantee” içerdiğini söylemek mümkündür. (REİSOĞLU, 2002)

Teminat mektuplarındaki bu ibareler nedeniyle 1967 ve 1969 yılında verilen iki İçtihadı Birleştirme Kararında banka teminat mektuplarının başkasının fiilini taahhüt niteliği taşıdığı, garanti sözleşmesi oluşturduğu ve kefalet sayılmayacağı sonucuna varılmıştır. Bu tür bir taahhüdün, kefaleti aşan bir yükümlülük içerdiği; asıl borca bağlı fer’i nitelik taşıyamayacağı ve bağımsız olduğu kabul edilmiştir. (REİSOĞLU, 2002)

Mahkemeler de 1969 yılından itibaren ilk talepte tazmin garantisi taşıyan teminat mektuplarını garanti sözleşmesi, BK. 110. maddedeki başkasının fiilini taahhüt saymışlardır. (REİSOĞLU, 2002)

1.2. Teminat Mektubunun Fonksiyonları

Günümüzde, milletlerarası alanda yapılan iktisadi ve ticari ilişkilerin kapasitesi miktar olarak arttığı gibi değer olarak da artış göstermiştir. Bu kapasite artışı yalnız ihracat ve ithalatta değil, aynı zamanda yatırım anlaşmalarında da kendini göstermektedir. İktisadi veya ticari ilişkilerdeki bu kapasite artışına paralel olarak taraflar arasındaki güven problemi de yoğun olarak kendini göstermeye başlamıştır. Çünkü girişilen faaliyetin, hiç ya da taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak yerine getirilmemesi diğer taraf için telafisi güç zararların doğumuna sebep olabilecektir. Bu sebeple, sözleşmenin borçlu tarafının yanında bir kişi ya da kurumun, sözleşmenin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesinden doğabilecek zararları karşılayacağı yolunda güvence vermesine ihtiyaç duyulmuştur. Günümüzde hem ülke içi ticari ilişkilerde ve hem de milletlerarası ticari ilişkilerde sözleşmenin taraflarının yanında ve ondan bağımsız bir kurumun bulunması gerektiği kabul görmüş ve böylece banka teminat mektuplarına yoğun olarak ihtiyaç duyulmuştur. Teminat mektuplarının veya banka garantilerinin bu kadar yoğun bir uygulama alanına sahip olmasının muhtelif sebepleri bulunmaktadır. Özellikle, ticari ilişkilerin artışına ve yoğunluğuna paralel olarak, sözleşmenin taraflarının kendilerini güvence altına alma arzuları da bu artışta önemli bir rol oynamıştır. (DOĞAN V. , 2005, s. 44-45)

1.2.1. Muhatap Bakımından Teminat Mektubunun Fonksiyonları

Muhatap hem temel ilişkiye ve hem de garanti ilişkisine taraftır. Lehtarın talimatını alan banka, temel ilişkinin alacaklısı durumunda olan muhataba karşı tek taraflı bir borç yüklenmektedir. Muhatap açısından bakıldığında, özellikle ilk talepte ödeme kaydını içeren banka teminat mektupları, sözleşmenin kurulması öncesine ilişkin talepler ile sözleşmeden doğan talepleri güvence altına almaktadır. Günümüzde hem ülke içi ticari ilişkilerde ve hem de uluslararası ticari ilişkilerde genellikle ilk talepte ödeme kaydını içeren banka teminat mektupları talep edilmektedir. Bu teminat mektuplarında, asıl sözleşmenin borçlusunun borcunu hiç veya sözleşmeye uygun olarak ifa etmemesi halinde, muhatap, doğrudan bankadan teminat mektubunun paraya çevrilmesini talep edebilme imkânına kavuşmaktadır. Teminat mektubunun ödenmesi talebinde bulunabilmek için muhatapın, sözleşmenin ifa edilmediği yönünde mahkeme kararı almasına da gerek yoktur. (DOĞAN V. , 2005, s. 45-46)

Banka teminat mektupları, bankadan lehine teminat mektubu vermesini talep eden lehtar ile banka arasındaki ilişkiden ve aynı zamanda da lehtar ile muhatap arasındaki temel ilişkiden bağımsızdır. Teminat mektuplarını bu özelliğinden dolayı, muhatap bankadan ilişkilerin geçerli olup olmadığına bakılmaksızın şekli şartları yerine getirdiğinde kendisine ödeme yapılmasını talep etmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 45-46)

Muhatap bakımından teminat mektubunun en önemli fonksiyonu; teminat mektubunun lehtar ile arasındaki ilişkide, muhatabın alacağı veya zararının tahsili daha muhtemel olmasını sağlamasıdır. Yani teminat mektubu olmasaydı ticari hayattaki alıcı ve satıcı arasında ortaya çıkan maddi sorunların çözümü daha zor olacaktı. Ancak muhatabın adına bir teminat mektubu düzenlendiğinde maddi anlaşmazlıklar banka tarafından garanti altına alınmış olduğu için daha kolay çözülebilmektedir.

1.2.2. Banka Bakımından Teminat Mektubunun Fonksiyonları

Banka bakımından önemli olan husus, vermiş olduğu teminat mektubunun içeriğidir. Bankalar, teminat mektubu verirken, lehtar ile muhatap arasındaki ilişkiden bağımsız olunmasını arzu ederler. Başka bir anlatımla bankalar, lehtar ile muhatap arasındaki ilişkinin geçerliliği hususunda yapılacak tartışmaların dışında kalmak istemektedirler. Bankalar lehtar ile muhatap arasındaki temel ilişkide üçüncü kişi durumundadırlar. Bu sebeple de bankalar, taraflar arasındaki ilişkiye müdahale anlamına gelebilecek taleplerden uzak nitelikli teminat mektubu taleplerini tercih etmektedirler. Bu tür teminat mektuplarında, bankalar yalnızca mektupta öngörülen şartların şekli olarak yerine gelip gelmediğini incelemekle yetinmekte, esasa ilişkin bir inceleme yapmamaktadırlar. Bankalar açısından, taraflar arasındaki temel ilişkinin esasına girmeden yalnızca şekli bir inceleme yapacak olmaları büyük bir kolaylık sağlamaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 47)

Banka açısından teminat mektubu bir üründür. Müşteri bankadan teminat mektubu talep ettiğinde buna karşılık ipotek vermektedir. İlk tarihten itibaren her ne kadar nakit olarak müşterinin eline geçmese de aylık belli oranda bankaya faiz ödemektedir. Banka kredi sattığında elde edeceği gelir gibi teminat mektubu üzerinden de gelir elde etmektedir.

Dolayısıyla teminat mektubunun banka açısından en önemli fonksiyonu bir gelir aracı olmasıdır.

1.2.3. Lehtar Bakımından Teminat Mektubunun Fonksiyonları

Bankadan lehine teminat mektubu vermesi için talepte bulunan lehtar, muhatap karşısında durumunu kuvvetlendirmekte ve muhatabın kendisine olan güvensizliğini ortadan kaldırmaktadır. Özellikle büyük yekûn tutar ticari sözleşmelerin hemen hepsinde lehtarın durumunu kuvvetlendirebilmek için, teminat mektubu temin etmesi zorunlu bir şart olarak öngörülmektedir. Banka teminat mektubu temin edilmiş olması, lehtarın sözleşmeden doğan mükellefiyetlerini yerine getireceğine olan güveni artırıcı mahiyettedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 47)

1.3. Teminat Mektubunda Tarafların Yükümlülükleri

Önceden de belirtildiği üzere banka teminat mektuplarının banka, muhatap ve lehtar olmak üzere üç tarafı bulunmaktadır. Bu başlıkta bunların yükümlülükleri incelenecektir. Şunu belirtmekte yarar vardır; banka teminat mektupları muhataba bir yükümlülük yüklememektedir. Çünkü muhatap bu süreçte şartlar yerine gelmediğinde ödemenin kendisine yapılacağı kişidir. Muhatabın burada muhatabın bir yükümlülüğünden bahsetmek gerekirse bu sadece riskin gerçekleştiği durumda teminat mektubu ile birlikte bankaya ödemenin yapılması için başvurmadı olacaktır. Bankanın ve lehtarın yükümlülükleri aşağıda incelenmiştir. Bu yükümlülükler tüm teminat mektupları için geçerlidir. Farklılık arz eden hususlar teminat mektubu türlerinde açıklanmıştır.

1.3.1. Bankanın Yükümlülükleri

Banka teminat mektubu ilişkisinde garantiyi veren taraftır. Bunun için pek çok yükümlülüğü bulunmaktadır. Bunlar;

- **Talimata Uygun Davranma Yükümlülüğü;** banka teminat mektubunu düzenlerken bunu lehtarın talimatına göre yapmalıdır. Banka, lehtarın vermiş olduğu talimata uygun olarak teminat alan muhatap ile teminat sözleşmesini kurmakla yükümlüdür. Doktrinde teminat mektubu ile garanti edilen riskin

ortaya çıkması halinde, bankanın teminat mektubu ile bağımsız borç altına girmesi sebebiyle bir tazminatın değil, para borcunun mevcut olduğu ileri sürülmektedir (KAHYAOĞLU, Banka Garantileri, 1996, s. 2).

- **Muhatap İle Teminat Mektubu Sözleşmesi Yapma Yükümlülüğü;** banka lehtar ile yaptığı teminat mektubu verme sözleşmesine istinaden, lehtarın vermiş olduğu talimatlara uygun olarak muhatap ile teminat mektubu sözleşmesi yapmakla yükümlüdür (DOĞAN V. , 2005, s. 145).
- **Rizikonun Gerçekleşip Gerçekleşmediğinin İncelenmesi;** muhatap riziko gerçekleştiğinde ödeme talebini bankaya yaparken bunu ispat etmekle yükümlüdür. Banka ise muhatapın rizikonun gerçekleştiğini ispatı yönündeki belgeleri inceleyip, ödeme kararını vermekle yükümlüdür.
- **Ödeme Talebini Reddetme Yükümlülüğü;** banka, yapacağı inceleme sonucunda ödeme için gerekli bütün şartların yerine getirilmediğini tespit eder ise ödemedir kaçınmakla yükümlüdür. Ödeme talebinin haksız, hakkın kötüye kullanımını somut delillerle tespit eden banka, sadece muhataba karşı ödeme yapmaktan kaçınmakla yetkili olmayıp, aynı zamanda lehtar ile arasındaki sözleşme gereği, haksız ödeme yapmama yükümlülüğü altındadır. Banka lehtarın lehine muhataba ödeme yapmaktadır. Bu ilişkiden dolayı bankanın müşterisi olan lehtar lehine kanuni bir yan borç olarak, koruma ve sadakat yükümlülüğü söz konusudur (DOĞAN V. , 2005, s. 149).
- **Ödeme Talebini Ödeme Yükümlülüğü;** eğer teminat mektubundaki risklerin gerçekleştiğini banka yaptığı inceleme sonucu tespit etmişse, tutarı muhataba ödemekle yükümlüdür.

1.3.2. Lehtarın Yükümlülükleri

Lehtar karşılık ilişkisi sebebiyle bankaya karşı bir kısım yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler banka ile lehtar arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine göre farklılaşmaktadır. Lehtar ile banka arasındaki karşılık ilişkisi vekâlet olarak nitelendirildiğine göre, lehtarın yükümlülükleri vekâlet sözleşmesi çerçevesinde tespit edilecektir. Karşılık ilişkisi, kredi sözleşmesi şeklinde de kurulmuş olabilir. Bu halde de, lehtarın yükümlülükleri kredi sözleşmesine tespit edilmesi gerekir.

- **Komisyon ve Sair Masrafların Ödenmesi;** banka ile lehtar arasındaki ilişki ister vekâlet sözleşmesi olsun, ister kredi açma sözleşmesi olsun, lehtar banka komisyon ve sözleşmenin ifası için yapılan sair masrafları rizikonun gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın ödemekle yükümlüdür (DOĞAN V. , 2005, s. 149).
- **Rücu İlişkisi;** banka teminat mektuplarında, teminat mektubuna konu olan riskin gerçekleşmesi ile muhataba ödeme yapan banka, yapmış olduğu bu ödemeyi rücu⁴ edebilme olanağına sahiptir. Muhataba ödeme yapan banka, teminat mektubu verirken lehtardan veya diğer bir bankadan kontrgaranti almış ise, yapmış olduğu bu ödemeyi bu kontrgarantiye dayanarak rücu edebilecektir (DOĞAN V. , 2005, s. 151).

1.4. Banka Teminat Mektuplarının Sınıflandırılması

Türk hukuk sisteminde Doktrin ve Yargıtay kararlarından kabul edilen görüş uyarınca, banka teminat mektupları Borçlar Kanunu'nun 110. maddesinde düzenlenen üçüncü kişinin fiilini taahhüt niteliğinde bir garanti sözleşmesi olarak kabul edildiğinden farklı şekillerde ve farklı amaçlarla teminat mektubu düzenlenebilmektedir. Devlet ihaleleri nedeniyle en çok düzenlenen teminat mektubu türleri; geçici, kesin ve avans teminat mektuplarıdır. Ancak bunların yanında uygulamada çok değişik teminat mektubu türleri de mevcuttur (DOĞAN E. , 2010, s. 57)

Genelde teminat mektupları belli bir şekle tabi değildirler. Geçerli olmaları için belli içeriğe sahip olmaları da aranmaz. Teminat mektuplarının içeriği garanti sözleşmesi veya kefalet sözleşmesi sayılması bakımından önemlidir. Yargıtay içtihadı birleştirme kararında da belirtildiği gibi⁵ içeriğine göre bir banka dilerse kefalet şeklinde, dilerse garanti sözleşmesi niteliğinde teminat mektubu verebilir. Ancak bugün teminat mektuplarında yer alan bazı ibareler sebebiyle Yargıtay teminat mektuplarını garanti sözleşmesi saymaktadır. (REİSOĞLU, 1990, s. 62)

⁴ bir ödemede bulunan kimsenin, bu bedeli, asıl ödeme yapması gereken kişiden istemesi.

⁵ İçtihadı Birleştirme Kararı 11.06.3969 E. 69/4, K. 69/6 (RG. 3 Ekim 1969, Sa:13317).

Uygulamada karşılaşılan banka teminat mektupları esas itibariyle, rizikonun niteliğine, ödeme talebinin şekline, konularına ve ikinci bankanın devreye girmesine gibi başlıklar altında incelenmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 61)

1.4.1. Niteliğine Göre Sınıflandırma

Teminat mektubu ile güvence altına alınan rizikonun niteliğine göre, saf garanti sözleşmeleri ve kefalet benzeri garanti sözleşmeleri şeklinde bir ayırım yapılmaktadır. Kefalet benzeri garanti sözleşmeleri ile kefalet sözleşmelerinin birbirinden ayrılması önem arz etmektedir. Çünkü garanti sözleşmelerinin özellikleri ile kefalet sözleşmelerinin özellikleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kefalet benzeri garanti sözleşmelerinin kefalet sözleşmelerinden ayrılması için bu iki kurum arasındaki hususiyetlerin tespit edilmesi gereklidir. Saf garanti sözleşmeleri aynı zamanda yöneltmeyi amaçlayan garanti sözleşmeleri, kefalet benzeri garanti sözleşmeleri de teminatı amaçlayan garanti sözleşmeleri olarak da ifade edilmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 61-62)

1.4.1.1. Saf Garanti Sözleşmesi

Saf garanti sözleşmeleri veya yöneltmeyi amaçlayan garanti sözleşmelerinde, üçüncü bir kişinin ediminin güvence altına alınması söz konusu değildir. Aksine, kendisine garanti verilen kişinin girişeceği belli bir iş dolayısıyla gerçekleşmesi muhtemel ve taraflar arasında tanımı yapılmış rizikonun gerçekleşmesi halinde doğabilecek zararları karşılama taahhüt edilmektedir. Saf garanti sözleşmelerinde güvence altına alınan riskin bir hukuki ilişkiden değil, belli bir girişim sebebi ile ortaya çıkacak nitelikte olması gerektiği kabul edilmektedir. Taraflar arasında belli bir ilişkinin varlığı değil, belli bir teşebbüsün varlığı aranmaktadır. Bu tür teminat mektubu sözleşmelerinde lehine garanti verilen belli bir kişinin bulunması dahi gerekli değildir. Örneğin, eczane bulunmayan bir yerleşim biriminde, eczane açacak kişi veya kuruluşa belli bir oranda kâr edeceği, zarar etmesi veya öngörülen oranda kâr edilememesi durumunda farkın idare tarafından karşılanacağına taahhüt edilmesi gibi sözleşmeler saf garanti sözleşmeleridir. Görüldüğü gibi saf garanti sözleşmeleri belli bir sözleşme sebebi ile ortaya çıkabilecek zararları karşılama amaçlamamakta, bir kişi veya kurumu belli bir işe yöneltmeyi amaçlamaktadır. Bu tür sözleşmeler, bir kişi veya kurumu belli bir işe sevk etmek için

bu işten doğabilecek zararları karşılamayı veya belli bir orana kadar kâr edebileceğini, kârın beklenen oranın altında kalması halinde aradaki farkı karşılamayı garanti etmekte olan sözleşmelerdir. Daha çok kamu kurum veya kuruluşları ile yerel yönetimler tarafından, kamunun belli bir ihtiyacını gidermeyi amaçlayan yatırım faaliyetlerinin teşviki amacıyla kullanılmaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 62)

1.4.1.2. Kefalet Benzeri Garanti Sözleşmesi

Kefalet benzeri garanti sözleşmeleri borç ilişkisinin (temel ilişki) konusu oluşturan edimi güvence altına almaktadır. Başka bir ifade ile temel ilişkinin borçlusunun kendi edimini hiç ya da gereği gibi yerine getirmemesi rizikosuna karşı muhatabı korumaktadır. Banka teminat mektuplarının büyük çoğunluğu bu niteliktedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 62-63)

1.4.2. Ödeme Talebinin Şekline Göre Sınıflandırma

Ödeme talebinin şekline göre banka teminat mektupları da kendi içinde “ilk talepte” ödeme kaydını içeren banka teminat mektupları ve şartlı banka teminat mektupları olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Ödeme talebinin şekli bakımından yapılan bu ayırım bütün teminat mektupları bakımından geçerliliğe sahiptir. Başka bir ifadeyle, banka teminat mektupları konuları itibariyle farklılık arz etseler de ödeme talebinin şekli bakımından şartlı veya ilk talepte ödeme kaydını ihtiva edeceklerdir. (DOĞAN V. , 2005, s. 63)

1.4.2.1. İlk Talepte Ödeme Kaydını Havi Banka Teminat Mektupları

Ticari ilişkilerde tarafların birbirlerine karşı duydukları güvensizlikten çıktığı kabul edilen ve söz konusu çekinceyi bir bankanın devreye girmesi ile gideren ilk talepte ödeme kaydını taşıyan banka teminat mektupları, garanti alana maksimal derecede güvence sağlayan teminat mektubu türüdür (DOĞAN E. , 2010, s. 63) (ARKAN, 1992, s. 64) (DOĞAN V. , 2005, s. 65).

İlk talepte ödeme kaydını içeren banka teminat mektupları temel ilişkinin tarafları arasındaki güvensizlik duygusundan ortaya çıkmıştır⁶. Taraflar arasındaki bu

⁶ Banka teminat mektuplarının tamamına yakını ilk talepte ödeme kaydını havi banka teminat mektuplarından oluşmaktadır.

güvensizlik duygusu sebebi ile muhataba asıl sözleşmenin ifa edileceği hususunda banka tarafından güvence verilmektedir. Dolayısıyla, ilk talepte ödeme kaydı özellikle milletlerarası alanda ticari ilişkiye giren taraflar arasında güven unsurunun bir gereği olarak ortaya çıkmıştır.–Muhatabın böyle bir teminat mektubu istemesi fer'i nitelikte olmayıp, taraflar arasındaki güven probleminden ortaya çıkmaktadır. İlk talepte ödeme kaydını içeren banka teminat mektuplarının bu özelliği nedeniyle, soyut borç ilişkilerinde olduğu gibi, ispat yükü ters çevrilmektedir. Teminat mektuplarında bankanın ödeme gücü nedeni ile asıl sözleşmenin tarafları arasında ödemeyle ilgili bir problem ortaya çıkmayacaktır. Başka bir ifade ile ilk talepte ödeme taahhüdü, muhataba üst derecede güven sağlamaktadır. Son dönemlerde ülke içi ticari ilişkilerde de ilk talepte ödeme kaydını içeren banka teminat mektuplarının yoğun olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 63-64)

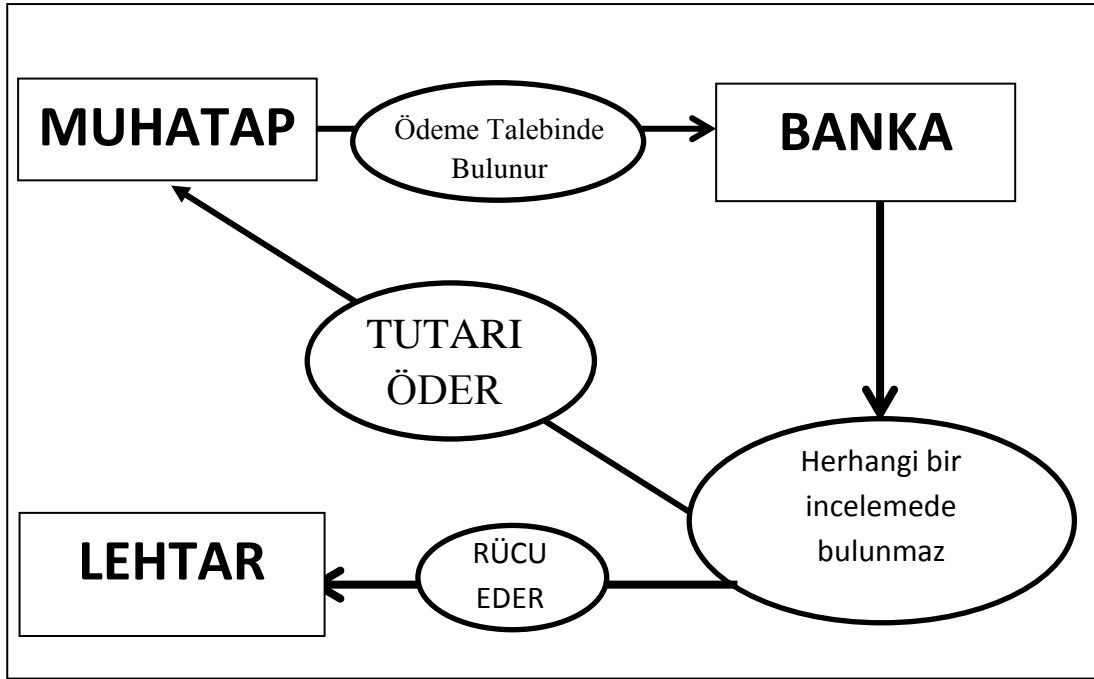
Bu tip banka teminat mektuplarında banka, muhatabın talebi üzerine herhangi bir itiraza mahal vermeden ve muhataptan teminat mektubuna dayanarak talepte bulunma hakkının olduğunu ispat etmesine gerek kalmadan ödeme yapmayı taahhüt etmektedir. Banka, yalnızca şekli anlamda inceleme yapma yetkisini sahip olup, esasa ilişkin herhangi bir inceleme yapma hak ve yetkisini sahip değildir. Başka bir deyişle banka, usulüne uygun ödeme talebi ile karşılaştığında kural olarak herhangi bir def'i ve itirazda bulunmadan teminat mektubu muhatabının ödeme talebini yerine getirmek zorundadır. Bu sebeple de bu tip banka teminat mektuplarının esas itibarıyla muhatap lehine olduğu kabul edilmektedir (DOĞAN V. , 2005, s. 64). Bir önceki başlıkta incelenen tarafların yükümlülüklerinde belirtilen bankanın reddetme yükümlülüğü bu teminat mektubu türünde geçerli değildir.

İlk talepte ödeme kaydı taşıyan teminat mektuplarında, muhatap bankaya başvurur başvurmaz, teminat mektubunu nakde çevirebilir. Bu kaydı taşıyan teminat mektuplarında “önce öde, sonra dava et” prensibi geçerlidir (DOĞAN E. , 2010, s. 64) (KAYA, 1995, s. 217).

Zira bu tür mektuplarda bankanın ödeme talebi hakkında araştırma yapma yetkisi ve görevi bulunmamaktadır. Bankanın yalnızca şekli bir inceleme yetkisinin kabul edilmiş olması, dolayısıyla bankanın, teminat mektubu bedelini haksız talep sahibine ödeme yapması ihtimalini doğurmaktadır. Lehtarın bu tür bir sorumluluktan kurtulması için

teminat mektubu metnini formüle ederken mektup metni içine kendini koruyucu hükümler koymasının yanın da asıl sözleşmeyi yaparken kendisinden ilk talepte ödeme kaydı taşıyan teminat mektubu isteyen karşı akdini seçerken bir tacirden beklenen özen dâhilinde davranmalıdır (ARKAN, 1992, s. 65)

Bu banka teminat mektupları, teminat mektubunu veren bankaya da büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bankanın teminat mektupları hakkında esasa ilişkin bir inceleme yapmadan ödeme yapacağından, teminat mektupları kolay kullanılabilir hale gelmiş olur. Ayrıca, bankalar teminat mektubu vermeleri dolayısıyla elde edecekleri komisyon gibi menfaatleri de risk üstlenmeden elde etme imkânını bulmuş oluyor. İkinci olarak da, sadece şekli bir inceleme yapacak olan banka, lehtar ile muhatap arasındaki temel ilişki sebebi ile ortaya çıkabilecek ihtilafların dışında da kalmış olacaktır. Çünkü “ilk talepte” ödeme kaydını içeren banka teminat mektuplarında risk banka üzerinde değil, lehtarın üzerindedir. Bu sebeple de, teminat mektuplarında banka daha rahat hareket edebilme imkânına kavuşmaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 65)

Şekil 2: İlk Talepte Ödeme Havi Banka Teminat Mektupları

Bankanın muhataba ödeme yapmasından sonra, lehtar ile muhatap arasında ödemenin haksız olduğu yolunda bir ihtilaf ortaya çıkar ise, lehtar ödemediği sonra dava hakkına sahiptir. Başka bir ifade ile “ilk talepte” ödeme kaydını içeren banka teminat

mektuplarında “önce öde sonra dava et” prensibinin geçerli olduğu kabul edilmektedir. Prensip olarak lehtar, muhatabın ödeme talebinin haksız olduğu yolundaki iddiasını bankaya bildirerek, bankanın muhataba ödeme yapmasını durdurma yetkisini haiz olmadığı kabul edilmektedir. Bu esasa iki önemli istisna getirilmektedir: İlk olarak, bankanın teminat mektubu sözleşmesinin tarafı sıfatıyla kendisine ait olan def’ ileri sürerek ödemedi kaçınabilecektir. Teminat mektubunun zamanaşımına uğraması, sahte olması gibi def’ ileri sürebilir. Riskin doğmaması veya sona ermesinin bulunması gerektiği kabul edilmektedir. İkinci istisna, lehtarın mahkemelerden ihtiyati tedbir kararı alarak, bankanın ilk talepte ödeme kaydını içeren teminat mektuplarının ödenmesine engel olabileceği kabul edilmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 66)

Ödemeyle ilgili olarak kabul edilen ve hem banka ve hem de muhatabın lehine olan bu durum, lehtar açısından mahzurlu olabilir. Çünkü bankanın ödeme talebi hakkında yalnızca şekli bir inceleme yetkisinin olduğu kabul edilmiş ve fakat esasa ilişkin bir inceleme yetkisinin kabul edilmemiş olması, bankanın, teminat mektubu bedelini haksız talep sahibine ödeme yapması ihtimalini ortaya çıkarabilecektir. Bu şekilde yapılan haksız ödemedi dolayı sorumluluk, bankaya ait olmayıp lehtara ait olacaktır. Çünkü banka muhataba yapacağı ödemeyi lehtara rücu edecektir. (DOĞAN V. , 2005, s. 67)

İlk talepte ödeme kaydını içeren banka teminat mektupları hakkında incelenmesi gereken bir diğer husus; bankanın teminat mektubu muhatabının ödeme talebinin haksız olduğunu bilmesi durumunda ödeme yapmak zorunda olup olmamasıdır. Başka bir ifade ile şekli manada bütün şartları yerine getiren muhatabın ödeme talebinin hakkın kötüye kullanılması teşkil ettiğini bilen banka bu bilgisine rağmen ödeme yapmalı mıdır? (DOĞAN V. , 2005, s. 67). Medeni Kanun Madde 2’ye göre Muhatabın talebinin haksız olduğunu, dürüstlük kuralı ile bağdaşmadığını kesin olarak bilen bankanın “ilk talepte” kaydına rağmen muhataba ödeme yapmaktan kaçınılması gerektiği kabul ediliyor. (KAHYAOĞLU, Banka Garantileri, 1996, s. 20)

1.4.2.2. Şartlı Banka Teminat Mektupları

Şartlı banka teminat mektuplarında haksız ödeme talepleri olabileceği düşüncesiyle, bankanın teminat mektubu muhatabına ödeme yapabilmesi belli şartlara başlanmıştır. Haksız ödeme yapılması şartlı banka teminat mektuplarında ilk talepte ödeme kaydını

havi banka teminat mektuplarına nazaran daha düşüktür. Buna bağlı olarak da teminat mektubunun güvence sağlama fonksiyonu daha azalmış olur. (DOĞAN V. , 2005, s. 69-70)

Şartlı banka teminat mektuplarında önceden belli şartlar belirlenecektir. Bu şartlar belli bir belgeye bağlanabilmektedir. Şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini teminat mektubu muhatabı ödeme talebinde bulunurken bankaya sunduğu evraklarla ispat edecektir. Banka ise belgeleri inceleyerek ödemeyi kabul veya reddedecektir.

1.4.3. Teminatın Konusuna Göre Sınıflandırma

Konusuna göre ayırım yapıldığında uygulamada üç çeşit teminat mektubunun kullanıldığı görülmektedir;

- Geçici Teminat Mektupları
- Avans Teminat Mektupları
- Kesin Teminat Mektupları

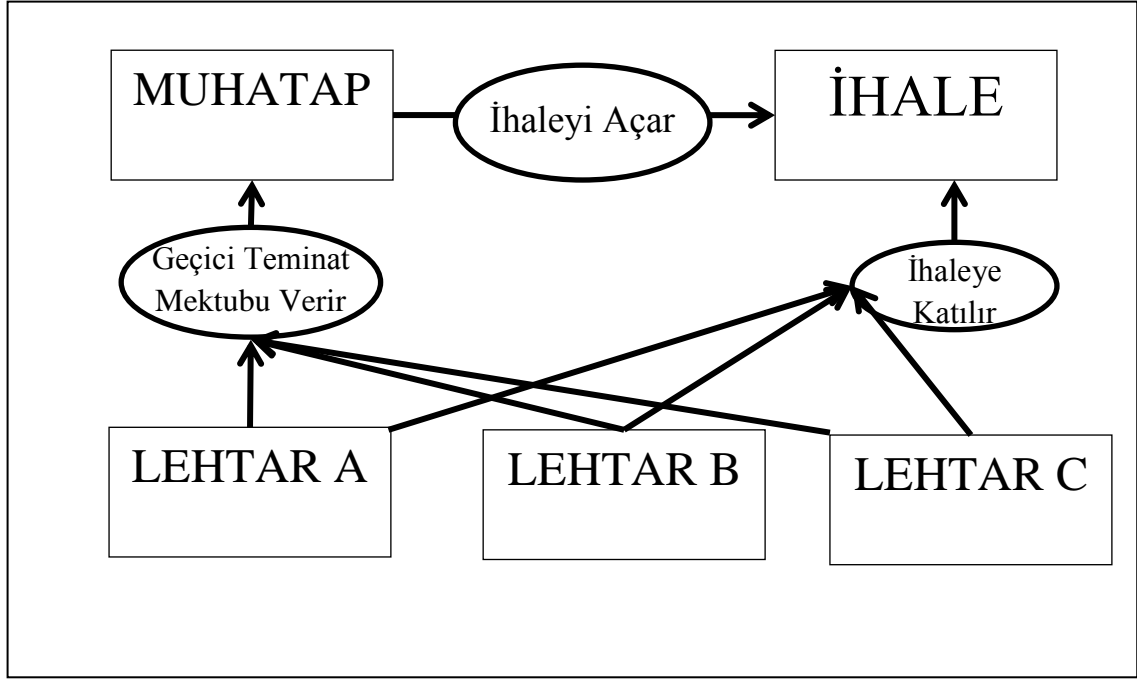
Bu iç teminat mektubu türü farklı ülkelerde bulunan ithalâtçılar ile ihracatçılar arasında yoğun olarak kullanıldığı gibi ülke içinde de yoğun kullanım alanına sahiptirler. (DOĞAN V. , 2005, s. 71)

1.4.3.1. Geçici Teminat Mektupları

Açılmış bir ihaleye katılacak kişi veya kurumun ihalenin kendisinde kalması halinde, teklifi ile bağlı kalmaması rizikosuna karşı ihaleyi açan kişi veya kuruma hitaben verilen teminat mektuplarına geçici teminat mektupları denir. Geçici teminat mektupları bir ihaleye katılmak için, ihale makamına hitaben verilmektedir. Geçici teminat mektubu ile genellikle iki husus birlikte lehtarın, üzerinde kaldığı takdirde ihale ile ilgili sözleşmeyi imzalayacağı ve kesin teminat mektubunu vereceği güvence altına alınmaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 71)

Geçici teminat ile ilgili Kamu İhale Mevzuatına baktığımızda 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 33 üncü maddesinde geçici teminatla ilgili olarak; "İhalelerde, teklif edilen bedelin % 3'ünden az olmamak üzere, istekli tarafından verilecek tutarda geçici teminat

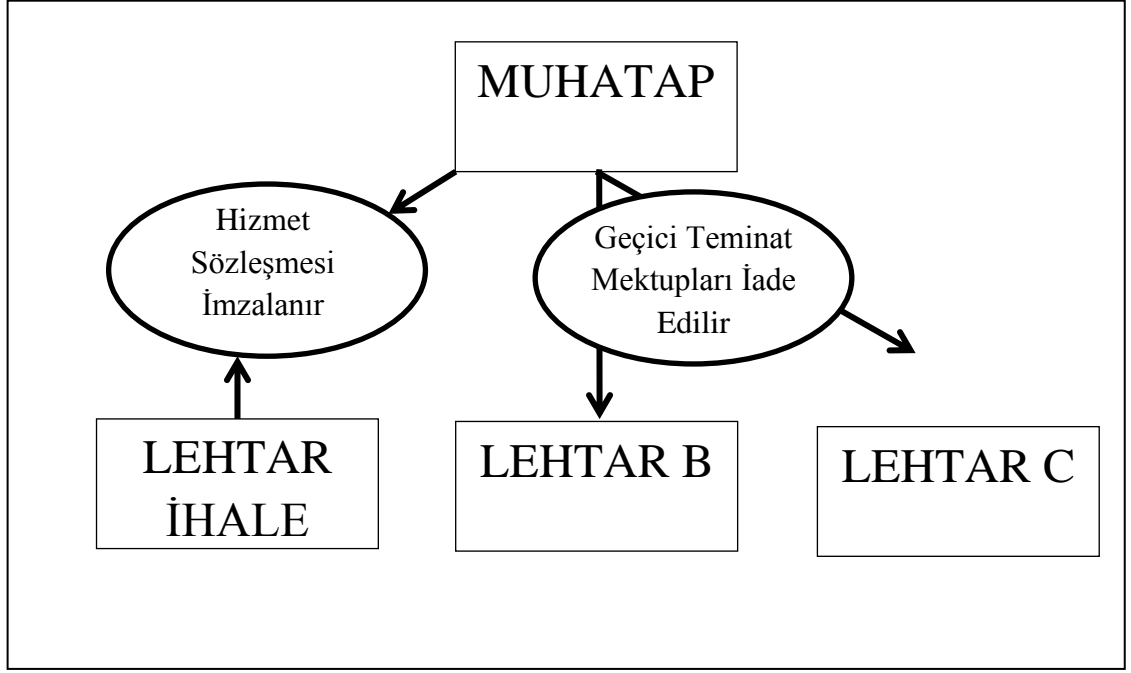
alınır. İhale dokümanında belirtilmesi şartıyla, danışmanlık hizmeti ihalelerinde geçici teminat alınması zorunlu değildir.” şeklinde açıklamalar yapılmıştır. (USTA, 2012)

Şekil 3: Geçici Teminat Mektupları İhale Süreci

isteyen taraflarca muhataba sunulur. Yani ihalenin bir ön şartıdır. Garanti ettiği risk ise ihaleyi kazanan taraf için kesin sözleşme yapmaktır. İhaleyi kazanan taraf kesin hizmet sözleşmesini imzalamadığı durumda teminat mektubu tutarını muhatap bankadan tahsil etmektedir. Aşağıdaki tabloda açıklandığı üzere ihale sonrasında ihaleyi kazanamayan tarafların tamamına geçici teminat mektupları iade edilir. Ancak ihaleyi kazanan tarafla hizmet sözleşmesi imzalanır.

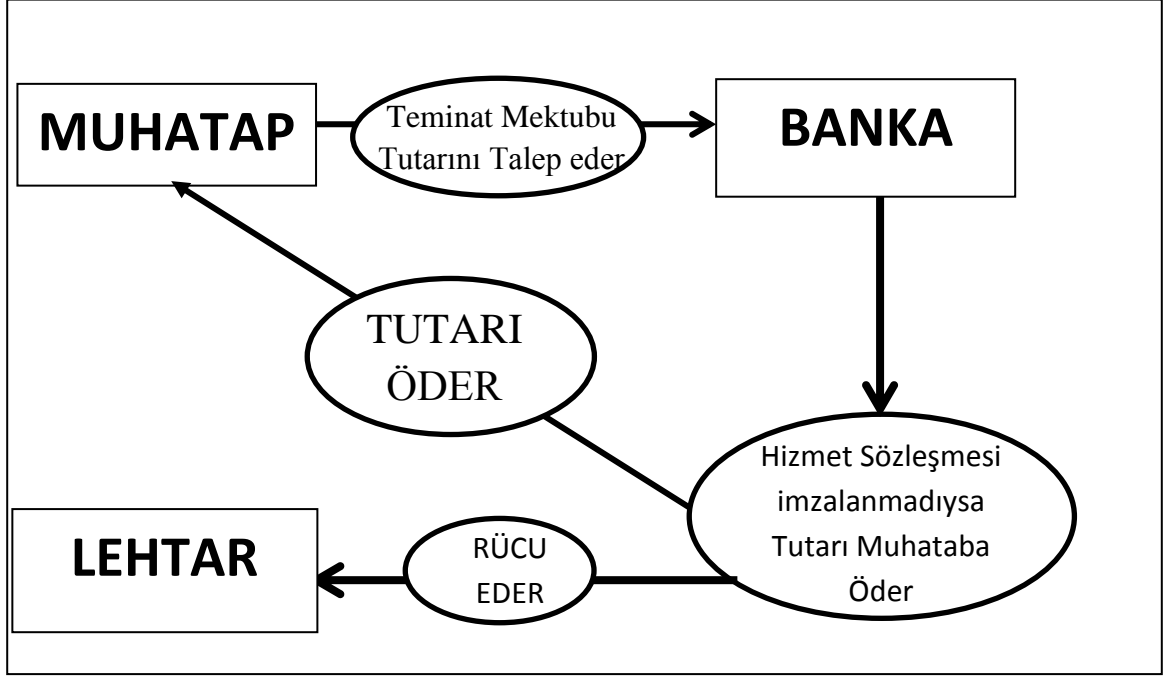
Geçici teminat mahiyetindeki teminat mektuplarının tasfiyesiyle ilgili olarak 4734 sayılı Kanununun 34 üncü maddesinde düzenleme yapılmıştır. Buna göre, ihale üzerinde kalan istekli ile sözleşme imzalanması halinde ekonomik açıdan en avantajlı ikinci teklif sahibine ait geçici teminat sözleşme imzalandıktan hemen sonra iade edilir. İhale üzerinde kalan isteklinin geçici teminatı da sözleşme imzalandıktan sonra iade edilir. (İMER, 2010)

Şekil 4: İhale Sonrası Geçici Teminat Mektupları

Lehtar ihale üzerine kaldığı halde sözleşmeyi imzalamazsa veya sözleşmeyi imzalasa dahi kesin teminat mektubu vermezse, muhatap, geçici teminatın paraya çevrilmesini garanti veren bankadan talep edebilir. Buna karşılık geçici teminat mektubu kesin teminat mektubunun yerini alamaz. Muhatap sözleşmeyi imzalayan, ancak kesin teminat vermeyen lehtara işi yaptırırsa geçici teminat mektubu geçerliliğini yitirir. Diğer bir deyişle lehtar işi sözleşmeye uygun yapmazsa, muhatap geçici teminat mektubunun paraya çevrilmesini isteyemez, taahhüdün gereği gibi yapılmaması riski, ancak kesin bir teminat mektubu ile karşılanabilir. (REİSOĞLU, 1990, s. 66)

Geçici teminat mektupları ihale sonrası, ihaleyi kazanan tarafla muhatap arasında kesin hizmet sözleşmesinin kurulmasını garanti etmektedir. Ancak bazı durumlarda lehtar hizmet sözleşmesini imzalamaktan kaçınabilmekte bu da muhatabı zarara uğratmaktadır. Bu durumda sürecin işleyişi aşağıda açıklanmıştır. Hizmet sözleşmesi kurulmadığı durumda muhatap teminat mektubu ile bankadan tutarı talep etmektedir. Banka da hizmet sözleşmesinin kurulmadığını tespit ettiği durumlarda teminat mektubu tutarını muhataba öder ve bu tutarla birlikte faiz ve sair masrafları lehtara rücu eder.

Şekil 5: Hizmet Sözleşmesi Kurulmadığında Geçici Teminat Mektupları

Geçici teminat mektupları ihale süreçlerinde ve hizmet sözleşmelerinde sık kullanılan teminat mektuplarıdır. Bundan dolayı ikinci ve üçüncü bölümlerde hizmet sözleşmesinde kullanılan teminat mektupları başlıklarında incelenmiştir. Tarafların bu teminat mektubunu finansal tablolarında nasıl raporlamaları gerektiği detaylı olarak incelenmiştir.

1.4.3.2. Kesin Teminat Mektupları

Kesin teminat mektuplarında, lehtarın mektupta belirlenen yükümlülüğünü yerine getireceği, aksi takdirde mektup miktarının banka tarafından muhataba ödeneceği garanti edilir. Lehtarın, yükümlülüğünü kısmen ya da tamamen yerine getirmemesi halinde, bankanın tazmin borcu doğar. Bankanın tazmin edeceği miktar, genelde mektup bedeli ile sınırlıdır; ancak, üstü açık mektuplarda tazmin edilen miktar, mektup bedelinin çok üstünde olabilir. (IŞIKTAÇ, 2015)

4734 sayılı Kamu İhale Kanununa göre yapılan ihalelerde, Teminat olarak kabul edilecek değerlerin sayıldığı 34. Maddenin b fıkrasında “Bankalar ve özel finans kurumları tarafından verilen teminat mektupları.” Hükmü ile aynı kanunun 43. Maddesinde yer alan “Taahhüdün sözleşme ve ihale dokümanı hükümlerine uygun

olarak yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, sözleşmenin yapılmasından önce ihale üzerinde kalan istekliden ihale bedeli üzerinden hesaplanmak suretiyle % 6 oranında kesin teminat alınır.” Hükmünden anlaşılacağı üzere kamu ihalesinde kesin teminat mektubu önemli bir yer arz etmektedir. (TÖRE & TAYBOĞA, 2014)

Kesin teminat mektupları kendi içinde değişik tasniflere tabi tutulmaktadır.

- Taşıma Teminat Mektupları; İhracatçının sözleşmeden doğan kendi yükümlüğünde olan taşımayı kurallara uygun olarak yerine getirmemesi rizikosuna karşı ithalatçı muhatabı koruma amacına hizmet eden teminat mektuplarıdır.
- Edim Teminat Mektupları; İhracatçının bir edim ile yükümlü olduğu durumlarda edim mükellefiyetini gereği gibi yerine getirmemesi rizikosuna karşı ithalatçıyı koruma amacına hizmet eden teminat mektuplarıdır (örneğin, montaj veya inşaat sözleşmeleri gibi).
- Teminat Amaçlı Garantiler; Alıcının güvence altına alınmasına, açık bir ifade ile temin etme yükümlülüğünün kurallara uygun olarak yerine getirilmemesi durumunda sipariş vereni güvence altına almaya hizmet eden teminat mektuplarıdır.

Kesin teminat mektuplarında amaç, teminat mektubu muhatabına lehtarın asıl sözleşmede yer alan edimini süresi içinde ve gereği gibi ifa etmemesi rizikosuna karşı güvence sağlamaktır. Lehtar teminat mektubuna derç edilen asıl sözleşmeden doğan yükümlülüğünü süresinde kısmen veya tamamen yerine getirmez ise, bankanın tazmin borcu doğacaktır. (DOĞAN V. , 2005, s. 78)

1.4.3.3. Avans Teminat Mektupları

İhale konusu işe başlanılmadan önce, bazen büyük giderleri ifade eden bir takım hazırlıkların yapılması gerekebilir. Böyle hallerde idare, sözleşmede öngörülmüş olmak şartıyla, hak edişlerinden mahsup edilmek üzere “ avans adı altında yükleniciye belirli bir miktar peşin ödemede bulunabilir (BARLAS, 1986). Yapılan bu ön ödeme daha sonra edim borçlusunun hak edişlerinden kesilmektedir. Yapılan bu ödemeye rağmen edim borçlusunun edimini gereği gibi yerine getirmemesi rizikosuna karşı güvence

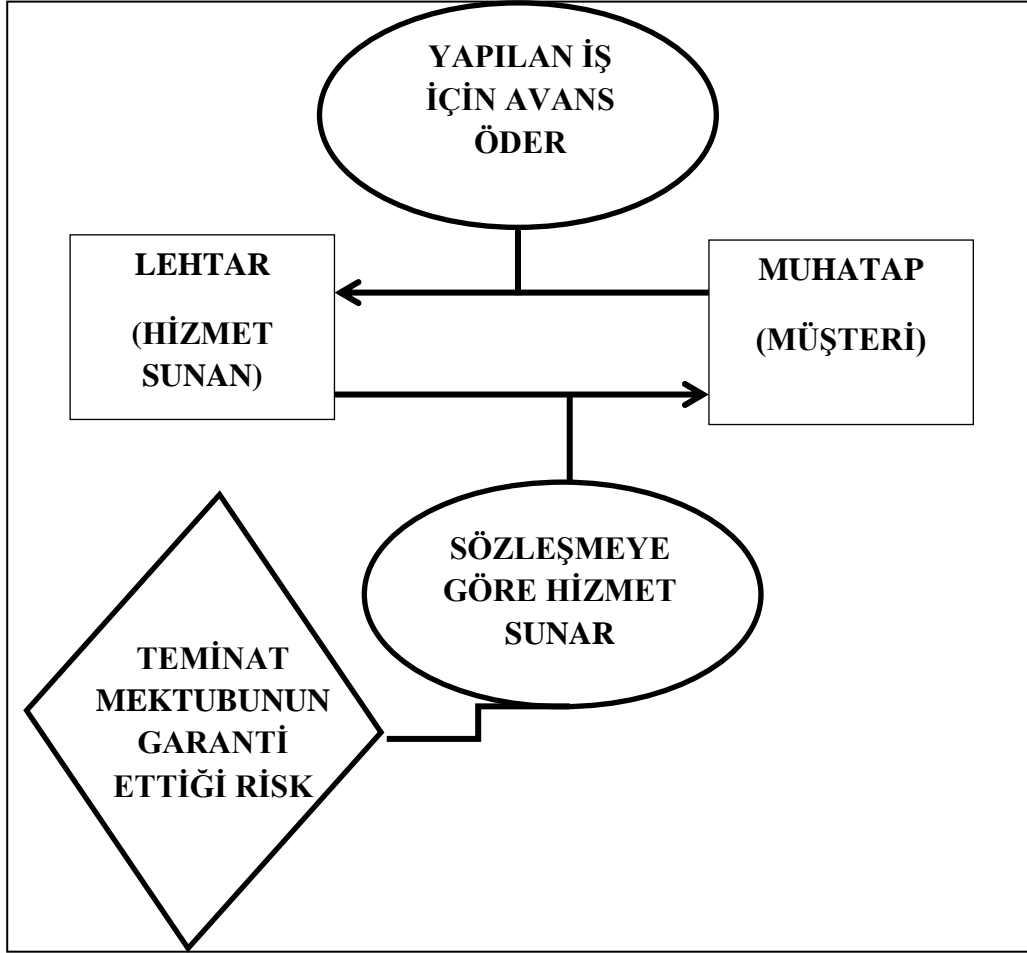
oluşturan teminat mektuplarına avans teminat mektupları denilmektedir (REİSOĞLU, 1990).

Avans teminat mektubu ile bankalar, isin sözleşme hükümlerine uygun tarzda yapılmaması veya taahhüdün tamamen yerine getirilmemesi halinde avansın ilgili kuruluş veya daireye iadesini, aksi halde meblağın kendileri tarafından ödeneceğini taahhüt ederler. (PAMUKÇU, 1976, s. 33)

Uygulamada avans teminat mektubunun, avans mı yoksa kesin teminat mektubu mu olduğu hususunda ihtilaflar çıkabilmektedir. Gerçekten de, avans teminat mektupları metninde, kesin teminat mektubuna benzer şekilde, “ müteahhidin sözleşme koşullarına aykırı davrandığı, kısmen veya tamamen taahhüdünü yerine getirmediği” takdirde bankanın ödeme yükümü yer almakta ise de, bu tür mektuplar avanslarla ilgili olup kesin teminat mektubu yerine kullanılamazlar. Avans teminat mektubu, kesin teminat mektubu gibi sözleşmenin yerine getirilmesini değil, avans olarak verilen bir miktar paranın iadesini sağlamak amacıyla alınır. Ayrıca kesin teminat mektupları da verilen bir avansın güvencesi değildir. Bu nedenle avans teminat mektupları yerine kullanılamazlar⁷. (DOĞAN E. , 2010, s. 60-61) (DURSUN, 1997, s. 44) (OY, s. 34)

Avans teminat mektuplarının amacı, milletlerarası ticari ilişkilerde yabancı ithalatçıyı korumaktır. İhracatçı, daha açık bir ifade ile teminat mektubu lehtarını almış olduğu avansa rağmen edimini anlaşmanın şartlarına uygun olarak ifa etmez ise, bu avansı güvence altına almak için verilen teminat mektuplarıdır. İç veya dış ticarete belirli bir edimi ifa ile yükümlü olan taraf, kendi edimini ifa etmeye başlamadan önce, diğer taraftan kendisine bir avans verilmesini istemekte ve bu avans daha sonra asıl borçtan düşülmektedir. Bu uygulama daha ziyade borcun zaman içerisinde kısımlara ayrılarak ifa edildiği sözleşme türlerinde görülmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 74)

⁷ Elif DOĞAN'ın Yüksek Lisans tezinden aktarılmış ancak DURSUN ve OY'un kaynaklarından'da dolaylı olarak yararlanılmıştır.

Şekil 6: Avans Teminat Mektupları

Avans teminat mektupları özellikle hizmet sözleşmelerinde kullanılan teminat mektuplarından biridir ve sıklıkla kullanılırlar. İkinci ve üçüncü bölümde bu teminat mektubu türüyle ilgili örnekler kullanılacaktır.

1.4.4. İkinci Bankanın Devreye Girmesine Göre Sınıflandırma

Ülke içi ilişkilerde teminat mektubu talebinde bulunulan banka, lehtarın talebine uygun teminat mektubu vermeyi kabul eder ise, başka bir ifadeyle, lehtar ile garanti verme sözleşmesini yapar ise, muhataba doğrudan kendisi teminat mektubunu düzenleyip vermektedir. Ancak, milletlerarası ilişkilerde lehtarın kendi bankasından teminat mektubu talebinde bulunduğu anda, yerel bankanın yabancı ülkede bulunan muhataba, doğrudan kendisinin teminat mektubu hazırlayıp vermesi mümkün olmayabilir. Bu sebeple, ekseriyetle lehtarın bankası muhataba verilmesi kararlaştırılmış olan banka teminat mektubunun hazırlanması ile muhatabın ülkesinde mukim olan bir bankayı

görevlendirmektedir. Dolayısıyla, uluslararası ticari ilişkilerde kendisinden teminat mektubu talebinde bulunulan banka, muhataba doğrudan kendisi teminat mektubu verebileceği gibi, yabancı bir bankanın teminat mektubunu temin etme yoluna da gidebilir. Bu ayırım karşımıza doğrudan ve dolaylı banka garantilerini çıkarmaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 79-80)

1.4.4.1. Doğrudan Banka Teminat Mektupları

Doğrudan banka garantilerinde kendisinden garanti talebinde bulunulan banka, muhataba, garantiyi kural olarak bizzat kendisi vermektedir. Ancak, garantör banka muhatabın yabancı ülkede bulunduğu durumlarda teminat mektubunu bizzat kendisi vermeyebilir. Kendisinden teminat mektubu talebinde bulunulan banka muhatabın bulunduğu ülkede mukim bir bankayı muhabir banka (Avisbank) olarak ilişkiye dâhil ederek muhataba teminat mektubunu bu ikinci banka aracılığı ile de verebilir. Teminat mektuplarından veya garanti sözleşmelerinden dolayı muhabir bankanın muhataba karşı sınırlı bir sorumluluğu bulunmaktadır. Buradaki sınırlı sorumluluktan maksat; muhabir bankanın ilk bankanın talimatlarına uygun davranması halinde sorumluluğu bulunmamakta, aykırı davranışlar sebebi ile doğacak zararlardan dolayı sorumluluğu bulunmaktadır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda asıl sorumluluk ilk banka üzerindedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 80)

İkinci banka muhabir banka olarak garanti ilişkisine katılmış ise, kendisi ilk banka gibi yükümlülük altında değildir. İkinci bankanın yalnızca ilk bankanın talimatlarına uygun davranma yükümlülüğü bulunmaktadır. Muhabir banka, muhataba karşı ilk bankanın borcundan bağımsız bir borç üstlenmemektedir. Başka bir ifadeyle muhabir banka garantör bankanın vekili durumundadır. Kendisini vekil olarak tayin eden bankanın talimatlarına uygun davranmadığı durumlarda, vekâlet hükümleri çerçevesinde sorumlu olacaktır. (DOĞAN V. , 2005, s. 80)

1.4.4.2. Dolaylı Banka Teminat Mektupları

Kendisinden garanti talebinde bulunulan banka, muhataba doğrudan kendisi teminat mektubu vermemekte, muhatabın ülkesinde bulunan bir bankayı devreye sokmaktadır. Bu ikinci banka muhabir banka (Avisbank) olabileceği gibi garantör banka da olabilir. Başka bir deyişle, ikinci banka garantör banka olarak ya garanti alana karşı ilk banka

gibi bağımsız bir borç altına girer ya da ilk bankanın garantisine teyit bankası olarak katılır. İkinci bankanın garantör banka olduğu durumlarda, milletlerarası ticari ilişkilerde dolaylı banka garantilerinden bahsedilmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 81)

Milletlerarası ticari ilişkilerin genellikle dolaylı banka garantileri kullanılmaktadır. Teminat mektubu temin etme yükümü altına girmiş olan kişi (lehtar), kendi ülkesindeki bankasından yabancı ülkede bulunan bir bankanın teminat mektubunu temin etmesini talep etmektedir. Bu ilişkide lehtarın talep ettiği teminat mektubu, ikinci banka konumunda olan yabancı banka tarafından verilmektedir. (DOĞAN V. , 2005, s. 81)

1.4.5. Sürelerine Göre Sınıflandırma

Teminat mektuplarıyla ilgili olarak yapılan bu ayırım, mektubu veren bankanın sorumluluk süresinin sınırının tespiti bakımından önemlidir. Özellikle, zamanaşımı sürelerinin hesabı mektubun vadeli veya vadesiz olmasına göre değişmektedir. Banka teminat mektupları ya belli bir vade ile sınırlı olarak verilir ya da belli bir vadeye bağlı olmaksızın verilirler. Bankanın vermiş olduğu teminat mektubundan dolayı sorumlu olabilmesi için, vadeli teminat mektuplarında teminat mektubu ile güvence altına alınmış olan riskin vade içinde gerçekleşmiş olması gereklidir. Vade içinde risk gerçekleşmez ise, bu durumda bankanın sorumluluğu da söz konusu olmayacaktır. Vade içinde gerçekleşen risklerden banka ne zamana kadar sorumlu olacaktır. (DOĞAN V. , 2005, s. 82)

1.4.5.1. Vadeli Teminat Mektupları

Bankanın vermiş olduğu teminat mektubundan dolayı sorumluluğunun belli bir süre ile sınırlandırıldığı teminat mektupları vadeli teminat mektupları olarak kabul edilmektedirler. Vadeli teminat mektuplarında bankanın sorumlu olabilmesi için, teminat mektubu ile güvence altına alınmış olan riskin, öngörölmüş olan vade içinde gerçekleşmesi gereklidir. Vade içinde risk gerçekleşmez ise, bu durumda bankanın sorumluluğu da söz konusu olmayacaktır. Vadeli teminat mektuplarında risk vade içinde gerçekleşmek şartıyla, banka genel zamanaşımı süresi olan on yıllık süre ile sorumlu olmaya devam edecektir. (DOĞAN V. , 2005, s. 82-83)

Vadeli teminat mektuplarında riskin vade içinde doğması halinde, bankanın sorumluluğunun genel zamanaşımına tabi olacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla, teminat mektubu ile güvence altına alınan riskin vade içinde gerçekleşmemesi halinde bankanın sorumluluğu vadenin sona ermesi ile bitecektir. (DOĞAN V. , 2005, s. 83)

Teminat mektubu metninde farklı bir düzenlemeye yer verilmiş olabilir. Mektup metninde vade içinde rizikonun gerçekleşmesi ve ödeme talebinde bulunulması kararlaştırılmış olabilir. Böyle bir şartı içeren teminat mektuplarında süre içinde yazılı tazmin talebinde bulunulmamış ise, bankanın sorumluluğu da sona erecektir. Ancak, mektup metninde vade içinde tazmin talebinde bulunulması kararlaştırılmamış ise, riskin vade içinde gerçekleşmesi halinde bankanın sorumluluğu genel zamanaşımı süresi olan on yıllık süreye tabi olacaktır. (DOĞAN V. , 2005, s. 82-83)

1.4.5.2. Vadesiz Teminat Mektupları

Geçerliliği hususunda mektup metninde herhangi bir süreye yer verilmeyen teminat mektupları süresiz ya da vadesiz teminat mektupları olarak nitelendirilmektedir. Süresiz teminat mektuplarında banka, teminat mektubu ile güvence altına alınan riskin doğumundan zamanaşımı süresinin sonuna kadar muhataba karşı sorumlu olmaktadır. Vadesiz teminat mektubu talebi, özellikle uzun süreli sözleşmelerde gündeme gelmektedir. Örneğin; bayilik, tek satıcılık ya da yol, baraj yapımı gibi uzun süreli inşaat sözleşmelerinde muhataplar süresiz teminat mektubu talebinde bulunmaktadır. (DOĞAN V. , 2005, s. 85)

1.4.6. Diğer Teminat Mektupları

Ticari ilişkilerde çok sık kullanılmakta olan teminat mektuplarının yanı sıra irade muhtariyeti çerçevesinde uygulamada ortaya çıkan bir kısım özel teminat mektubu türlerine de ortaya rastlanmaktadır. Bu başlık altında bu özel nitelikli teminat mektupları ana hatlarıyla incelenecektir.

1.4.6.1. Cayılabilir-Cayılamaz Teminat Mektupları

Teminat mektuplarının cayılabilir ya da cayılamaz nitelikte düzenlenebileceği kabul edilmiştir. Teminat mektubunda, mektubun cayılabilir ya da cayılamaz olduğu yönünde bir hükme yer verilmemiş olması halinde cayılamaz nitelikte olduğunun kabul edilmesi

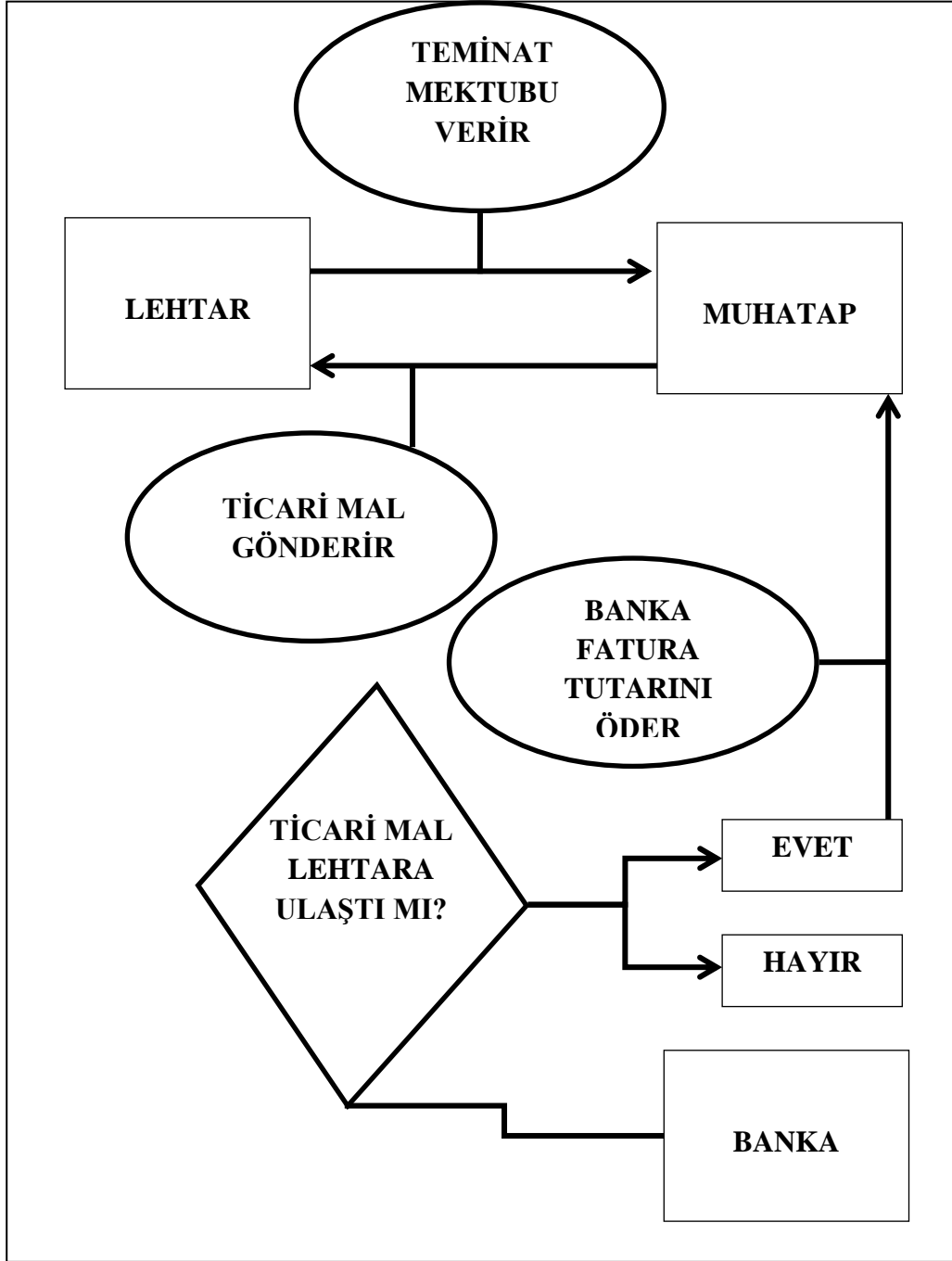
gerektiği hükme bağlanmıştır. Garantör bankanın mükellefiyeti lehtarın usulüne uygun bir cayma beyanı ile ortadan kalkacaktır. Lehtarın cayma beyanı yalnızca banka tarafından uygulanabilir. Bu durum, bankanın kendisinden garanti talebinde bulunan kişinin talimatına bağlı olmasının doğal bir sonucudur. Şayet, muhatap lehtarın cayma beyanından önce bankadan usulüne uygun olarak ödeme talebinde bulunmuş ise, banka muhataba ödeme yapmak zorundadır. Başka bir ifadeyle, bu halde lehtarın cayma beyanı nazara alınmayacaktır. (DOĞAN V. , 2005, s. 85)

Kural olarak teminat mektupları cayılamaz nitelikte oldukları için, taraflardan birinin cayma beyanında bulunması, teminat mektuplarının hüküm ve sonuç doğurmasına engel olmayacaktır. (DOĞAN V. , 2005, s. 86)

1.4.6.2. Ödeme Amaçlı Teminat Mektupları

Ödeme amaçlı teminat mektupları sözleşmenin ifasına yönelik kesin teminat mektuplarının uygulamada değişime uğraması neticesinde ortaya çıkmıştır. Ödeme amaçlı teminat mektupları sözleşmenin ifasını, açıkçası süresinde verilmiş olan kredinin geri ödenmesini güvence altına alan kredi güvence teminat mektuplarının değişik bir yansımasıdır. Ödeme amaçlı teminat mektupları, hizmet ediminin ifası veya mal nakliyesinde taraflar arasındaki güvensizlik duygusunu ortadan kaldırmaya da hizmet etmektedir. Bu tür teminat mektupları, “açık hesaba” karşı veya uzun süreli bir sözleşmenin yapılması durumunda da kısmi taşımayı sağlamak için güvence unsuru olarak hizmet etmektedir. Akreditif işleminin nispeten yüksek ücretinden kaçınmak için, taraflar ödeme amaçlı teminat mektubu temini hususunda anlaşmaktadırlar. (DOĞAN V. , 2005, s. 86)

Ödeme amaçlı teminat mektupları tedarikçi-müşteri ilişkisinde kullanılan teminat mektuplarına benzemektedir. Ödeme amaçlı teminat mektupları akreditif, çek, senet gibi ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Tedarikçi-müşteri ilişkisinde kullanılan teminat mektupları daha çok bir teminat amacı gütmektedir. Sözleşmede belirlenen riskler gerçekleşmediği müddetçe kullanılmamaktadır.

Şekil 7: Ödeme Amaçlı Teminat Mektupları

Yukarıdaki şekilde ödeme amaçlı teminat mektuplarının akış şeması gösterilmiştir. Burada teminat mektubu düzenlendikten sonra muhataba verilir. Teminat mektubu genellikle bir riski garanti etmek amacıyla verilmekteyken ödeme amaçlı teminat mektuplarında bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Farklılık ise şemada görüldüğü gibi bu noktadadır. Belirlenen bir riskten ziyade ödemenin ne zaman yapılacağı belirlenmiştir. Özellikle ithalat-ihracat ilişkisinde kullanılan bu araç, ticari mal teslim

edildiğinde ödemenin yapılmasını amaçlamaktadır. Şekilde gösterildiği gibi muhatap lehtarın istekleri doğrultusunda muhatap ticari malları lehtara göndermektedir. Ödeme amaçlı teminat mektubu, muhatabın ticari mal satışından doğan alacağını daha kolay tahsil etmesini sağlamaktadır. Ticari mal gönderildiğinde muhatap ticari malların faturası ve teminat mektubunu bankaya sunduktan sonra banka ödemeyi yapmaktadır.

1.4.6.3. Belge Eksikliğini Güvence Altına Alan Teminat Mektupları

Gerekli belgelerin yalnızca gecikmeli olarak ibrazı veya kaybolması tehlikesine karşı ortaya çıkan teminat mektubu türüdür. Bu tür teminat mektuplarının en tanınmış şekli konşimento teminat mektuplarıdır. Konşimento teminat mektupları, bir akreditifte gerekli konşimentoların gecikmeli olarak ibrazını gereksiz kılmak ve tabi ki donatanı koruma amacı taşıyan ve fakat armatör karşısında diğer ilgililere mal üzerinde kullanım imkânını da sağlayan bir teminat mektubu türüdür. (DOĞAN V. , 2005, s. 87)

Bu bölümde gayri nakdi yükümlülükler tanımlanmış ve teminat mektupları üzerinden derinlemesine incelenmiştir. Teminat mektubu tarafları, türleri, fonksiyonları ve yükümlülükleri açıklanmıştır. Bir sonra ki bölümde teminat mektuplarının taraflarca nasıl kullanıldığı açıklanacaktır. Tarafların mali tablolarında teminat mektubunu Tekdüzen Hesap Planına göre nasıl raporlaması gerektiği özel durum arz eden olaylarla birlikte açıklanacaktır.

2.BÖLÜM: GAYRİ NAKDİ YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN VERGİ KANUNLARINA GÖRE RAPORLANMASI

Çalışmada belirtildiği üzere taahhüt, kefalet ve teminat mektubu gibi çeşitleri mevcuttur. Teminat mektubu kefalet ve taahhütlere nazaran daha gelişmiş bir müessese olduğu için gayri nakdi yükümlülüklerin raporlaması teminat mektupları üzerinden açıklanacaktır.

Teminat mektuplarının banka, lehtar ve muhatap olmak üzere üç tarafı vardır. Lehtar; teminat mektubu ilişkisinde kendisine kefil olunan, garanti verilen kişidir. Teminat mektubunun lehtarın güvenilirliğini arttıran bir işlevi vardır. Bundan dolayı lehtar teminat mektubu almak istemektedir. Muhatap ise hem teminat mektubu ilişkisinde hem de temel ilişkide taraftır (DOĞAN V. , 2005, s. 45). Lehtarla olan ilişkisinde olumsuz bir durum olduğunda ve teminat mektubu sözleşmesinde belirlenen riskler ortaya çıkması durumunda muhatabın talepleri güvence altına alınmıştır. Banka ise garantiyi veren kurumdur ve lehtar ile muhatap arasındaki temel ilişkiden bağımsızdır. Gayri nakdi krediler banka açısından bir gelir kapısıdır. Lehtar ise banka açısından bir müşteri konumundadır.

Bu bölümde daha önce tanımlanan teminat mektubunun tarafları olan bankanın, lehtarın ve muhatabın Tekdüzen Hesap Planına göre gayri nakdi yükümlülükleri ne şekilde raporlayacakları açıklanacaktır.

2.1. Bankanın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Banka teminat mektubu ilişkisinde garantiyi veren taraftır. Teminat mektubu bir gayri nakdi kredidir. Gayri nakdi krediler ise banka için birer ürün, başka bir deyişle gelir kapısıdır. Bu başlık altından teminat mektuplarının vergi kanunlarına göre banka açısından nasıl raporlandığı incelenecektir.

Banka teminat mektubu verirken kullanacağı başlıca hesaplardan biri “910 TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” diğeri ise “912 TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” kullanılabilmektedir. Herhangi bir kişi ya da kuruluşa hitaben, belirli bir işin saptanan

koşullara uygun olarak belirli bir süre içinde yapılmasını, aksi halde işi yapmakla yükümlü olan tarafın işi veren tarafa ödemesi gereken Türk Parası tutarın banka tarafından ödeneceğini dair verilen teminat mektupları bu hesaplara kaydedilir. Bu iki hesap karşılıklı çalışır. (YILDIRIM M. , 2008, s. 271)

Örnek (Bankanın Raporlaması);

Banka 100.000 TL tutarında teminat mektubunu lehtarın talimatı doğrultusunda düzenlemiştir.

Gerekli yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

/				
910- TP TEMİNAT MEKTUPLARINDAN		100.000		
ALACAKLAR				
	912- TP TEMİNAT		100.000	
	MEKTUPLARINDAN BORÇLAR			
/				

Teminat mektuplarında damga vergisi yükümlüsü banka olduğu için taahhüt edilen tutar üzerinden hesaplanır. Hesaplanan damga vergisi tutarı “810 VERGİ RESİM HARÇLAR VE FONLAR HESABI” borcuna, “380 ÖDENECEK VERGİ RESİM HARÇ VE PRİMLER HESABI” alacağına kaydedilir.

Örnek;

Düzenlenen teminat mektubundan dolayı bankanın damga vergisi yükümlülüğü doğmuştur. Damga vergisi oranı % 0,759’dur. Tahakkuk eden damga vergisi tutarını muhasebeleştiriniz.

100.000 TL teminat mektubu tutarı olduğu için damga vergisi de bu tutar üzerinden hesaplanacaktır. Damga vergisi oranı da soruda verildiği üzere 0,00759’dır. Sonuç olarak;

- $100.000 \times 0,00759 = 759$ TL damga vergisi.

Hesapladığımız 759 TL’lik damga vergisi aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

810- VERGİ RESİM HARÇLAR VE FONLAR		759		
380- ÖDENEVEK VERGİ RESİM HARÇ VE PRİMLER			759	
-Damga Vergisi				

Teminat mektubundan kaynaklanan vergi müşteriye yansıtılması durumunda, yansıtılan vergi tutarı “790 DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER HESABI” borcuna ve bu tutar üzerinden hesaplanan BSMV ise “380 ÖDENECEK VERGİ RESİM HARÇ VE PRİMLER HESABI” alacağına kaydedilir. Yevmiye kaydının alacak tarafına ise “010 KASA HESABI” veya “MEVDUAT HESABI” yazılmak suretiyle işlem muhasebeleştirilir.

Örnek(Bankanın Raporlaması);

Banka 100.000 TL tutarında düzenlediği teminat mektubundan doğan 759 TL tutarındaki damga vergisini müşteriye yansıtmıştır. Tahsil edilen tutar üzerinden % 5 BSMV⁸ hesaplanmıştır ve bu tutarda müşteriden tahsil edilmiştir.

İlgili işlemi muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibidir;

- $759 \times 0,05 = 38,95$ TL BSMV

Hesaplanan 38,95 TL’lik BSMV ve 759 TL’lik damga vergisi müşteriden tahsil edilir. Tahsil edildiğinde aşağıdaki şekilde kaydedilir.

⁸ Banka Sigorta Muamele Vergisi

010- KASA/ MEVDUAT HESABI	796,95	
790- DİĞER FAİZ DIŞI		759
GELİRLER		
-Damga Vergisi Karşılığı		
380- ÖDENECEK VERĐİ RESİM		37,95
HARÇ VE PRİMLER		

Banka teminat mektubunu müşterinin talebi üzerine düzenlediği günden itibaren 3 aylık dönemlere müşteriden komisyon geliri elde etmektedir. Bu tutar teminat mektubu düzenlenmeden önce bankayla müşteri arasında yapılan sözleşmede belirlenmektedir. Belirlenen oran üzerinden hesaplanan komisyon ve komisyon tutarı üzerinden hesaplanan BSMV müşteriden tahsil edildiğinde muhasebeleştirilir. Banka Sigorta Muamele Vergisi tutarı “380 ÖDENECEK VERĐİ RESİM HARÇ VE PRİMLER HESABI” borcuna kaydedilir. Teminat mektubu tutarı üzerinden sözleşmede önceden belirlenmiş oran nispetinde hesapladığımız komisyon tutarı ise “748 NAKDİ OLMAYAN KREDİ ALACAKLARININ ÜCRET VE KOMİSYONLARI HESABI” borcuna kaydedilir. Komisyon ve BSMV tutarlarının toplamı ise yevmiye maddesinin alacak tarafına “010 KASA HESABI” veya “MEVDUAT HESABINA” kaydedilmek suretiyle işlem muhasebeleştirilmiş olur.

Örnek (Bankanın Raporlaması);

Banka 100.000 TL tutarında düzenlediği teminat mektubu için müşteriyle yaptığı sözleşmeye dayanarak 3 aylık dönemlerde komisyon tahsil etmektedir. Sözleşmede komisyon oranı % 2 olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu komisyon tutarı üzerinden % 5’lik Banka Sigorta Muamele Vergisi de müşteriden tahsil edilecektir.

Tahsil aşamasında yapılması gereken yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

- 100.000x0,02= 2.000 TL Faiz Tutarı
- 2.000x0,05=100 TL Banka Sigorta Muamele Vergisi

Hesaplanmış olan 2.000 TL tutarındaki faiz ve 100 TL tutarındaki BSMV müşteriden tahsil edilir ve aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

010- KASA/ MEVDUAT HESABI	2.100	
748- NAKDİ OLMAYAN KREDİ		2.000
AL. ÜCRET VE KOMİSYONLAR		
-TP Teminat Mektubu		
Komisyonu		
380- ÖDENECEK VERGİ RESİM		100
HARÇ VE PRİMLER		
-BSMV		

Banka bir dönem içinde pek çok müşterisine teminat mektubu sağlamaktadır. Bunların bazıları nakde dönüşmekte bazıları ise dönüşmeden iade edilmektedir. Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere teminat mektubunun nakde dönüşmesi teminat mektubu sözleşmesinde belirlenmiş risklerin gerçekleşmesi durumunda mümkün olmaktadır. Bu riskler gerçekleştiğinde bankadan bir nakit çıkış gerekmektedir. Bankada bu muhtemel nakit çıkışı için karşılık ayırmaktadır. Banka bu karşılığı genellikle eski tecrübelerine dayanarak belirlemektedir. Örneğin bir önceki yıl nakde dönüşen teminat mektuplarının, düzenlenen teminat mektubu tutarları toplamına bölünerek teminat mektuplarının nakde dönüşme oranı bulunabilir. Teminat mektuplarının nakde dönüşme oranıyla bu dönem düzenlenmiş teminat mektuplarının toplam tutarı çarpılarak bu yıl ayrılması gereken karşılık tutarı hesaplanmış olur. Hesaplanan karşılık tutarı “350 KARŞILIKLAR HESABI” borcuna kaydedilir. Ayrıca alt hesapta da “tazmin edilmemiş gayri nakdi kredi özel karşılıkları” olarak izlenmesinde yarar vardır. Yevmiye kaydının borcuna ise “820 KARŞILIK VE DEĞER DÜŞME GİDERLERİ HESABI” getirilmesi ile yevmiye kaydı gerçekleştirilir ve işlem muhasebeleştirilmiş olur.

Örnek (Bankanın Raporlaması);

Banka geçmiş yıllarda toplam 250.000.000 TL tutarında teminat mektubu düzenlemiştir. 2014 yılında 2.500.000 TL'lik teminat mektubu nakde dönüşmüştür. 2015 yılında ise 320.000.000 TL tutarında bankanın düzenlenmiş teminat mektubu vardır. Banka 2014 yılında ki nakde dönüşme oranını emsal kabul etmek suretiyle karşılık ayıracaktır.

İlgili muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

- $2.500.000/250.000.000= 0,01$ geçmiş yılki teminat mektuplarının nakde dönüşme oranı
- $320.000.000 \times 0,01= 3.200.000$ TL 2015 yılında nakde dönüşmesi muhtemel olan teminat mektuplarının tutarı.

Tazmin edilmemiş teminat mektuplarının muhtemel nakde dönüşecek tutarı yapılan hesaplamalar sonucunda 3.200.000 TL olarak hesaplanmıştır. Bunun ışığında ilgili yevmiye kaydı aşağıdaki gibi yapılır.

	/		3.200.000		
820- KARŞILIK VE DEĞER DÜŞME GİDERLERİ					
350- KARŞILIKLAR				3.200.000	
-Tazmin Edilmemiş Gayri					
Nakdi Kredi Özel					
Karşılıkları					
	/				

Teminat mektupları bankaya iade edilmesi veya nakde dönüştürülerek tazmin edilmesi durumunda kayıtlardan çıkarılır. Teminat mektubunun kayıtlara girmesi nazım hesaplar kullanılarak olduğu için çıkarılırken de nazım hesapların ters çalıştırılarak yapılması gerekir. Yani; “912 TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPALRINDAN BORÇLAR HESABI” borçlu çalışırken, “910 TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” hesabı alacaklı çalıştırılmak suretiyle teminat mektubu kayıtlardan çıkarılır. Tutar olarak da teminat mektubu tutarı kullanılmaktadır.

Örnek(Bankanın Raporlaması);

Bankanın önceden düzenlediği 100.000 TL tutarında ki teminat mektubu müşteri tarafından iade edilmiştir.

İlgili yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

/			
912 TP TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR	100.000		
910 TP TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR		100.000	
/			

Teminat mektubunun muhatap tarafından nakde dönüştürülmesi durumunda öncelikle mektup tutarının muhataba ödenerek ilgili hesaplara alınması ve nazım hesapların kapatılması gerekir. Teminat mektubunun nazım hesaplardan çıkarılması yukarıda da yapıldığı gibi; “912 TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” borçlu, “910 TÜRK PARASI TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” alacaklı çalıştırılmak suretiyle kapatılır. Muhatap bu aşamada teminat mektubundaki risklerin gerçekleştiğini öne sürmekte ve tutarın tazminini istemektedir. Teminat mektubu sözleşmesine dayanarak banka muhataba ödeme yapacaktır. Yapılacak ödeme tutarı; “158 TAZMİN EDİLEN GAYRİ NAKDİ KREDİLER HESABI” borcuna, “390 MUHTELİF BORÇLAR HESABI” alacağına kaydedilir. Nakit çıkışı olduğunda yevmiye defterinin alacak tarafına “010 KASA HESABI” ödenen tutarla birlikte yazılmalı, yevmiye defterinin borç tarafına da , “390 MUHTELİF BORÇLAR HESABI” kaydedilerek kapatılmalıdır. Ayrıca önceden ayrılmış tazmin edilmemiş gayri nakdi krediler özel karşılıkları varsa bu özel karşılıklara alınır. Yani; “350 KARŞILIKLAR HESABI” alt hesabı olan “tazmin edilmemiş gayri nakdi krediler özel karşılıkları” hesabı borçlu, aktif düzenleyici bir hesap olan “180 ÖZEL KARŞILIKLAR HESABI (-)”alacaklı çalıştırılmak suretiyle önceden ayrılmış karşılık özel karşılıklara alınmış olur.

Örnek (Bankanın Raporlaması);

Bankanın önceden düzenlemiş olduğu 100.000 TL tutarındaki teminat mektubu muhatap tarafından bankaya verilmiştir. Muhatap teminat mektubunda belirlenmiş risklerin gerçekleştiğini ilgili evraklarla ispatlamış ve zararının tazmin edilmesini bankadan talep etmiştir. Banka ise 100.000 TL'lik tutarı muhataba nakit olarak ödemiştir.

Bankanın yapması gereken yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

Öncelikle banka nazım hesaplarda raporladığı teminat mektubunu kayıtlarından çıkarmalıdır. Nazım hesaplar aşağıdaki gibi ters çalıştırılır.

/			
912 TP TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR	100.000		
910 TP TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR		100.000	
/			

Nazım hesapların ters çalıştırılmasıyla kayıtlardan çıkarılan teminat mektubunun ödemesi muhataba yapılır ve aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

/			
158- TAZMİN EDİLEN GAYRİ NAKDİ KREDİLER	100.000		
-TP Teminat Mektupları			
390- MUHTELİF BORÇLAR		100.000	
/			

390- MUHTELİF BORÇLAR	100.000	
-TP Teminat Mektupları		100.000
010- KASA		

Tazmin edilen teminat mektubu bedellerinin doğrudan Tasfiye Olunacak Alacaklar hesabına alınması halinde yukarıdaki 158 kodlu hesap yerine 170,172 veya 174 kodlu hesaplar kullanılır ve bu mektup için daha önce ayrılmış karşılık varsa, söz konusu karşılık tutarı aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

350- KARŞILIKLAR	100.000	
-Tazmin Edilmemiş Gayri Nakdi Kredi Özel Karşılıkları		
180- ÖZEL KARŞILIKLAR(-)		100.000

Teminat mektubu tazmin edildikten sonra banka bu tutarı müşterisine rücu edecektir. Tazmin aşamasında banka gayri nakdi krediyi nakdi bir krediye çevirmiştir. Kredinin vadesi genellikle 90 güne sınırlıdır. Ödemenin 90 günü aşması durumunda banka muhakkak ki tasfiye durumundaki krediler olarak raporlayacak ve takibe alacaktır. Bu süreç konumuzla ilgili olmadığı için incelenmemiştir. Kredinin tahsil aşamasında müşteri kredi tutarını, kredinin faizini ve faizden doğan Banka Sigorta Muamele Vergisini bankaya öder. Banka ilgili işlemi; “010 KASA HESABI” borçlu çalıştırır. Yevmiye maddesinin alacak tarafına “158 TAZMİN EDİLEN GAYRİ NAKDİ KREDİLER HESABI” nakde çevrilen teminat mektubu tutarı ile birlikte yazılır. Yine yevmiye maddesinin alacak tarafına “514 KISA VADELİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER HESABI” nakde çevrilen teminat mektubu tutarı üzerinden hesaplanan faiz tutarıyla birlikte yazılır. “380 ÖDENECEK VERGİ RESİM HARÇ VE PRİMLER HESABI” faiz tutarı üzerinden hesaplanan Banka Sigorta Muamele Vergisi tutarı ile yevmiye maddesinin alacak tarafına kaydedilir.

Örnek (Bankanın Raporlaması);

Banka daha önceden düzenlediği 100.000 TL tutarındaki teminat mektubu nakde döndüğü için muhataba 100.000 TL tutarında ödeme yapmıştır. Sürecin devamında bu ödemeyi yaptığı için müşterisinin kullandığı kredi olarak müşteriye rücu etmiştir. Kredi faizi 90 gün için %3'tür. Faiz tutarı üzerinden % 5 oranında Banka Sigorta Muamele Vergisi hesaplanmıştır. Ödeme yapıldıktan 90 gün sonra müşteri bankaya gelerek kredi tutarını, faizini ve Banka Sigorta Muamele Vergisini bankaya ödemiştir.

Yapılan ödemenin muhasebe kaydını banka açısından aşağıdaki gibidir;

- $100.000 \times 0,03 = 3.000$ TL kredi faizi
- $3.000 \times 0,05 = 150$ TL BSMV

İlgili muhasebe kaydı aşağıdaki gibi yapılır;

010- KASA	103.150	
158- TAZMİN EDİLEN GAYRİ NAKDİ KREDİLER		100.000
514- KISA VADELİ KREDİLERDEN ALINAN FAİZLER		3.000
380- ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER -BSMV		150

2.2. Lehtarın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Lehtar teminat mektubu ilişkisinde kendisine bankanın kefil olduğu taraftır. Yani bir yükümlülük altına girmiştir. Teminat mektubunun temel ilişkisi lehtar ve muhatap arasında geçmektedir. Lehtar temel ilişkide bir taahhütte bulunur. Bunun neticesinde

borç altına girer. Teminat mektubunu muhataba vermesi ise bu taahhüte bağlı kalacağının bir göstergesidir. Teminat mektubu bu verilen sözlerin teminatıdır. Belirlenen risklerin gerçekleşmesi durumunda muhatap teminat mektubu tutarını bankadan tahsil edebilir. Teminat mektubu sözleşmesindeki riskler gerçekleştiğinde banka muhataba tutarı ödedikten sonra bu tutarı lehtara rücu ettirmektedir. Rücu dışında lehtarın bir diğer yükümlülüğü komisyon, faiz ve sair masrafların ödenmesidir.

Lehtar teminat mektubunun hazırlanmasını bankadan talep eder. Teminat mektubu düzenlenip muhataba verildiğinde muhatap bunu nazım hesaplarda izlemektedir. Yükümlülük henüz nakde dönüşmediği için lehtarın teminat mektubunu raporlaması asli hesaplarda olmamaktadır. İşlemi muhasebeleştirmek teminat mektubu tutarının “901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” borcuna, “902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” alacağına yazılmasıyla mümkündür. Tekdüzen hesap planında 9 ile başlayan kodlar nazım hesaplar olarak belirlenmiştir. Ancak detayları açıklanmamıştır. Nazım hesapların kullanımında hangi koda hangi hesabın verildiğinin çok bir önemi yoktur. Ancak bir defa kullanılan hesap ileriki dönemlerde aynı isimle kullanılmalıdır. Aksi halde muhasebe sistemi uygulamaları genel tebliğinde 1 nolu tebliğdeki temel kavramlardan tutarlılık kavramıyla çelişecektir.

Örnek(Lehtarın Raporlaması);

İşletme bankadan 100.000 TL tutarında teminat mektubu düzenlemesini talep etmiş ve bunu başka bir işletmeye sunmuştur.

İşlemin muhasebeleştirilmesi için yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

	/			
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR			100.000	
902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR				100.000
	/			

Lehtar teminat mektubunu bankadan talep ettiği dönemde bankayla arasındaki sözleşme gereği bazı masrafları üstlenmiştir. Bunlardan bazıları komisyon, faiz, BSMV gibi bir

takım ödemelerdir. En başta lehtarın ödemesi gereken 3 aylık dönemlerde teminat mektubunun komisyonu vardır. Bu komisyon, teminat mektubu tutarı üzerinden, belli bir oranla hesaplanır. Bu oran banka ve lehtar arasında ilk yapılan sözleşmede belirlenmiştir. Hesaplanmış olan komisyon 3 aylık dönemlerde lehtar tarafından bankaya ödenir. Ayrıca komisyon üzerinden hesaplanan Banka Sigorta Muamele Vergisi ve teminat mektubu düzenlendikten sonra teminat mektubu tutarı üzerinden hesaplanan damga vergisi de lehtara yansıtılmaktadır. Lehtar için bunların tamamı birer giderdir. Bu giderlerin lehtar açısından ne gideri olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar vermek için lehtarın bu giderlere ne için katlandığına bakmak gerekmektedir. Lehtarın bu giderlere katlanmasının sebebi gayri nakdi kredi sağlama emeline dayanmaktadır. Yani özende bir finansman gideridir. Buna dayanarak lehtar bu masrafları muhasebeleştirirken yevmiye kaydının borç tarafına “780 FİNANSMAN GİDERLERİ HESABI” ödenen masrafla birlikte, alacak tarafına ise “100 KASA HESABI” yine masrafların toplam tutarıyla birlikte kaydetmelidir.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme önceden bankadan aldığı 100.000 TL tutarında ki teminat mektubu için komisyon ödemesi gerekmektedir. Komisyon tutarının teminat mektubu tutarı üzerinden %2 oranında, 3 aylık dönemlerde ödenmesi daha önceden bankayla yapılan sözleşme gereği belirlenmiştir. Bankanın komisyon geliri üzerinden %5 oranında Banka Sigorta Muamele Vergisi doğmaktadır. Bununla birlikte teminat mektubu tutarı üzerinden bankanın % 0,759 oranında damga vergisi doğmaktadır. Banka bu vergilerin tamamını işletmeye yansıtmaktadır.

Buna göre işletmenin ödemeyi yapması durumunda yapması gereken yevmiye kayıtları aşağıdaki olmalıdır;

- $100.000 \times 0,02 = 2.000$ TL her 3 aylık dönemlerde ödenecek komisyon tutarı.
- $2.000 \times 0,05 = 100$ TL Komisyon tutarı üzerinden hesaplanan BSMV
- $100.000 \times 0,00759 = 759$ TL Damga Vergisi

2.000 TL komisyon, 100 TL BSMV ve 759 TL Damga vergisi hesaplanmıştır. Buna göre işletme ödemeyi bankaya yaptığında işlemi aşağıdaki gibi muhasebeleştirir;

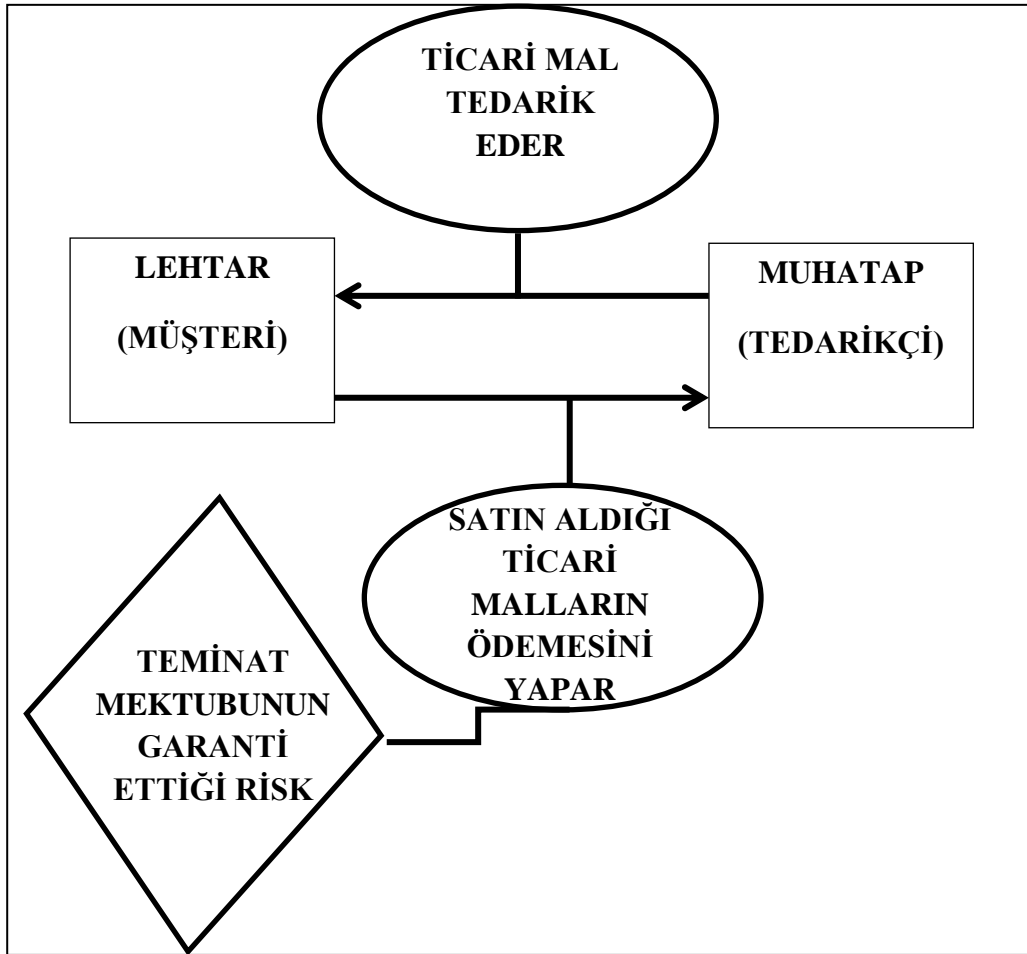
780 FİNANSMAN GİDERLERİ	2.859	
100 KASA		2.859

Teminat mektubu temel ilişkiden bağımsız düşünülemez. Temel ilişkinin tarafları lehtar ve muhataptır. Piyasada temel ilişki pek çok şekilde gerçekleşebilmektedir. Yukarıda verilen örneklerde teminat mektubu ilişkisi başladığında her türlü temel ilişkide geçerli olan durumlar incelenmiştir. Aşağıda tedarikçi-müşteri ilişkisi bağlamında verilen teminat mektupları ve hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektupları olmak üzere iki alt başlık incelenmiştir. Tedarikçi-müşteri ilişkisi bağlamında verilen teminat mektuplarından kasıt şudur; lehtar ticari mal satın almak isteyen, ihtiyacını gidermek üzere tedarikçiye teminat mektubu veren müşteridir. Hizmeti sunan taraf muhatap, müşteri ise lehtardır. Ancak hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektubu ise lehtar ve muhatabın rolleri tam tersidir. Burada hizmeti sunan taraf lehtar, müşteri ise muhataptır. Tedarikçi-müşteri ilişkisi bağlamında verilen teminat mektupları lehtarın yapacağı ödemeyi teminat altına alırken, hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektupları lehtarın aldığı ücret karşılığında yapacağı işi garanti altına almaktadır. Aşağıda ki başlıklarda bu iki durumun nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği incelenmiştir.

2.2.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisi Bağlamında Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Tedarikçi müşteri ilişkisi bağlamında verilen teminat mektupları lehtarın satın aldığı ticari mallar karşılığında zamanında ödemesini yapacağını garantisini vermektedir. Muhatap burada tedarikçi sıfatıyla hizmet sunmakta, lehtar ise müşteri pozisyonunda ticari mal satın alarak ödemesini yapmaktadır. Tedarikçi-müşteri ilişkisi bağlamında verilen teminat mektubu ilişkisinde nakit akışı lehtardan muhataba doğrudur. Çünkü lehtar müşteridir. Muhatabın yükümlülüğü ise ticari mal tedarik etmektir.

Lehtar temel ilişki süresince satın aldığı malların ödemesini zamanında yaptığı müddetçe, süreç doğal mecrasında devam etmektedir. Ancak ödeme yapılmadığı durumda muhatapın bu ödemeyi bankadan talep etme hakkı doğmaktadır. Muhatap ödemesinin yapılmadığı vakit; teminat mektubunu ve sözleşmede garanti altına alınmış risklerin gerçekleştiğini ispat eder nitelikteki belgeleri bankaya teslim eder. Belgeleri inceleyip riskin gerçekleştiğini tespit eden banka ödemeyi muhataba yapar. Banka riskin gerçekleşmediğini tespit ettiği durumda ise ödemeyi yapmayı reddetmekle yükümlüdür.

Şekil 8: Tedarikçi-Müşteri İlişisinde Verilen Teminat Mektupları

Temel ilişki ticari mal alım satımı olduğu belirtilmiştir. Lehtar muhataptan ticari mal satın aldığı anda nakdi bir ödeme yapmamaktadır. Zaten teminat mektubunun garanti altına aldığı risk de ticari mal alımı ile ödeme arasında geçen süreçtir. Lehtar ticari malı teslim aldığı anda "153 TİCARİ MALLAR HESABI" borç kısmına satın aldığı ticari

mallar tutarını kaydetmektedir. Satın aldığı ticari mal üzerinden ödediği Katma Değer Vergisi tutarını ise yine yevmiye maddesinin borç tarafına “191 İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ HESABI” ile birlikte kaydetmektedir. Ödenecek meblağ ise “320 SATICILAR HESABI” alacak tarafına kaydedilerek muhasebeleştirilir.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme tedarikçisinden 25.000 TL tutarında ticari mal satın almıştır. Ticari malın katma değer vergisi oranı % 18’dir. Ödeme 120 gün içerisinde yapılacaktır.

- $25.000 \times 0,18 = 4.500$ TL indirilecek KDV

Satın alma işlemi hesapladığımız Katma Değer Vergisi ve ticari mal tutarı ile birlikte aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

153- TİCARİ MALLAR HESABI	25.000	
191- İNDİRİLECEK KDV	4.500	
320- SATICILAR		29.500

Bu sürecin devamında lehtar ödemesini düzenli olarak yaptığı zaman bir sorun ortaya çıkmamaktadır. Teminat mektubunun da muhatap tarafından kullanılmasına gerek kalmamaktadır. Ancak ödeme lehtar tarafından yapılmadığında muhakkak ki muhatap teminat mektubu tutarının tazminini bankadan talep edecektir. Eğer muhatap teminat mektubu sözleşmesinde yer alan riski ispatladıysa bankada bu tutarı ödemekle yükümlü olacaktır. Banka ödemeyi yapması durumunda bu tutarı lehtara rücu edecektir. Lehtar bu durumda rücu tutarını muhasebeleştirirken nazım hesaplarında raporladığı teminat mektubunu da kayıtlardan çıkarmalıdır. Nazım hesaplarda raporlanan teminat mektubunun çıkarılması hesapların ters çalışmasıyla mümkündür. Yani “902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” borçlu, “901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” alacaklı çalıştırılmak suretiyle nazım hesaplar kapatılır. Banka muhatabın zararını tazmin ettikten sonra tutarı lehtara rücu etmesi banka kredisi şeklinde olmaktadır. Banka lehtarın hesabına 90 günlük bir banka

kredisi açmakta ve tutarı muhataba ödemektedir. Ödeme lehtarın muhataba borcuna mahsuben olduğu için lehtar muhasebe kaydında satıcılar hesabını ters çalıştırarak kapatmalı ve banka kredileri hesabı açmalıdır. Yani “320 SATICILAR HESABI” lehtara ödenen tutar ile birlikte borçlu, “300 BANKA KREDİLERİ HESABI” ise alacaklı çalıştırılarak işlem muhasebeleştirilmelidir.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme ticari mal tedarik etmek amacıyla bir tedarikçiyle anlaşmıştır. Ödemelerin zamanında yapılmasını garanti etmek amacıyla tedarikçi, işletmeden 100.000 TL tutarında teminat mektubu almıştır. Daha sonra 29.500 TL (KDV Dahil) 120 gün vadeli ticari malı tedarikçi, işletmeye yollamıştır. 120 gün içerisinde işletme ödemeyi yapamadığı için tedarikçi önceden aldığı teminat mektubunu ticari malın faturasıyla birlikte bankaya sunmuş, zararının tazminini istemiştir. Banka 29.500 TL tutarındaki faturayı muhataba ödeyerek tutarı lehtarın krediler hesabı aracılığıyla lehtara rücu etmiştir.

Teminat mektubunun iptal ve rücu işlemlerini lehtar açısından muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır;

Öncelikle teminat mektubunun iptal edilmesi için nazım hesaplar ters çalıştırılır. 90 günlük banka kredisi yükümlülüğü lehtarın olduğundan satıcılar hesabıyla mahsup edilir. Burada verilen teminat mektubu tutarı 100.000 TL tutarında olduğu ve kayıtlara da bu şekilde girdiği için nazım hesaplar bu tutar üzerinden muhasebeleştirilir. Ancak muhataba ödeme satıp tahsil edemediği ticari mal tutarı üzerinden yapıldığı için lehtara da bu tutar üzerinden rücu edilmiştir. Yani banka kredisi 29.500 TL olarak lehtar tarafından kaydedilmelidir. Bu işlemler aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

	/			
902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR			100.000	
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR				100.000
	/			

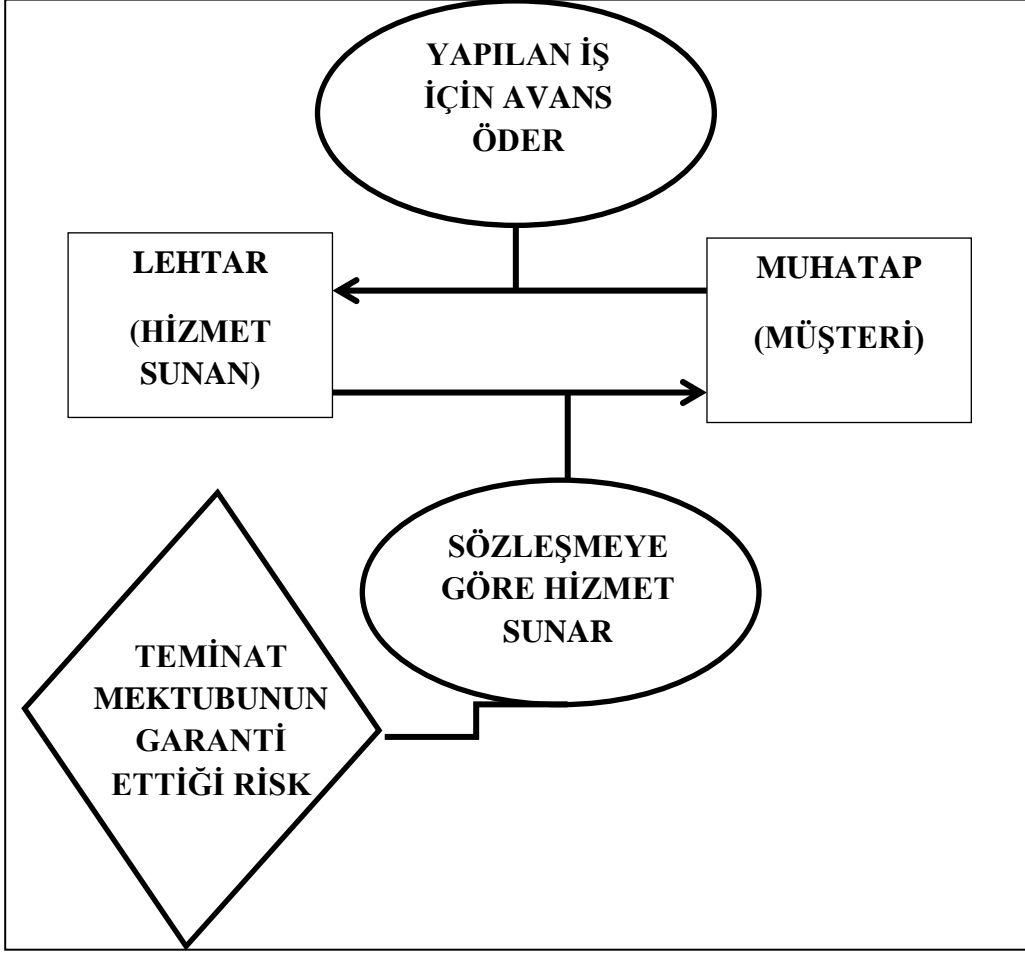
320- SATICILAR	/	300- BANKA KREDİLERİ	29.500	29.500
----------------	---	----------------------	--------	--------

Banka teminat mektubu tutarını muhataba ödedikten sonra bu tutarı lehtara rücu etmektedir. Rücu edilen meblağı banka bir kredi olarak değerlendirmekte ve 90 gün içerisinde lehtardan talep etmektedir. Bu yüzden bu kayıta rücu, bir kısa vadeli banka kredisi olarak kaydedilmiştir.

2.2.2. Hizmet İlişkisi Kurulduğunda Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektubu genellikle ihale süreçlerinde karşımıza çıkmaktadır. Devlet veya her hangi bir şirket hizmet satın almak amacıyla ihaleye gider. İhale sonucunda da ihaleyi alan şirketle bir hizmet sözleşmesi düzenler. İhaleye katılan şirketler önceki bölümde açıklanan teminat mektubu çeşitlerinden olan geçici teminat mektuplarını ihaleyi veren tarafa sunarlar. Geçici teminat mektupları, ihaleyi kazanan tarafın hizmet sözleşmeyi yapmama riskini garanti altına almaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi geçicidir. İhale sonunda ihaleyi kazanan tarafın geçici teminat mektubu hariç tüm geçici teminat mektupları iade edilir. İhaleyi kazanan taraf da hizmet sözleşmesini imzaladığında önceden ihale kuruluna sunduğu geçici teminat mektubunu iade alır ve kesin teminat mektubunu ihaleyi düzenleyen tarafa sunar.

Hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektubu ilişkisinde tedarikçi-müşteri ilişkisinde verilen teminat mektubu ilişkisinin aksine bir ilişki vardır. Tedarikçi teminat mektubu ilişkisinde hizmeti sunan taraf muhatapken, hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektubu ilişkisinde hizmeti sunan taraf lehtardır ve para akışı da muhataptan lehtara doğrudur. Burada teminat mektubu, lehtarın belli bir hizmeti sunmama riskini garanti altına almaktadır. Müşteri, tedarikçi müşteri ilişkisinde verilen teminat mektuplarında lehtar iken, hizmet sunumunda verilen teminat mektubu ilişkisinde müşteri muhataptır.

Şekil 9: Hizmet Sözleşmesi Kurulurken Verilen Teminat Mektupları

Lehtarın bir hizmet sunumu amacıyla muhataba başvurduğunu, ihaleye girdiğini, ihaleyi kazandığını, kesin teminat mektubunu bankaya düzenleterek muhataba sunduğunda ve yukarıda da gösterildiği üzere bunu muhasebe defterlerine kaydetmektedir. Süreç içerisinde temel ilişki ilk başta açıklandığı gibi devam ederse iki tarafta bundan memnun ayrılacaktır. Muhatap aldığı hizmet karşılığında parasını lehtara ödeyecek, sürecin sonunda da teminat mektubu muhatap tarafından iade edilecektir. Teminat mektubu sözleşme bitiminde iade edildiğinde lehtar bunu muhasebe kayıtlarından çıkarmalıdır. Teminat mektubunu muhataba verdiği dönemde bunu nazım hesaplarda nasıl izlediği yukarıdaki başlıkta açıklanmıştı. Süreç içerisinde teminat mektubu nakde dönüşmediği için lehtarın kayıtlarında halâ gayri nakdi kredi olarak gözükmekte ve nazım hesaplarda izlenmektedir. Buna bağlı olarak teminat mektubu iade edildiğinde nazım hesaplar ters çalıştırılmak suretiyle kapatılmalıdır. Yani “902 TEMİNAT

MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” teminat mektubu tutarıyla birlikte borçlu, “901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” yine başta kayıtlara giren teminat mektubu tutarıyla birlikte alacaklı çalıştırılmak suretiyle nazım hesaplar kapatılır.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

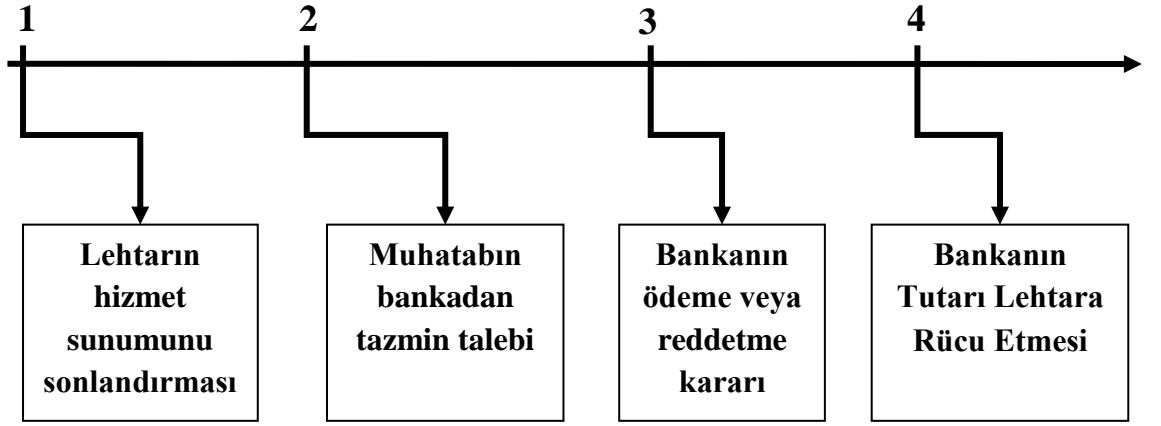
İşletme girdiği ihale sonucunda hizmet sözleşmesini kurarken 100.000 TL tutarındaki kesin teminat mektubunu ilgili tarafa vermiş ve sürecin devamında hizmet sözleşmesinde anlaştığı işletin hepsini gerçekleştirip ilgili taraftan hak ettiği meblağı almıştır. Hizmet sözleşmesinin sorunsuz sona ermesiyle birlikte muhatap teminat mektubunu işletmeye geri iade etmiştir.

Teminat mektubunun işletmenin muhasebe kayıtlarından çıkarılması için gerekli yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir;

İşletme ilgili dönemde verdiği teminat mektubunu 100.000 TL üzerinden nazım hesaplarda izlediği için şimdi de aynı tutar üzerinden nazım hesapların aşağıdaki gibi ters çalıştırılmasıyla, teminat mektubunu kayıtlarından çıkaracaktır.

902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR	100.000	
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR		100.000

Ancak 1. Bölümde şekil 1’de yer aldığı gibi riskin gerçekleşme ihtimalide mevcuttur. Lehtar aldığı ihalenin altından kalkamayabilir ve sunmakta olduğu hizmeti sonlandırabilir. Bu durum teminat mektubu sözleşmesine uymayacaktır ve sözleşmede yazan risk gerçekleşmiş olacaktır. Lehtarın sunduğu hizmeti sonlandırdığı günden itibaren, muhatap teminat mektubu sözleşmesini bankaya sunarak tutarın tazminini isteyebilir. Muhatabın tazmin talebini banka değerlendirecek ve elindeki delillere bakarak bir karar verecektir. Süreç aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 10: Teminat Mektubu Sözleşmesindeki Riskin Gerçekleşmesi Durumundaki Süreç

Yukarıdaki şekilde gösterilen süreç muhakkak ki lehtar tarafından muhasebeleştirilecektir. THP, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu bu süreçte lehtarın raporlamasını bankanın ödemeyi muhataba yaptığı gün itibariyle öngörmektedir. Yani lehtar hizmet sunumunu yarıda bıraktığı gün her ne kadar muhatabın tazmin talebi ve tazmini muhtemel olsa da banka muhataba ödemeyi yapmadığı müddetçe lehtarın muhasebeleştirileceği bir mali olay THP'ye göre mevcut değildir.

Lehtarın hizmet sunumunu yarıda bıraktığını varsayıldığında, sürecin devamında muhatap bankaya gerekli evrakları sunarak zararının tazmini talep eder ve banka deliller ışığında bir karar verir. Bankanın, somut delillerin teminat mektubu sözleşmesinde belirlenmiş olan risklerin gerçekleştiği kanaatine varması durumunda, muhatabın tazmin talebini yerine getirmesi gerekecektir.

Lehtarın hangi aşamada bu tazmini raporlaması gerektiği sorusu raporlamanın doğru yapılabilmesi için önem arz etmektedir. Lehtar için bir gider olan teminat mektubu tutarı, eğer lehtarın işi bıraktığı aşamada veya muhatabın bankaya başvurması aşamasında finansal tablolarda raporlanacaksa bir karşılıktır. Ancak rücu aşamasında direkt olarak raporlayacaksa olağan dışı giderdir. Tutarın önceden tahmin edilip karşılık yoluyla gider olarak raporlanmasıyla, rücu aşamasında gider olarak raporlanması

arasına raporlama dönemi girmez ise iki durum da işletmenin finansal tablolarını etkilemez. Ancak araya raporlama dönemi girdiğinde dönem Kâr/Zararı bu durumdan etkilenecektir.

1998 yılında Erzurum’da bir vergi mükellefinin sorusuna maliye bakanlığı bir özelgeyle⁹ yanıt vermiştir. Bir et ihalesine giren vergi mükellefi, ihale aşamasında geçici teminat mektubunu muhataba vermiş ancak ihaleden sonra asıl sözleşmeyi imzalamamıştır. Sürecin devamında teminat mektubunu muhatap nakde çevirmiştir. Vergi mükellefi olan lehtar maliye bakanlığına, nakde dönüşen tutarının gelir tablosunda gider olarak raporlanıp raporlanamayacağını sormuştur. Maliye bakanlığı verdiği cevapta bunun bir gider olarak yazılmasını caiz görmüştür. Buna dayanarak, tazmin ödemesinin muhataba yapılması ve tutarın banka tarafından lehtara rücu edilmesi aşamasında lehtar bu mali olayı muhasebeleştirilmektedir. Ancak lehtarın bu tutarı bankaya ödeyeceği, asıl sözleşmeyi muhatapla imzalamadığı gün bellidir. Bu giderin doğuşu şekil 10’da gösterilen 2. aşamadır. 2. aşamada tutar henüz ödenmediği için karşılık ayrılmalı ve gelir tablosunda gider olarak raporlanmalıdır.

Türk muhasebe sistemini düzenleyen kanunlar Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanunudur. Her ne kadar muhasebe mantığı içerisinde tazmin tutarının şekil 10’da gösterilen 2. aşamada karşılık yoluyla gider yazılması uygun olsa da, vergi kanunlarının ilke ve esasları Tekdüzen Hesap Planına göre raporlama yapan bir işletme için mutlak önem taşımaktadır. İlerleyen paragraflarda TTK’da ve VUK’da karşılık ayırma koşulları incelenecektir.

Karşılıklar;

Karşılıklar, muhasebenin temel kavramlarından ‘ihtiyatlılık Kavramı’ gereğince ayrılmaktadır. İhtiyatlılık kavramı muhasebe sistemi uygulamaları genel tebliğinde “muhasebe olaylarında temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşılabileceği risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder. Bu kavramın sonucu olarak, işletmeler, muhtemel giderleri ve zararları için karşılık ayırırlar, muhtemel gelir ve kârlar için ise gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar. Ancak bu kavram gizli yedekler veya gereğinden fazla karşılıklar ayrılmasına gerekçe

⁹ B.07.0. GEL.0.40/4025-22/49195 sayılı, “Teminatın nakte çevrilerek irat kaydedilmesi nedeniyle teminat tutarının mükellefin kayıtlarına gider olarak kaydedilmesinin mümkün olup olmadığı hk.” Başlıklı özelge

oluşturamaz.” Şeklinde tanımlanmaktadır. (Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği 3568 Sayılı Meslek Yasası, 1992) İhtiyatlılığın açıklamasında, ihtiyatlılığın işletme faaliyetlerinde var olan belirsizlik ve risklerin yeterli bir şekilde göz önüne alınmasını sağlamak amacıyla yapılan basiretli bir tepki olduğu şeklindedir (ÖZKAN, 2000, s. 179). Bu kavram uyarınca işletmeler karşılık ayırabilecekler, ancak dönem kârını düşürmek amacıyla yönelik olarak gereğinden fazla karşılık ayıramayacak yahut iyi niyetli üçüncü kişilerin işletmeyle ilgili kararlarını etkileyecek şekilde dönem karını daha yüksek göstermek amacıyla da daha düşük oranda karşılık ayıramayacaklardır. (KABAN, 2007, s. 21)

THP’ de aktif kıymetlere ilişkin değer azalış karşılıkları, karşılık ayırmayı gerektiren olayın gerçekleşmesi ile ilgili aktif varlık hesabının altında değer azaltıcı, bir diğer ifadeyle aktifi düzenleyici hesaplar olarak yer alırlar. Gider ve yükümlülük karşılıkları ise, giderlerin oluşma ve yükümlülüğün doğması riskinin belirlenmesiyle pasifte bir fon olarak yer almaktadırlar (KABAN, 2007, s. 21).

Vergi Usul Kanunu’nda karşılıklar 228. maddede, *‘doğan veya doğması beklenen fakat miktarı kesinlikle kestirilemeyen ve işletme için borç niteliğini taşıyan belli bazı zararları karşılamak amacıyla hesaben ayrılan tutarlar’* olarak tanımlanmıştır. VUK’ da veya diğer vergi yasalarında özel bir düzenleme yapılmadıkça bu genel tanıma dayanılarak ayrılan karşılıklar, Kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir (DEMİRBILEK, 2005, s. 53). Vergi kanunlarına göre karşılık ayrılabilmesi için Vergi Usul Kanunu’nun 288. maddesi dışında özel bir hükme de ihtiyaç bulunmaktadır. Yapılan özel düzenlemeler kapsamında ayrılacak karşılıklar;

- Vergi Usul Kanunu’nun 278. maddesine dayanılarak değeri düşen mallar karşılığı,
- 323. maddesine dayanılarak şüpheli alacaklar karşılığı,
- Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 14. Maddesine dayanılarak sigorta reasürans şirketlerinin hükmü devam eden sigorta sözleşmelerine ilişkin ayırdıkları sigorta teknik ihtiyatlarıdır.

Vergi Usul Kanunu karşılık ayrılacak konuları düzenlemiştir. VUK 288. Madde; dönem sonunda değerlendirme yaparken bazı hususlarda karşılık ayrılabilceğini

belirlemiştir. Amortisman, şüpheli alacaklar ve sigorta şirketlerindeki reasürans işlemlerinde belli durumlarda karşılık ayrılabilceği kanunda belirtilmiştir. Teminat mektubunun tazmini Kanunun karşılık ayırma koşullarına uymadığı için lehtar bunu karşılık gideri olarak önceki aşamalarda raporlayamamaktadır.

Lehtar tazmin aşamasında teminat mektubunu raporlarken öncelikle nazım hesaplardan teminat mektubunu çıkarmalıdır. Çünkü işlem artık gayri nakdi bir işlem olmaktan çıkmıştır ve asli hesaplarda izlenmelidir. İşlemin nazım hesaplardan çıkarılması nazım hesapların ters çalıştırılmasıyla mümkündür. Yani; “902 TEMİNAT MEKTUPLARI BORÇLARI HESABI” teminat mektubunun kayıtlara girdiği tutarla birlikte borçlu çalışmalı, “901 TEMİNAT MEKTUPLARI ALACAKLARI HESABI” ise yine teminat mektubunun kayıtlara giriş tutarıyla birlikte alacaklı çalıştırılmalıdır. Banka muhataba yaptığı ödemeyi lehtara 90 günlük banka kredisi olarak rücu ettiği için, lehtarın bilançosunda raporlaması gereken kısa vadeli bir banka kredisi olmalıdır. Diğer yandan yukarıda açıklanan ve eklerde sunulan özelve göre lehtar bunu gider yazabilmektedir. Buna dayanarak lehtarın teminat mektubunu nazım hesaplardan çıkarıp asli hesaplarda izlemesi; “300 BANKA KREDİLERİ HESABI” borçlu, “689 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR HESABI” borçlu çalıştırmak suretiyle olur.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme bir ihaleye katılmış ve geçici teminat mektubunu ilgili tarafa vermiştir. İhale sonucu işletmenin lehine sonuçlanmıştır. Ancak hizmet sözleşmesini imzalamadan önce lehtar zarar edeceğini, ihalenin kendi faydasına olmadığını anlamıştır ve hizmet sözleşmesini yapmamıştır. Geçici teminat mektubu tutarı 6.000 TL'dir. Bilindiği üzere geçici teminat mektupları lehtarın ihaleyi kazanması durumunda kesin hizmet sözleşmesinin imzalamama riskini garanti altına alır. Aksi halde teminat mektubunda yazan tazmin tutarı muhataba ödenecek meblağdır. Kesin sözleşmeyi işletme imzalamadığı için muhatap teminat mektubunu bankadan tazmin etmiştir. Banka da muhataba ödediği 6.000 TL'lik meblağı banka kredisi olarak şirkete rücu etmiştir.

Buna göre işletmenin (lehtar) teminat mektubunu muhasebe kayıtlarından çıkararak rücu işleminin muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibidir;

İşletme teminat mektubunu muhataba verdiğiğinde 6.000 TL’lik tutar üzerinden muhasebeleştirilmiş ve nazım hesaplarda izlemiştir. Bunu nazım hesaplardan çıkarmak için nazım hesapların ters çalıştırılması ve banka kredisinin gider yazılması gerekir. Kayıt aşağıdaki gibidir.

902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR	6.000	
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR		6.000
689- DİĞ. F. OLAĞANDIĞI GİDER/ZARARLAR	6.000	
300- BANKA KREDİLERİ		6.000

2.3. Muhatabın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Muhatap teminat mektubu ilişkisinde teminat mektubunu alan taraftır. Önceden de belirtildiği üzere teminat mektubu lehtarın talimatıyla banka tarafından düzenlenir ve muhataba verilir. Teminat mektubu sözleşmesinde belirtilen riskler gerçekleşmesi durumunda tazminatın ödeneceği kişi muhataptır.

Teminat mektubu sözleşmesi kurulduktan sonra muhatap THP’ye göre teminat mektubunu nazım hesaplarda teminat mektubu tutarı üzerinden izlemektedir. Teminat mektubu muhatabın eline geçtiğinde ilk olarak “901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI” teminat mektubu tutarıyla birlikte borçlu, “902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” yine teminat mektubu tutarıyla birlikte alacaklı çalıştırılmalıdır. Sözleşmede belirlenmiş olan riskler gerçekleşmediği durumda raporlarda bir değişiklik olmayacaktır. Süreç sonunda ise teminat mektubu iade edilecek ve nazım hesaplar ters çalıştırılarak kapatılacaktır. Yani “902 TEMİNAT

MEKTUPLARINDAN BORÇLAR HESABI” teminat mektubu tutarıyla birlikte borçlu, “*901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR HESABI*” teminat mektubu tutarıyla birlikte alacaklı çalıştırılmak suretiyle nazım hesaplar kapatılmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme müşterisiyle tedarik anlaşması yapmış ve bunun sonucunda 100.000 TL tutarında teminat mektubu almıştır.

Muhatabın yapması gereken yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir;

İşletme Tekdüzen Hesap Planına göre raporlama yaptığı için bu kaydı nazım hesaplarda izlemelidir.

_____ / _____		
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR	100.000	
902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR		100.000
_____ / _____		

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme bir fabrika binası yaptırmak istemektedir. binayı yaptırmak üzere yüklenici bir firmayla anlaşmıştır. Sözleşmeyi imzalarken 200.000 TL tutarında teminat mektubunu yüklenici firmadan almıştır.

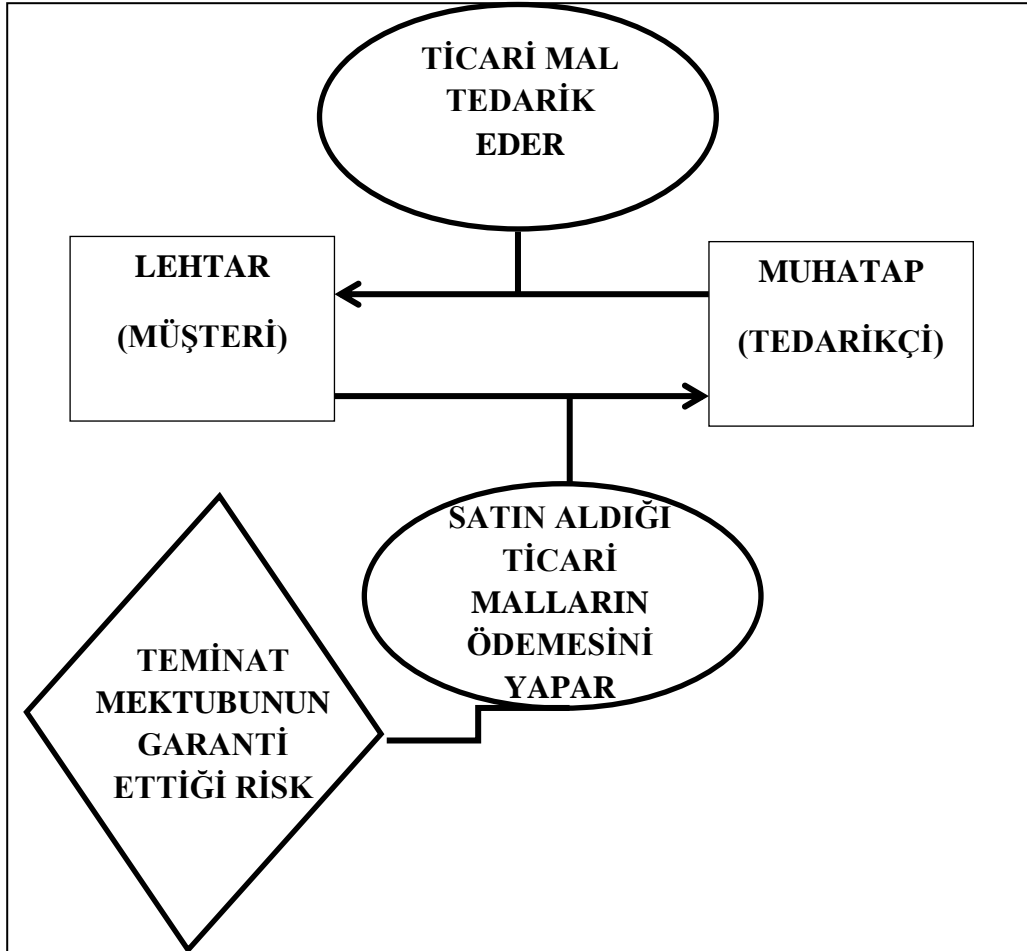
İlgili yevmiye kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

İşletme Tekdüzen Hesap Planına göre raporlama yaptığı için bu kaydı nazım hesaplarda izlemelidir.

_____ / _____		
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAKLAR	200.000	
902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR		200.000
_____ / _____		

2.3.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Tedarikçi müşteri ilişkisinde kullanılan teminat mektupları tedarikçinin müşterisine sattığı ticari malların alacağını garanti altına almayı amaçlar. Temel ilişkide ticari mal alışverişi vardır. Burada müşteri lehtar, tedarikçi ise muhataptır. Bir önceki başlıkta bu ilişkinin lehtar boyutu incelenmiş ve Tekdüzen Hesap Planına göre lehtarın nasıl raporlama yapması gerektiği açıklanmıştır. Bu başlık altında ise aynı ilişkinin muhatap boyutu incelenmekte ve muhatabın Tekdüzen Hesap Planına göre teminat mektubunu nasıl raporlaması gerektiği incelenmektedir.

Şekil 11: Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektuplarında Muhatap

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi teminat mektubunun temel ilişkisinde lehtar müşteri, muhatap ise tedarikçidir. Muhatabın yüklendiği şey müşterisine ihtiyacı olan ticari malı tedarik etmektir. Lehtarın yükümlülüğü ise satın aldığı ticari malların tutarını ödemektir. Lehtar bu ödemeleri yapacağını taahhüt etmiştir. Taahhüt ettiği şeyi kuvvetlendirmek amacıyla bankadan teminat mektubu düzenletmiş ve muhataba sunmuştur. Teminat mektubu burada lehtarın güvenilirliğini arttıran bir işleve sahiptir. Teminat mektubu burada muhatabın ise alacağını garanti eden bir işleve sahiptir. Teminat mektubunun komisyonu, faizi, sair masrafları gibi bir takım ödemelerini üstlenen taraf lehtar olduğu için muhatabın raporlaması gereken bir masraf söz konusu değildir.

Tedarikçi müşteri ilişkisi teminat mektubunun temel ilişkisidir. Temel ilişkide tedarikçi olan muhatap süreç içerisinde lehtara ticari mal tedarik etmektedir. Sattığı ticari malların tahsilatını eş anlı olarak yapmadığı için lehtardan teminat mektubu almaktadır. Bundan dolayı sattığı ticari malların tutarını aktif bir bilanço hesabı olan “120 ALICILAR HESABI” borç tarafında izleyecektir. Sattığı ticari mal üzerinden hesaplanan KDV tutarını ise pasif karakterli bilanço hesabı olan “391 HESAPLANAN KDV HESABI” hesabında raporlarken bundan elde edilen geliri KDV tutarını dâhil etmeksizin, yurtiçi satış veya ihracat olmasına bağlı olarak, birer gelir hesabı olan “600 YURTIÇİ SATIŞLAR HESABI” veya “601 YURTDIŞI SATIŞLAR HESABI” borcunda izleyecektir. Muhatap sattığı ticari malın maliyet tutarını “621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ HESABI” borçlu çalıştırmak ve “153 TİCARİ MALLAR HESABI” alacaklı çalıştırılmak suretiyle takip eder. Ticari malın maliyetini kaydetme zamanı işletmenin kullandığı envanter yöntemine göre değişmektedir. İşletme sürekli envanter yöntemini kullanması durumunda maliyet kaydını satışla eş anlı yaparken, aralıklı envanter yöntemini kullanması durumunda dönem sonunda maliyet kaydını yapmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme önceden yaptığı tedarik sözleşmesi gereği müşterisine 18.000 TL maliyetli ticari malı 25.000 TL'ye satmıştır. Ticari malın katma değer vergisi oranı % 18'dir. Ödeme 120 gün içerisinde yapılacaktır. İşletme sürekli envanter yöntemini kullanmaktadır.

- $25.000 \times 0,18 = 4.500$ TL Hesaplanan KDV

120 ALICILAR	/	29.500	
391 HESAPLANAN KDV			4.500
600 YURTIÇİ SATIŞLAR			25.000
	/		
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	/	18.000	
153 TİCARİ MALLAR			18.000
	/		

Muhatab yapılan tedarik sözleşmesi gereği temel ilişkide müşterisinin talep ettiği ticari malları ona tedarik etmekle yükümlüdür. Ticari malın vadesi içerisinde müşteri ödemeyi yaparsa teminat mektubu kullanılmamakta ancak vadeyi aşması durumunda muhatabın ticari mal tutarını bankadan tazmin etme hakkı doğmaktadır. Muhatab bu tutarı bankadan tazmin etme yoluna giderse işlemi muhasebeleştirilmesi “120 ALICILAR HESABI” borcunda izlediği alacağını ters çalıştırarak kapatmalı ve ödeme şekline bağlı olarak “102 BANKALAR HESABI” veya “100 KASA HESABI” borçlu çalıştırarak veya ilgili bir hesap kullanılarak olmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme müşterisine sattığı 29.500 TL(KDV DÂHİL) tutarındaki ticari malların tahsilatını vadesi içerisinde yapamamıştır. İşletme bunu tazmin amacıyla 100.000 TL tutarında önceden müşterisinden aldığı teminat mektubuyla birlikte bankaya müracaat etmiş ve 29.500 TL'lik tutarı bankadan tazmin etmiştir. Tutar işletmenin bankadaki mevduat hesabına yatırılmıştır.

İlgili yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir;

Teminat mektubu iade edildiği için nazım hesaplardan çıkarılmalıdır.

/		
902 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN BORÇLAR	100.000	
901 TEMİNAT MEKTUPLARINDAN ALACAK.		100.000
/		

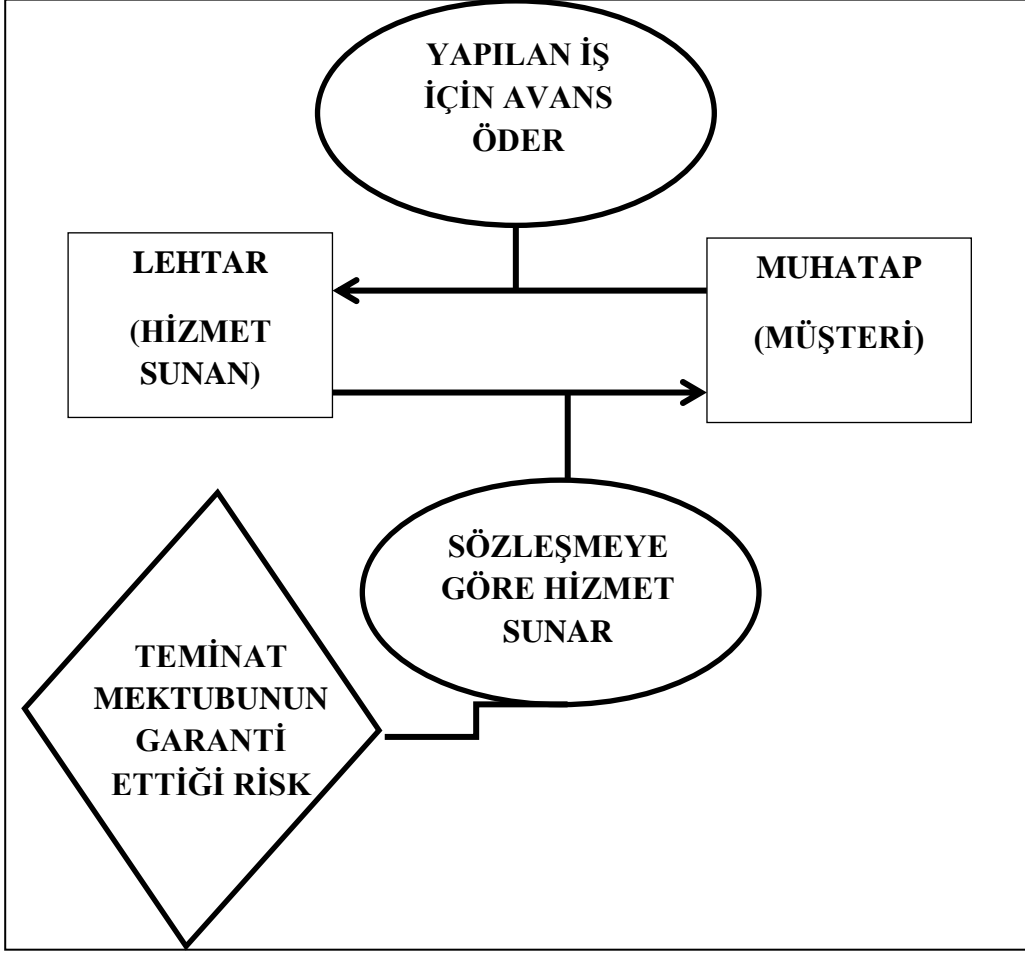
İşletme alacağını “120 ALICILAR HESABI” borcunda izlediği için bu hesabı ters çalıştırmak suretiyle kapatmalıdır.

/		
102 BANKALAR	29.500	
120 ALICILAR		29.500
/		

2.3.2. Hizmet Sözleşmesi Kurulduğunda Alınan Teminat Mektubunu Muhatapın Vergi Kanunlarına Göre Raporlaması

Hizmet sözleşmesi kurulduğunda kullanılan teminat mektuplarında muhatap hizmeti talep eden taraftır. Yani tedarikçi-müşteri ilişkisinde kullanılan teminat mektuplarının aksine muhatap temel ilişkide müşteri rolündedir. Teminat mektubu burada ticari mal satışından doğan alacağı garanti etmekten ziyade, lehtarın aldığı avans karşılığında, hizmet sözleşmesinde belirlenen hizmeti eksiksiz sunacağına garantisini vermektedir. Bu ilişkide sıklıkla kullanılan teminat mektubu türü ihaleden önce geçici teminat mektubu, ihaleden sonra hizmet sözleşmesi kurulduktan sonra ise avans teminat mektubudur. Birinci bölümde bu teminat mektubu türleri detaylı olarak incelendiği için bu başlık altında ele alınmamıştır.

Aşağıdaki şekilde incelendiği üzere muhatap müşteri konumundadır. Talep ettiği hizmet için ara ara lehtara avans ödemesi yapar. Lehtar da aldığı avansları üstlendiği işi zamanında bitirmek için kullanır. Teminat mektubu tam bu noktada hizmet sunan tarafın sunacağı hizmeti zamanında ve tam olarak sunacağını garanti altına almaktadır.

Şekil 12: Hizmet Sözleşmesi Kurulurken Alınan Teminat Mektuplarında Muhatap

Teminat mektubunda belirlenmiş olan riskler gerçekleştiğinde muhatap zararının tazmini için teminat mektubu ve risklerinin gerçekleştiğini ispat eden belgelerle bankaya müracaat ederek zararının tazminini talep edecektir. Bu durumda teminat mektubu ilk olarak nazım hesapların ters çalıştırılması suretiyle nazım hesaplardan çıkarılacak ve asli hesaplarda raporlanacaktır.

4734 sayılı Kamu İhale Kanununda geçici teminatların gelir kaydı ile ilgili olarak, %3'ün üzerindeki kısmın istekliye iade edileceğine ilişkin bir hüküm bulunmadığı gerekçesi ile geçici teminatların tamamının gelir kaydedilmesi yönünde karar vermektedir. (SÖĞÜTLÜ, 2013) Bu sebepten, Muhatap tazmin ettiği tutarı Tekdüzen Hesap Planına göre olağan dışı gelir olarak raporlayacaktır. İlerleyen zamanlarda tazmin edilen zararı gerçekleşecektir. Bu zararı raporlarken de olağan dışı gider olarak kayıtlara geçecektir. Yani ödemenin şekline bağlı olarak borçlu çalışacak hesap ya "100 KASA HESABI" ya da "102 BANKALAR HESABI" olmalıdır. Ödemeyi banka yapacağı için

genellikle bu "102 BANKALAR HESABI" olmaktadır. Alacaklı çalışacak hesap ise "679 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR HESABI" olmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

Y A.Ş faaliyetlerini yürütmek amacıyla bir bina inşaaası için müteahhitle anlaşmıştır. 01.03.2015 tarihinde 200.000 TL tutarında bir teminat mektubu almıştır. Ancak bir süre sonra müteahhit işi yarıda bırakmış ve tamamlamamıştır. Y A.Ş teminat mektubunu bankaya vererek zararının karşılanmasını talep etmiş ve bankadan 200.000 TL'yi almıştır.

Gerekli muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

Teminat mektubu alındığında muhatabın yaptığı kayıt;

_____ XX/XX/XX _____		
901 TEMİNAT MEKTUPLARI ALACAKLARI	200.000	
902 TEMİNAT MEKTUPLARI BORÇ.		200.000
_____ / _____		

Teminat mektubunun tazmin aşamasında muhatabın yaptığı kayıt;

_____ 20/05/2015 _____		
902 TEMİNAT MEKTUPLARI BORÇLARI	200.000	
901 TEMİNAT MEKTUPLARI AL.		200.000
_____ / _____		

_____ 20/05/2015 _____		
102- BANKALAR	200.000	
679- D. FAAL. O.DIŞI G/KÂRLAR		200.000
_____ / _____		

Bu bölümde Vergi Kanunlarına göre teminat mektubu tarafları olan lehtar, muhatap ve bankanın nasıl raporlama yapması gerektiği açıklanmıştır. Vergi usul kanunları özellikle karşılık ayrılması konusunda bazı kısıtlamalar içermektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 288. Maddesinde karşılık ayırma koşulları belirlenmiştir. Teminat mektuplarının raporlanmasında, lehtarın hizmet sözleşmesi bağlamında verdiği banka teminat mektubunun tazmin aşamasında teminat mektubu tutarının banka tarafından lehtara rücu edileceği neredeyse kesindir. Gelecekte muhtemel bir nakit çıkışı olacağından muhasebenin ihtiyatlılık ilkesi gereği karşılık ayrılması gerekmektedir. Ancak VUK ilgili maddede karşılık ayrılmasına izin vermemektedir. Bir sonraki bölümde lehtar ve muhatabın Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre nasıl raporlama yapması gerektiği açıklanacaktır.

3. BÖLÜM: GAYRİ NAKDİ YÜKÜMLÜLÜKLERİN UFRS'YE GÖRE RAPORLANMASI

Genel amaçlı finansal tabloların amaçları, vergilendirilebilir kârın (mali kârın) hesaplanması değildir. Muhasebe standartlarının benimsenmesi ile yıllardır vergi muhasebesi anlayışı güden ülkemizde yeni bir çağır açılmaktadır. Her şeyden önce muhasebeden beklenen amaç değişmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının yıllardır en önemli hedefi ödenecek verginin hesaplanmasıdır. Ancak muhasebe standartlarının bakış açısı güvenilir finansal raporlamadır. Bu güvenilir finansal raporlama ise doğru ve dürüst gösterim ilkesi ile başarılmaktadır. Muhasebe standartları gerek halka açık şirketlere gerekse de KOBİ'lerin muhasebe düzenlerine kayıtlama, değerlendirme (ölçme) ve finansal tabloların hazırlanması ve sunulması konularında bir takım yenilikler getirmektedir. (GÜCENME GENÇOĞLU, ÖZERHAN, & KARABINAR, Türkiye Finansal Raporlama Standartları, 2013)

Sosyal sorumluluk kavramı¹⁰; muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde ve mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında; belli kişi veya grupların değil, tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade eder. Ancak önceden de belirtildiği üzere muhasebenin uygulamasını düzenleyen en öncü faktör Vergi Kanunlarıdır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının temel amacı vergi için muhasebe değildir. Şirketin gerçek mali durumunu ortaya koymaktır. Pek çok kültürde farklı olan uygulamaları tekdüzenliliğe indirmek zor olduğu gibi pek çok konuyu da etkilemektedir. Alışıla geldik raporlamalar değişmektedir. Etkilenen konulardan biriside gayri nakdi yükümlülüklerin raporlanmasıdır.

Önceki bölümde teminat mektuplarının şu anda uygulamada olan kanunlar çerçevesinde raporlanması ele alınmıştı. Görüldüğü üzere teminat mektupları sadece nazım hesaplarda raporlanmaktadır. Ödeme gerçekleşmediği müddetçe de şirketin mali tablolarında görülmemektedir. Oysaki ödeme gününe kadar şirket belli yükümlülükleri üzerine almıştır. Uluslararası finansal raporlama standartları gayri nakdi yükümlülüklerle bakış açısını değiştirdiği için raporlamayla ilgili de pek çok konuyu etkilemiştir. Bu

¹⁰ Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği, 1 nolu tebliğin temel kavramlar başlığındaki tanım kullanılmıştır.

bölümde Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının teminat mektuplarını nasıl ele aldığını ve nasıl raporlama yapılması gerektiği üzerinde durulacaktır.

Muhasebe işletmelerin faaliyetlerinin kontrolü, işletme yöneticilerinin geleceğe yönelik faaliyetlerinin planlanmasına yardımcı olmak, işletme faaliyetleri ile ilgilenen tarafların alacağı kararlara yardımcı olmak amacıyla, işletmedeki mali olaylara ait bilgilerin kaydedilip saklanması ve raporlanması görevini üstlenen bir sosyal bilimdir (KARABINAR, 2007). Muhasebe, “işletmelerdeki ekonomik olaylara ait kayıtlama, rapor düzenleme ve düzenlenen raporları yorumlayarak ilgililere mali açıdan yol göstermeye ilişkin usul ve kuralları öğreten bir bilim dalıdır” (ÖRTEN, 2000, s. 2). Başka bir tanıma göre muhasebe işletmenin finansal nitelik arz eden olay işlemlerinin saptanması, kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi, raporlanması ve yorumlanmasıdır (CAN, 2009). Özetle muhasebe işletme faaliyetleriyle ilgilenen taraflara bilgi sunmayı amaçlar. Bu amacını kayıt ve raporlama fonksiyonuyla tamamlar. Kayıt ve raporlama için muhasebe belli araçlar kullanır. Yevmiye kaydı, defter-i kebir kaydı gibi araçlar muhasebenin kayıt fonksiyonunu yerine getirmesi için yararlandığı araçlardır. Dönem sonlarında bu kayıtları raporlayarak muhasebe döngüsünü tamamlar. Muhasebenin raporlamada kullandığı en önemli araçlarından biri gelir tablosu diğeri ise bilançodur. Bilanço işletmenin dönem sonunda elinde bulunan varlıklarının tamamı ve bu varlıklarını nasıl finanse ettiğini gösteren kaynakların toplamını içeren bir tablodur. Gelir tablosu ise işletmenin o dönem içerisinde elde ettiği gelir ve giderlerin toplamından oluşur. Gelir tablosunun sonunda bu gelir ve giderlerin farkından oluşan kâr veya zarar yer almaktadır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları muhasebenin raporlama yaparken mali olayların hangi durumda gelir, hangi durumda gider, hangi durumda varlık ve hangi durumda yükümlülük olarak raporlanması gerektiğini belirlemiştir. Bu noktada Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçevede belirtilen varlık, yükümlülük, gelir, gider tanımlarına bakılacaktır.

Bir varlığın gelecekte işletmeye;

- Ekonomik yarar girişine neden olacağı muhtemelse ve
- Maliyeti ya da değeri güvenilir bir şekilde ölçülebiliyorsa

Bu varlık bilançoda gösterilir. (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2005)

Türkiye Finansal Raporlama Standartları varlık tanımını bu şekilde yapmaktadır. Bilançoda yer alması gereken varlıkların nasıl olması gerektiği kavramsal çerçevede belirtilmiştir. Bu tanıma bakıldığında gayri nakdi yükümlülüklerin varlık tanımına girmediği görülmektedir. Çünkü gayri nakdi yükümlülükler bir ödeme aracından ziyade bir olaya garanti veren unsurlardır. Örneğin teminat mektubu bir temel ilişkide olması gereken bazı şeylerin garantisini vermektedir. Aksi halde belirlenen tutar üzerinden tazmin gerçekleşecektir. Yani teminat mektubu her ne kadar ekonomik bir değer girmesine sebep olabilecek gözükse de aslında ekonomik değer girişine sebep olan şey temel ilişkide ki olaydır. Teminat mektubu buna garanti veren, ilişkiyi kuvvetlendiren bir unsurdur. Bundan dolayı Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevede belirlenen varlık tahakkuku kriterlerine uymamaktadır. Gayri nakdi yükümlülükler finansal tablo dipnotlarından Teminat, Rehin ve İpotek (TRİ) kısmında yer almaktadır.

Mevcut bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik yarar sağlanabilecek kaynakların işletmeden çıkışı gerçekleşecekse ve ortadan kalkacak yükümlülük güvenilir bir şekilde ölçümlenebiliyorsa bilançoda borç tahakkuku yapılır. Uygulamada, anlaşmalardan doğan birbirine eşit yükümlülükler her iki tarafça yerine getirilmemişse, örneğin, sipariş edilen mallar henüz teslim edilmemişse, finansal tablolarda genellikle borç tahakkuku yapılmaz. Ancak, bazı özel durumlarda anlaşmalardan doğan yükümlülükler borç tanımına girebilirler ve tahakkuk ettirmek için gereken 19 şartları taşıyabilirler. Böyle durumlarda borç tahakkuk ettirilmesi buna ilişkin bir varlığın da tahakkuk ettirilmesini ya da giderin tanınmasını gerektirir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2005). Teminat mektubu ilişkisinde teminat mektubu taraflarına bakıldığında borç tahakkukuyla en çok ilişkili taraf lehtardır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları borç tahakkukunu bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik yarar sağlanabilecek kaynakların çıkışının gerçekleşme durumuna bağlamaktadır. Teminat mektubu açısından bu değerlendirildiğinde açıkça görülecektir ki; teminat mektubu tazmin aşamasına geldiğinde banka tutarı lehtara rücu edecektir. Bu durumda lehtarın borç tahakkuku yapması gerekmektedir.

Güvenilir bir şekilde ölçümlenmek şartıyla, varlıklardaki bir artış ya da borçlardaki bir azalış nedeniyle gelecekte ekonomik yarar artışı olacaksa, gelir tablosunda gelir

tahakkuku yapılır. Bunun anlamı, varlıklarda artışlar veya borçlarda azalışlar meydana getiren tahakkuklar yapıldığında bunlarla eş zamanlı olarak gelir tahakkuklarının da yapılmasıdır. (Örneğin, mal veya hizmet satışları nedeniyle varlıklardaki net artışlarda veya alacaklının alacağından vazgeçmesi halinde borçlarda meydana gelen azalışlarda olduğu gibi.) Normal olarak bir uygulamada gelir tahakkuku için yerine getirilmesi gereken usul, örneğin, gelirin kazanılmış olması şartı, Kavramsal Çerçeveye göre gelir tahakkuku yapılabilmesinin de şartlarını oluşturur. Söz konusu usul, genellikle gelir tahakkukunu, güvenilir bir şekilde ölçümlenebilen ve makul bir oranda gerçekleşme ihtimali olan kalemlerle sınırlamaya yöneliktir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2005). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları gelir tahakkukunu özetle gelirin kazanılmış olmasına ve makul bir oranda gelirin gerçekleşme ihtimali olmasına bağlamıştır. Teminat mektubu açısından değerlendirildiğinde geliri elde edecek taraf tazmin aşamasında muhataptır. Bu durumda muhatap, teminat mektubu tutarını tazmin ettiğinde gelir tahakkukunu yapmalıdır.

Varlıklardaki bir azalış ya da borçlardaki bir artış nedeniyle ortaya çıkan ve ölçülebilir bir gelecekteki ekonomik yarar azalması, gelir tablosunda gider olarak tahakkuk ettirilir. Bunun anlamı, borçlarda artışlar veya varlıklarda azalışlar meydana getiren tahakkukların yapıldığında, bunlarla eş zamanlı olarak gider tahakkuklarının da yapılmasıdır (Örneğin, çalışanların ödemelere hak kazanmasında ya da maddi duran varlıkların amortismanında olduğu gibi). Giderler ilgili olduğu gelir hesapları ile doğrudan ilişkilendirilmesi esasına göre gelir tablosunda tahakkuk ettirilir. Genellikle, giderlerle gelirlerin eşleştirilmesi olarak adlandırılan bu işlem, doğrudan doğruya ve beraberce aynı işlemde veya diğer olaylardan kaynaklanan gelir ve giderlerin ayrı ayrı veya bir arada, eşzamanlı olarak tahakkuk ettirilmesini ifade eder. Örneğin, malların satışı sonucunda gelir tahakkuku yapıldığında satılan malın maliyetini oluşturan değişik giderlerin de tahakkuku yapılır. Ancak, Kavramsal Çerçevdeki eşleştirme prensibi varlık ve borç tanımlarına girmeyen kalemlerin bilançoda tahakkuk ettirilmesine izin vermez. Giderlerden beklenen ekonomik yararın ilerideki birkaç muhasebe döneminde ortaya çıkmasının söz konusu olduğu ve gelirin kabaca ve doğrudan hesaplanabildiği durumlarda, giderler sistematik olarak ve belli bir dağıtım mantığına dayanarak bu dönemlere paylaştırılmak suretiyle tahakkuk ettirilir. Maddi duran varlıklar, şerefiye, patent hakkı ve marka hakkı gibi varlıkların kullanımları ile ilgili amortisman ve itfa

payları olarak adlandırılan giderlerin tahakkukunun bu şekilde yapılması zorunludur. Bu dağıtım usulü, giderleri ekonomik yararın ilişkilendirildiği kalemlerin kullanıldığı ya da tüketildiği muhasebe dönemlerinde tahakkuk ettirmek amacını taşır. Bir harcama yapıldığında, eğer ileride oluşacak bir ekonomik yarar yoksa veya ileride oluşacak ekonomik yarar bilançoda tahakkuk ettirilmesi gereken bir varlık olarak tanımlanma için gereken şartları taşıyor ya da bu şartlar kaybolmuş durumdaysa, gelir tablosunda derhal gider tahakkuku yapılır. Bir borcun olduğu ancak bununla ilgili bir varlığın meydana gelmediği durumlarda da, örneğin, ürün garantilerinden doğan borçlarda, gider tahakkuku yapılır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2005). Teminat mektubu ilişkisinde teminat mektubu taraflarından lehtar borç tahakkukunu yapması gereken taraftır. Çünkü teminat mektubu sözleşmesinden doğan bir yükümlülüğü vardır. Ancak bunu teminat mektubunu muhataba verdiği zaman değil, teminat mektubu sözleşmesinde belirlenmiş olan risklerin gerçekleşmesi durumunda, eğer banka ödemeyi muhataba yapmayı kabul eder ve öderse lehtarın yükümlülüğü doğmaktadır ve leharda yükümlülüğü doğduğunda gider tahakkuku yapılmalıdır.

TMS 37 Karşılıklar, Koşulu Borçlar ve Koşullu Varlıklar;

İşletmeler gelecekte belirli koşulların oluşması durumunda ortaya çıkabilecek varlık ve yükümlülüklerini finansal tablolarında raporlamalıdır. Bu işlem muhasebenin dönemsellik ilkesinin bir gereğidir. Koşullu varlık, koşullu yükümlülüklerin hangi yılın finansal tablolarında raporlanacağı konusunda “sorumluluk doğuran olay” kavramı belirleyici olmaktadır. Başka deyişle gelecekte ortaya çıkabilecek olayların finansal tablolara etkisi sorumluluk doğuran olayın olduğu dönem finansal tablolarda raporlanacaktır (GÜCENME GENÇOĞLU, ÖZERHAN, & KARABINAR, Türkiye Finansal Raporlama Standartları, 2013, s. 469). Sorumluluk doğuran olay; İşletmenin söz konusu yükümlülüğü yerine getirmekten başka gerçekçi bir alternatifinin olmaması sonucunu doğuran, hukuki veya zımni bir kabulden doğan yükümlülük yaratan olaydır (GÖKÇEN, ATAMAN AKGÜL, & ÇAKICI, 2011, s. 472).

Koşullu varlıklar genel ilke olarak (belli koşulların oluşması durumunda) finansal tabloların sadece dipnotlarında raporlanır. Bu durum muhasebenin ihtiyatlılık ilkesinin bir gereğidir (GÜCENME GENÇOĞLU, ÖZERHAN, & KARABINAR, Türkiye Finansal Raporlama Standartları, 2013, s. 469). Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal

çerçevede belirlenen varlıkların tahakkuk kriterlerine girmeyen gayri nakdi bir yükümlülük olan teminat mektubunun finansal tablo dipnotlarında raporlanması bu sebeptendir. Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edilecek olan varlıklara koşullu varlık denmektedir (TMS 37, 2005). Teminat mektuplarının mevcudiyetinin teyidi, teminat mektubu sözleşmesinde belirlenen risklerin gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olduğundan muhatap açısından bir koşullu varlıktır. Bundan dolayı finansal tablo dipnotlarında raporlanmaktadır.

Tablo 1: Alınan Teminat Mektupları¹¹

	31 Aralık 2014	31 Aralık 2013
Alınan teminat mektupları	122.527.278	116.839.502

Yukarıda ki tabloda görüldüğü üzere işletme belli bir miktarda teminat mektubu almıştır. Bu teminat mektupları Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında göre koşullu varlık olduğu için asli hesaplarda değil, finansal tablo dipnotlarında açıklanmıştır. Tabloda görüldüğü gibi işletme 2014 yılı dönem sonu itibariyle elinde 122.527.278 TL tutarında teminat mektubu bulundurmaktadır. İşletme dipnotta bir önceki döneme ait elinde bulundurduğu teminat mektuplarını 116.839.502 TL olarak açıklamıştır. Ayrıca şirket dipnotun devamında; alınan teminatların 107.362.372 TL (2013-107.016.507 TL) tutarındaki kısmı müşterilerden, 15.164.906 TL (2013-9.822.995 TL) tutarındakiler ise tedarikçilerden alınan teminatlardan oluştuğunu açıklamıştır.

Koşullu yükümlülük; geçmiş olaylardan kaynaklanan ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan, bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edebilecek olan veya geçmiş olaylardan kaynaklanan; fakat yükümlülüğün yerine getirilmesi için, ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma ihtimalinin bulunmaması veya yükümlülük tutarının yeterince güvenilir olarak ölçülememesi gibi nedenlerle finansal tablolara

¹¹ Adana Çimento Şirketinin 31.12.2014 tarihli bilançosundan alınan dipnot.

yansıtılmayan mevcut yükümlülüklerdir. Örneğin bu hesap döneminde açılmış bir davanın kaybedilmesi durumunda ödenecek tazminat tutarı bilançoda koşullu yükümlülük olarak raporlanmalıdır. Şimdi yukarıda tek cümlelik uzun paragrafı verilen örneğe göre yeniden ele alalım. Geçmiş olaylardan kaynaklanan (davanın açılmasına neden olan işlem: alışveriş vb.) ve işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan (dava açıldıktan sonra kontrol işletmeden mahkemeye geçmiştir), bir veya daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın ileride gerçekleşip gerçekleşmemesi ile mevcudiyeti teyit edilebilecek olan (davanın sonucunun belli olmasıyla) veya geçmiş olaylardan kaynaklanan fakat yükümlülüğün yerine getirilmesi için,ekonomik fayda içeren varlıkların işletmeden çıkma ihtimalinin bulunmaması (dava sonucunun kestirilememesi veya dava sonlansa bile nakit vb. çıkış ihtimalinin olmaması) veya yükümlülük tutarının yeterince güvenilir olarak ölçülememesi (önceden tutarın kestirilememesi) gibi nedenlerle finansal tablolara yansıtılmayan mevcut yükümlülüklerdir (GÜCENME GENÇOĞLU, ÖZERHAN, & KARABINAR, Türkiye Finansal Raporlama Standartları, 2013, s. 459-460).

Koşullu yükümlülükler gelecekte işletmeden ekonomik yararların çıkışına neden olma olasılığı neden olmama olasılığından yüksek ise finansal tabloların dipnotlarında açıklanır. Düşük olasılık varsa finansal tabloların ne dipnotlarında ne de tablo kısmında raporlanırlar (GÜCENME GENÇOĞLU, ÖZERHAN, & KARABINAR, Türkiye Finansal Raporlama Standartları, 2013, s. 469). Teminat mektubu lehtar açısından bir koşullu yükümlülüktür. Teminat mektubu sözleşmesi kapsamında belirlenmiş riskler gerçekleşmesi durumunda nakit çıkışı gerekecektir. Bu sebepten finansal tablo dipnotlarında raporlanmaktadır. Bu konu Lehtarın teminat mektuplarını raporlaması başlığı altında bir tabloda örnek olarak verilmiştir.

Gerçekleşme zamanı veya tutarı belli olmayan yükümlülüğe karşılık denir (TMS 37, 2005). İşletmenin dipnotlarında veya asli olmayan hesaplarında raporladığı mali olaylar bazı gelişmeler sonucu asli hesaplara alınması gerekebilir. Teminat mektubu ilişkisiyle karşılıkları değerlendirdiğimizde işletmenin dipnotlarında raporlanan teminat mektubu tazmin aşamasına gelindiğinde lehtar için bir yükümlülük doğurmaktadır. Dipnotlarda raporlanmaya devam edilmesi bu mali olayın eksik raporlanması anlamına gelmektedir. Bu süreçte işletme bunun için muhasebenin ihtiyatlılık kavramı gereği karşılık ayırmalıdır.

Bir karşılık, aşağıda yer alan koşulların varlığı halinde finansal tablolara yansıtılır:

- Geçmiş bir olaydan kaynaklanan mevcut bir yükümlülüğün (hukuki veya zımni) bulunması;
- Yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmalarının muhtemel olması,
- Yükümlülük tutarının güvenli bir biçimde tahmin edilebiliyor olması.

Bu koşulların karşılanmaması durumunda, herhangi bir karşılık finansal tablolara yansıtılmaz (TMS 37, 2005).

Bir karşılığa ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekli harcamaların tamamının veya bir kısmının diğer bir taraf tarafından tazmin edilmesi beklendiğinde, ilgili tazminat ancak ve ancak, işletmenin yükümlülüğü yerine getirmesi durumunda tazminatın elde edileceğinin kesine yakın olması durumunda muhasebeleştirilir. Söz konusu tazminat, ayrı bir varlık gibi işleme tabi tutulur. Tazminata ilişkin olarak muhasebeleştirilen tutar karşılığı geçemez (TMS 37, 2005). Buradan anlaşılacağı üzere tazminat verilen bir zarara karşılık gelmektedir. Bundan ötürü tazminatı alan taraf öncelikle muhtemel zararını tahmin ederek bir karşılık ayırmalıdır. Karşılık burada bir bilanço hesabı olarak ayrılmalıdır. Tazminatın raporlanması ise ancak ve ancak elde edilmesinin kesine yakın olması durumunda gerçekleşmelidir. Burada önemli olan detay elde edilen tazminatı raporlarken, önceden ayrılan karşılık tutarını dikkate almalıyız. Muhasebeleştirilen tazminat tutarı, TMS 37 kapsamında değerlendirildiğinde, önceden ayrılan karşılık tutarını geçemez.

Tazminat tutarının, ayrılan karşılık tutarından az olması durumunda işletmenin zararının belli kısmı karşılanmamış olacaktır ve işletme bu zararı üstlenmiş olacak, dönem sonu finansal raporlarında zarar olarak görünecektir. Ancak tazminat tutarı, ayrılan karşılık tutarından fazla ise bu durumda karşılık tutarı kadar olan kısım tazminat olarak raporlanmalıdır. Tazminatın, karşılık tutarını aşan kısmı ise faaliyet dışı gelir olarak raporlanmalıdır.

Bazen bir işletme, herhangi bir karşılığa ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekli harcamaların bir kısmını veya tamamını başka bir taraftan talep eder (örneğin; sigorta poliçeleri, tazminat maddeleri ve tedarikçilerin garantileri aracılığıyla). Söz

konusu taraf, işletme tarafından ödenen tutarları işletmeye geri verebilir veya doğrudan kendisi ödeyebilir (TMS 37, 2005) Bu paragrafta geçen tedarikçilerin garantileri ifadesinden teminat mektubu örneği kolaylıkla anlaşılabilir. Teminat mektuplarında muhatabın tazmin ettiği tutarı bu kapsamda düşünülebilir.

3.1. Lehtarın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Ufrs'ye Göre Raporlaması

Lehtar teminat mektubu ilişkisinde daha önceden de belirtildiği üzere kendisine kefil olunan taraftır. Lehtar, hizmet sözleşmesi veya tedarikçi-müşteri ilişkisi bağlamında teminat mektubunu muhataba vermektedir. Teminat mektubu bu süreç içerisinde gerçekleşecek bazı riskleri garanti altına almaktadır.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre lehtar teminat mektubunu muhataba verdiği finansal tablo dipnotlarında bunu raporlamalıdır. Risklerin gerçekleşmesinin muhtemel olduğu durumlarda ise asli hesaplara almak suretiyle, finansal tablolarında bunu göstermelidir.

Tablo 2: Teminat Rehin ve İpoteklerin raporlanması¹²

Şirket tarafından verilen TRİ¹³'ler	31 Aralık 2014	31 Aralık 2013
A. Kendi tüzel kişiliği adına vermiş olduğu TRİ'lerin toplam tutarı	8.355.474	7.381.685
B. Tam konsolidasyon kapsamına dahil edilen ortaklıklar lehine vermiş olduğu TRİ'lerin toplam tutarı	-	-
C. Olağan ticari faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla diğer 3. kişilerin borcunu temin amacıyla vermiş olduğu TRİ'lerin toplam tutarı	-	-
D. Diğer verilen TRİ'lerin toplam tutarı	-	-
Toplam	8.355.474	7.381.685

¹² Adana Çimento şirketinin 31/12/2014 tarihli mali tablosundan alınmış 15. dipnot.

¹³ Teminat, Rehin ve İpotekler

Tabloda görüldüğü üzere adana çimento verdiği Teminat, Rehin ve ipotekleri finansal tablo dipnotlarında raporlamıştır. Kendi tüzel kişiliği adına verdiği teminat mektubu tutarı 2014 Aralık ayı itibarıyla 8.355.474 TL olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında ise 7.381.685 TL olarak gerçekleşmiştir. Bunu şirket dipnotlarında yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi raporlamıştır. Şirketin tam konsolidasyon kapsamına dahil edilen ortaklıklar lehine vermiş olduğu TRİ'lerin toplam tutarı, olağan ticari faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla diğer 3. kişilerin borcunu temin amacıyla vermiş olduğu TRİ'lerin toplam tutarı ve Diğer verilen TRİ'lerin toplam tutarı sıfır olarak gerçekleştiği için dipnotlarda bu şekilde görülmektedir.

Lehtar teminat mektubunu bankadan talep ettiği dönemde bankayla arasındaki sözleşme gereği bazı masrafları üstlenmiştir. Bunlardan bazıları komisyon, faiz, BSMV gibi bir takım ödemelerdir. En başta lehtarın ödemesi gereken 3 aylık dönemlerde teminat mektubunun komisyonu vardır. Bu komisyon, teminat mektubu tutarı üzerinden, belli bir oranla hesaplanır. Bu oran banka ve lehtar arasında ilk yapılan sözleşmede belirlenmiştir. Hesaplanmış olan komisyon 3 aylık dönemlerde lehtar tarafından bankaya ödenir. Ayrıca komisyon üzerinden hesaplanan Banka Sigorta Muamele Vergisi ve teminat mektubu düzenlendikten sonra teminat mektubu tutarı üzerinden hesaplanan damga vergisi de lehtara yansıtılmaktadır. Lehtar için bunların tamamı birer giderdir. Bu giderlerin lehtar açısından ne gideri olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar vermek için lehtarın bu giderlere ne için katlandığına bakmak gerekmektedir. Lehtarın bu giderlere katlanmasının sebebi gayri nakdi kredi sağlama emeline dayanmaktadır. Yani özende bir finansman gideridir. Buna dayanarak lehtar bu masrafları muhasebeleştirirken yevmiye kaydının borcuna “780 FİNANSMAN GİDERLERİ HESABI” ödenen masrafla birlikte, alacağına ise “100 KASA HESABI” yine masrafların toplam tutarıyla birlikte kaydetmelidir.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme önceden bankadan aldığı 100.000 TL tutarında ki teminat mektubu için komisyon ödemesi gerekmektedir. Komisyon tutarının teminat mektubu tutarı üzerinden %2 oranında, 3 aylık dönemlerde ödenmesi daha önceden bankayla yapılan sözleşme gereği belirlenmiştir. Bankanın komisyon geliri üzerinden %5 oranında Banka Sigorta Muamele Vergisi doğmaktadır. Bununla birlikte teminat mektubu tutarı üzerinden

bankanın % 0,759 oranında damga vergisi doğmaktadır. Banka bu vergilerin tamamını işletmeye yansıtılmaktadır. Buna göre işletmenin ödemesi yapmıştır.

- $100.000 \times 0,02 = 2.000$ TL her 3 aylık dönemlerde ödenecek komisyon tutarı.
- $2.000 \times 0,05 = 100$ TL Komisyon tutarı üzerinden hesaplanan BSMV
- $100.000 \times 0,00759 = 759$ TL Damga Vergisi

2.000 TL komisyon, 100 TL BSMV ve 759 TL Damga vergisi hesaplanmıştır. Buna göre işletme ödemeyi bankaya yaptığıında işlemi aşağıdaki gibi muhasebeleştirir;

	/		2.859	
780 FİNANSMAN GİDERLERİ		100 KASA		2.859

3.1.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisi Bağlamında Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın UFRS'ye Göre Raporlaması

Müşteri piyasadan ürün tedarik etmek istediğinde bir tedarikçiyle anlaşmaktadır. Tedarikçi mal satış sürecinde özellikle tahsilat sorunlarını gidermek adına müşteriden teminat mektubu talep etmektedir. Bu durumda teminat mektubu sözleşmesi lehtarın yani müşterinin talimatıyla kurulmakta ve teminat mektubu tedarikçiye yani muhataba verilmektedir. Tedarik sürecinde müşteri tedarikçiden mal çekmekte ve ödemelerini düzenli olarak yapmaktadır. Teminat mektubunun garanti ettiği şey, bu süreçte muhatapın tahsil edemediği ödemelerdir.

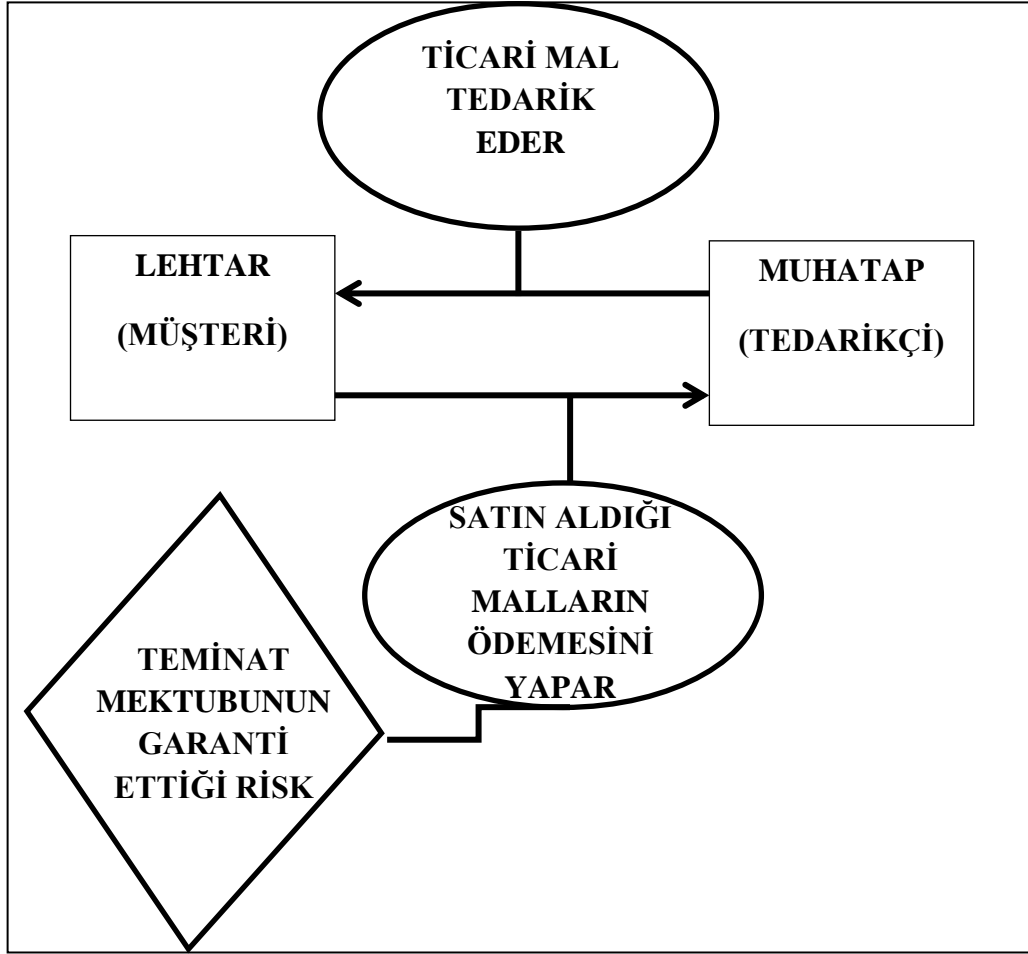
Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre lehtar verdiği teminat mektubunu finansal tablo dipnotlarında raporlamaktadır. Ne zaman ki ödemesini yapamazsa ve muhatap bunun tahsili için teminat mektubu aracılığıyla bu ödemeyi bankadan talep ederse, lehtar teminat mektubunu dipnotlardan çıkararak asli hesaplarında raporlamalıdır.

Tablo 3: Verilen Teminat Mektuplarının Finansal Tablo Dipnotlarında Raporlanması¹⁴

Verilen Teminat Mektupları	31 Aralık 2014	31 Aralık 2013
TETAŞ	364.200	364.200
İcra Müdürlükleri	826.872	872.126
Toroslar EDAŞ	5.434.315	4.714.315
Aksa Gaz	1.293.963	1.293.963
Diğer	436.124	137.081
TOPLAM	8.355.474	7.381.685

Yukarıda görüldüğü üzere şirket verdiği teminat mektuplarını finansal tablo dipnotlarında açıklamıştır. Hangi şirkete ne kadar teminat mektubu verdiğini ve bir önceki yılın aynı döneminde ne kadarlık teminat mektubu verdiğini göstermiştir. Teminat mektubu sözleşmesinde belirlenmiş riskler gerçekleşmediği müddetçe yukarıda ki tabloda olduğu gibi dipnotlarda raporlanacaktır.

¹⁴ Adana Çimentonun 31/12/2014 tarihli bilançosu 15. Dipnot.

Şekil 13: Tedarikçi-Müşteri İlişisinde Kullanılan Teminat Mektuplarında Lehtar

Bu süreç içerisinde müşteri ve tedarikçi arasında mal alışverişi olmaktadır. Mal alışverişi teminat mektubu sözleşmesinde temel ilişkiyi oluşturmaktadır. Lehtar muhataptan vadeli ürün tedarik etmekte ve vadesi geldiğinde ödemesini gerçekleştirmektedir. Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi teminat mektubu burada satılan üründen doğan alacağın zamanında ödeneceğinin garantisini vermektedir. Vadeli ürün alımı olduğu için lehtar bu işlemi vade uzunluğuna bağlı olarak ya “320 SATICILAR HESABI” ya da “420 SATICILAR HESABI” alacaklı çalıştırılmalıdır. Yevmiye maddesinin borç tarafına “153 TİCARİ MALLAR HESABI” hesabı ve “191 İNDİRİLECEK KDV HESABI” gelmelidir.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme tedarikçisinden 25.000 TL tutarında ticari mal satın almıştır. Ticari malın katma değer vergisi oranı % 18’dir. Ödeme 120 gün içerisinde yapılacaktır.

- $25.000 \times 0,18 = 4.500$ TL indirilecek KDV

153- TİCARİ MALLAR	25.000	
191- İNDİRİLECEK KDV	4.500	
320- SATICILAR		29.500

Ödemenin vadesi gelene kadar satıcılar hesabında bakiye birikecektir. Vadesinde lehtar ödemesini yapacak ve süreç devam edecektir. Teminat mektubu bu ilişkide lehtarın ödemelerini garanti etmektedir. Lehtar ödemesini vadesinde yapamadığı zaman muhatap parasını bankadan, teminat mektubu aracılığıyla tazmin edebilir. Muhatap ödemeyi bankadan talep etmesi durumunda lehtar, dipnotlarda raporladığı teminat mektubunu asli hesaplara alması gerekmektedir. Karşılık ayırmanın bir işlevi de mali işlemi asli olmayan hesaplardan, asli hesaplara almaktır. Burada sorumluluk doğuran olay vadesinde yapılmayan ödeme olduğu için finansal tablolara da bu dönemde girmelidir. Tedarikçi-müşteri ilişkisinde borç ticari mal satışı sırasında raporlandığı için burada ayrılan karşılık gelir tablosuna yansımayacak ve mali kârı etkilemeyecektir. Ancak işletmenin bilançosunda görülebilecektir. Bu işlemi muhasebeleştirirken önceden “320 SATICILAR HESABI” bakiyesi muhtemel tazmin tutarı olacağından dolayı bu hesap ters çalıştırılmak suretiyle kapatılmalıdır ve yevmiye maddesinin alacak tarafına ise “379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI HESABI” yazılmalıdır.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme önceden satın aldığı 29.500 TL değerindeki ticari malların ödemesini 120 günlük vade içerisinde yapamadığı için muhatap 25/12/2014 tarihinde tutarı bankadan talep etmiştir. Önceden bankayla yaptığımız teminat sözleşmesi gereği bu tutarın muhataba ödenmesi bu tarih için muhtemeldir. 05/01/2015 tarihinde banka tutarı muhataba ödemiş ve tarafımıza rücu etmiştir.

Gerekli yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir;

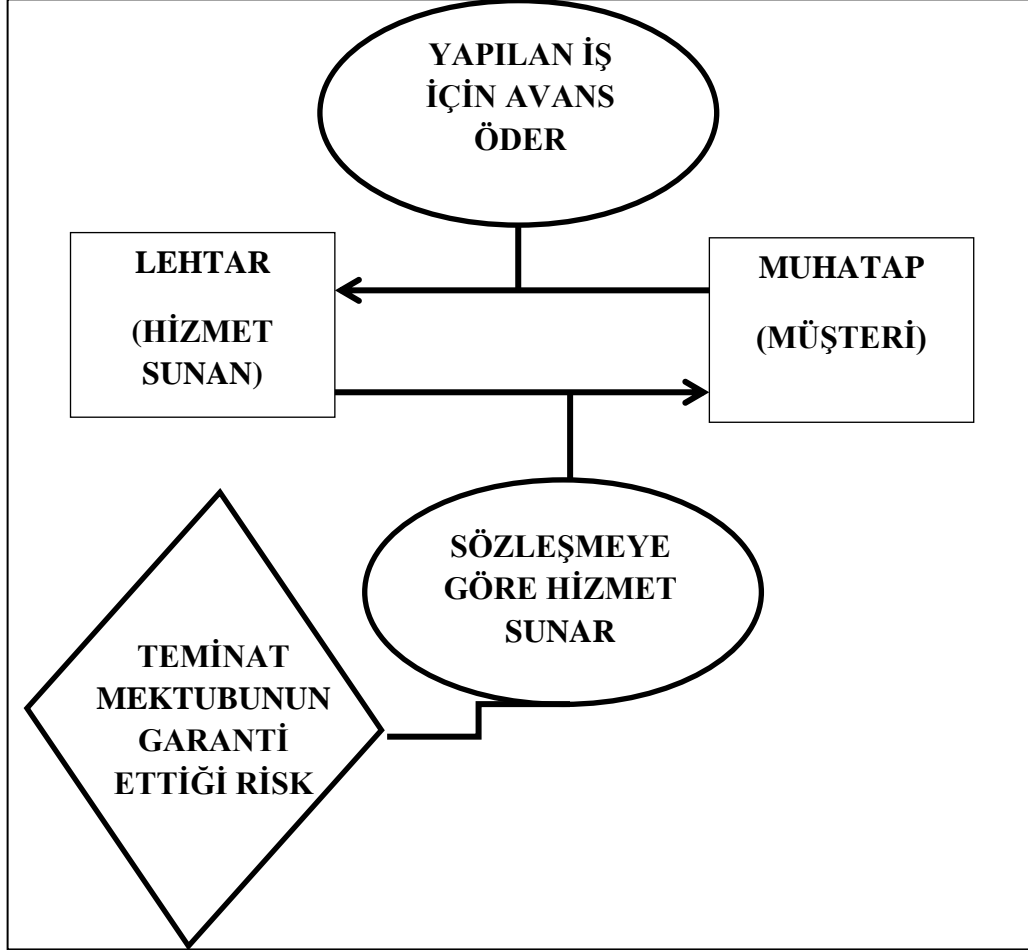
25/12/2014		
320 SATICILAR	29.500	
379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		29.500
/		
05/01/2015		
379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	29.500	
300 BANKA KREDİLERİ		29.500
/		

Teminat mektubu işleme girdikten sonra banka bunu lehtara verdiği bir kredi olarak yorumlamaktadır. Banka muhataba ödediği tutarı lehtara rücu etmek suretiyle banka kredisi olarak raporlar. 90 gün içerisinde de lehtardan tahsil eder. Bundan ötürü ödeme yapıldıktan sonra lehtar bu tutarı bankadan kullandığı bir kredi olarak raporlamalıdır.

3.1.2. Hizmet Sözleşmesi Kurulduğunda Verilen Teminat Mektubunu Lehtarın UFRS'ye Göre Raporlaması

Hizmet ilişkisi kurulduğunda verilen teminat mektubu genellikle ihale süreçlerinden sonra, ihaleyi kazanan tarafla hizmeti talep eden taraf arasında kurulan hizmet sözleşmesinde karşımıza çıkmaktadır. Devlet veya her hangi bir şirket hizmet satın almak amacıyla ihaleye gider. İhale sonucunda da ihaleyi alan şirketle bir hizmet sözleşmesi düzenler. İhaleye katılan şirketler önceki bölümde açıklanan teminat mektubu çeşitlerinden olan geçici teminat mektuplarını ihaleyi veren tarafa sunarlar. Geçici teminat mektupları, ihaleyi kazanan tarafın hizmet sözleşmeyi yapmama riskini garanti altına almaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi geçicidir. İhale sonunda, ihaleyi kazanan tarafın geçici teminat mektubu hariç tüm teminat mektupları taraflara iade edilir. İhaleyi kazanan taraf da hizmet sözleşmesini imzaladığı vakit geçici teminat mektubunu iade alır ve kesin teminat mektubunu ihaleyi düzenleyen tarafa sunar. Kesin teminat mektubunun pek çok türü vardır. Bun türler teminat mektubunun garanti altına aldığı risklere göre değişmektedir. En çok kullanılanlarından biri de avans teminat

mektuplarıdır. Lehtar kesin hizmet sözleşmesini imzaladığında süreç içerisinde avans alacağı için avans teminat mektubunu da muhataba verir.

Şekil 14: Hizmet Sözleşmesi Bağlamında Kullanılan Teminat Mektuplarında Lehtar

Gerek kesin teminat mektubu olsun gerekse geçici teminat mektubu olsun lehtarın raporlamasında bir değişiklik olmayacaktır. Çünkü her durumda da lehtarın yükümlülükleri ve rolü aynıdır. Riskin gerçekleşme durumu olduğunda lehtar gelecekte muhtemel nakit çıkışı olacağı için dönersellik ilkesinin gereği olarak karşılık ayırmalıdır. Karşılık hem bilançoda yükümlülük, hem gelir tablosunda gider raporlanacağı için işletmenin kârlılığını etkileyecektir. Ancak karşılık ayırma işlemi Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının ilke ve esaslarına uygunken, Vergi usul kanununun karşılık ayırma kriterlerine uymamaktadır. Vergi usul kanunun bu işlemin vergi matrahından düşülmesini ancak ödemenin gerçekleştiği dönemde uygun gördüğü

için ertelenmiş vergi etkisi doğmaktadır. İzleyen paragraflarda ertelenmiş vergi hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Ertelenmiş Vergi Etkisi, hesaplanması ve kaydı;

Kamu Gözetimi Kurumu kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergilerin (Gelir Vergilerinin) muhasebeleştirilmesini TMS-12 Gelir vergileri Standardında düzenlemiştir. Gelir vergilerinin muhasebeleştirilmesindeki en önemli konu, cari dönemde oluşan ve sonuçları işletmenin finansal tablolarına yansıyan işlemlerin vergisel sonuçlarını ve bir işletmenin bilançosunda yer alan varlıkların, borçların defter değerlerinin ileride varlıklar için fayda elde etme, borçlar için ise ödemenin cari ve ilerideki dönemlerde vergisel sonuçlarının belirlenmesidir (TMS-12 Gelir Vergileri Standardı, 2006).

İşletmeler; bir mali yıla ilişkin vergilerini, vergi kanunlarındaki ilke ve esaslara göre hesaplayarak ödemek zorundadırlar. Vergi mevzuatına göre üzerinden vergi hesaplanacak kâr tutarına mali kâr, gelecek dönemlerde vergi mevzuatına göre kurum kazancından indirim konusu yapılacak zarar tutarına ise mali zarar adı verilir. Dönemin mali kârı üzerinden ödenecek vergi tutarı, gerçekte ödenmesi zorunlu vergileri oluşturur. Diğer taraftan Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) göre hesaplanan vergi öncesi kâr (zarar) tutarı ise ticari kâr (zarar) olarak adlandırılır. Vergi mevzuatının daha sonraki bir tarihte bir gider olarak kabul edeceği bazı tutarlar TMS'nin ilke ve esaslarına göre hazırlanmış mali tablolarda bir varlık veya yükümlülük olarak yer almayabilir. Bu gibi durumlarda mali kâr (zarar) tutarı, ticari kâr (zarar) tutarına eşit olmayacaktır. Bu eşitsizlik, ticari kâr üzerinden hesaplanacak vergi karşılığı ile mali kâr üzerinden hesaplanan cari dönem vergisi arasında bir farka neden olacaktır. Bu farklar, geçici olması durumuna bağlı olarak, ilgili dönem bilançosunda ertelenmiş vergi farkları olarak raporlanır (MISIRLIOĞLU, 2005, s. 52). Bu farklar “sürekli farklar” ve “geçici farklar” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sürekli farklar, bir dönemin vergilendirilebilir kârı ile muhasebe kârı arasında yürürlükteki vergi mevzuatı sonucunda ortaya çıkar ve sonraki dönemlerde ortadan kalkmayan farklardır. Örneğin; ödenen vergi cezaları, muhasebede ticari kârın

hesabında gider olarak kaydedilirken vergi yasalarında hiçbir zaman gider olarak kabul edilmediği için matrah hesabında gider olarak dikkate alınmaz. Aynı şekilde iştirak kârları, vergiden istisna olduğu için mali karın hesaplanmasında gelir olarak dikkate alınmazken, ticari kârın hesaplanmasında bir gelir unsurudur (AKDOĞAN N. , 2006, s. 2). Sürekli farklar için ertelenmiş vergi etkisi hesaplanmaz. Çünkü bu farklar gelecekte giderilemeyeceğinden varlık veya borç niteliği taşımamaktadır ve bilançoda da raporlanması mümkün değildir.

Geçici farklar; Bir varlığın veya borcun finansal durum tablosundaki (bilançodaki) defter değeri ile bunların vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki farkları ifade etmektedir. Geçici farklar “Vergiye tabi geçici farklar” ve “İndirilebilir geçici farklar” olmak üzere ikiye ayrılırlar. Vergiye tabi geçici farklar; gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını veya zararını belirlerken vergiye tabi tutarlar oluşturan farklardır. İndirilebilir geçici farklar ise gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını veya zararını belirlerken vergi matrahından indirilebilir tutarı ifade eden farklardır (TMS-12 Gelir Vergileri Standardı, 2006, s. 4). Vergiye tabi geçici farklar gelecek dönemlerde ödenecek vergi farkını oluşturduğu için ertelenen vergi yükümlülüğü doğurur ve bilançoda kaynak olarak raporlanır. İndirilebilir geçici farklar ise vergi matrahından cari dönemde indirilememiş ancak gelecek dönemlerde indirilebileceği için ertelenmiş vergi varlığı doğurur. Bu da bilançoda varlık olarak raporlanır. Ertelenmiş vergi varlıkları ve ertelenmiş vergi yükümlülükleri dönem sonunda mahsup edilirler. Bakiyesi yüksek olan sonraki döneme devreder diğeri ise mahsup sonucu kapanmaktadır.

Örnek (Lehtarın Raporlaması);

İşletme 6.000 TL tutarındaki geçici teminat mektubunu muhataba vererek bir ihaleye katılmıştır. İhaleyi işletme kazanmasına rağmen kesit hizmet sözleşmesini imzalamamıştır. Muhatap geçici teminat mektubu tutarını 25.12.2014 tarihinde nakde çevirmek amacıyla bankaya müracaat etmiştir. Banka ise 05.01.2015 tarihinde 6.000 TL'lik tutarı muhataba ödemiş ve işletmeye rücu etmiştir.

Gerekli yevmiye kayıtları UFRS'ye göre aşağıdaki gibi olacaktır;

25/12/2014		
654 KARŞILIK GİDERLERİ	6.000	
379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		6.000
/		

Bu örnekteki karşılık ayırma işlemi VUK'a göre karşılık ayırma koşullarını sağlamadığı için Tekdüzen hesap planına göre raporlama UFRS ile farklılık göstermektedir. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları bu karşılık ayırma işlemi mümkün kılmakta ve doğru raporlamanın bir gereği olarak görmektedir. Karşılık ayırma işlemi gelir tablosunu etkilediği için Tekdüzen Hesap Planına göre hazırlanan mali tablolar ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre hazırlanan mali tablolarda Kâr/Zarar farklı çıkacaktır. Bu örnekte karşılık ayırma işlemi ile farkın giderildiği işlem arasına dönem girmesi ertelenmiş vergi etkisini doğurmaktadır. Vergi Usul Kanunu bu işlemde karşılık ayırmayı mümkün kılmazken, tutar lehtara rücu ettiğinde tutarın vergi matrahından düşülmesine izin vermektedir. Bundan dolayı arada çıkan fark indirilebilir geçici farktır. Kurumlar vergisinin % 20 olduğu varsayılırsa;

İndirilebilir Geçici Fark X Vergi Oranı= Ertelenmiş Vergi Varlığı

6.000 TL X 0,20= 1.200 TL Ertelenmiş Vergi Varlığı.

Kayı ise aşağıdaki gibidir;

31/12/2014		
2.. ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	1.200	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞILIĞI		1.200
-Ertelenmiş Vergi Varlığı Gelir Etkisi		
/		

Gelecek dönemde banka ödemeyi muhataba yaptığı ve lehtara rücu ettiğinde Tekdüzen Hesap Planına ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre yapılan raporlamalardaki farklar ortadan kalkar. Ertelenmiş vergi varlıkları, ertelenmiş vergi yükümlülükleriyle dönem sonunda mahsup edilmesi gerekir.

05/01/2015		
379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	6.000	
300 BANKA KREDİLERİ		6.000
/		
31/12/2015		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL	1.200	
YÜK. KARŞILIĞI		1.200
-Ertelenmiş Vergi Varlığı Gider Etkisi		
4.. ERTELENMİŞ VERGİ BORCU		
/		
31/12/2015		
4.. ERTELENMİŞ VERGİ BORCU	1.200	
2.. ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI		1.200
/		

Yukarıda ki örnekte görüldüğü üzere tutar lehtara rücu edilmeden önce karşılık ayırmak suretiyle gider yazılmıştır. UFRS tutarın gider yazılmasında sorumluluk doğuran olayın ne zaman gerçekleştiğine dikkat ettiği için 25.12.2014 tarihinde tutar gider yazılabilmektedir.

3.2. Muhatapın Teminat Mektubuna Ait İşlemleri Ufrs'ye Göre Raporlaması

Muhatap teminat mektubu ilişkisinde teminat mektubunu alan taraftır. Önceden de belirtildiği üzere teminat mektubu lehtarın talimatıyla banka tarafından düzenlenir ve muhataba verilir. Teminat mektubu sözleşmesinde belirtilen riskler gerçekleşmesi durumunda tazminatın ödeneceği kişi muhataptır.

Muhatap aldığı teminat mektuplarını TMS 37'de tanımlanan koşullu varlıklar kapsamında ele almalıdır. Koşullu varlıklar bölümün başında da belirtildiği gibi finansal

tablonun asli hesaplarında değil, dipnotlarında raporlanmaktadır. Aşağıda ki tabloda görüldüğü gibi muhatap aldığı teminatları asli hesaplarında değil finansal tablo dipnotlarında raporlamıştır. Şirketin 2013 yılsonu itibariyle toplamda 170.799 TL tutarında, 2014 yılsonu itibariyle ise 162.204 TL tutarında teminat bulunmaktadır.

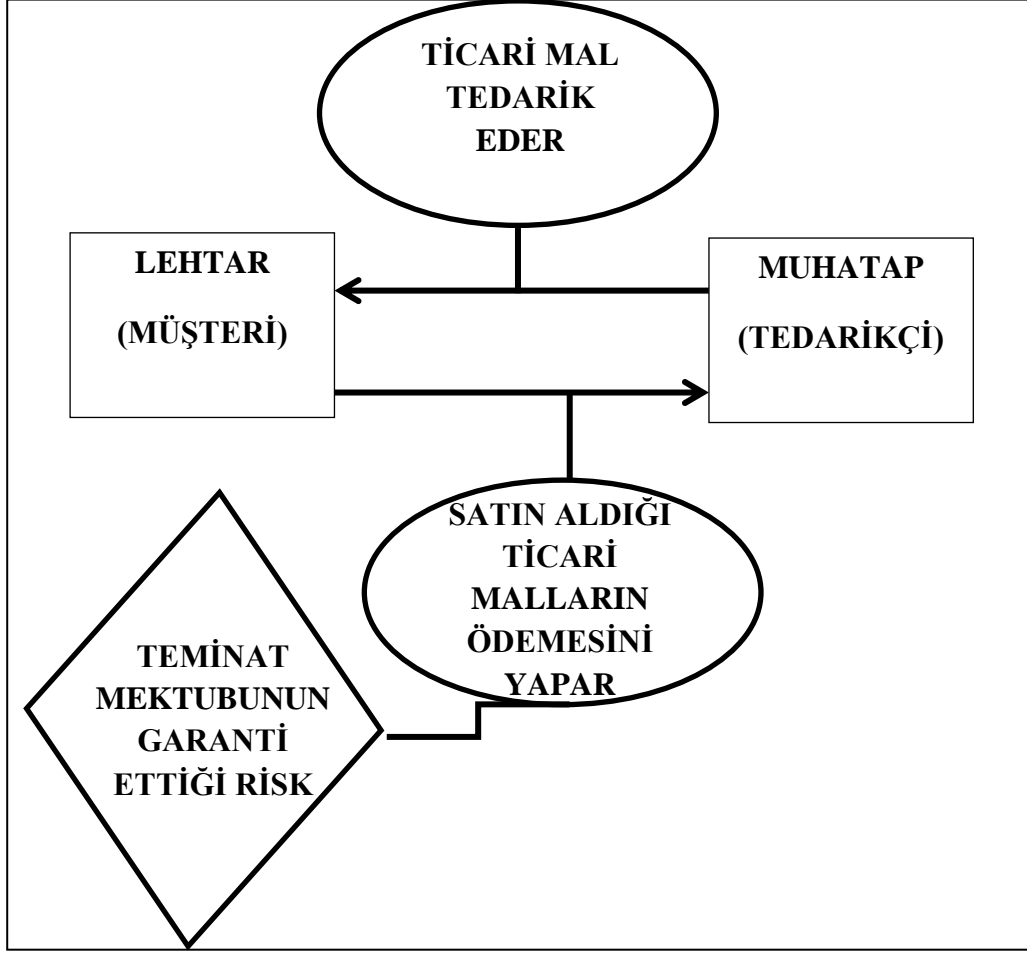
Tablo 4: Alınan Teminatlar¹⁵

	31 Aralık 2014	31 Aralık 2013
Teminat Mektupları	127.128	150.430
Teminat Çekleri	18.109	15.951
Teminat Senetleri	16.967	4.418
	162.204	170.799

3.2.1. Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın UFRS'ye göre Raporlaması

Tedarikçi müşteri ilişkisinde kullanılan teminat mektupları tedarikçinin müşterisine sattığı ticari malların alacağını garanti altına almayı amaçlar. Temel ilişkide ticari mal alışverişi vardır. Burada müşteri lehtar, tedarikçi ise muhataptır.

¹⁵ Turkcell İletişim Hizmetleri AŞ'nin 31/12/2014 tarihli mali tablolarından alınmıştır.

Şekil 15 Muhatabın Tedarikçi-Müşteri İlişkisinde Alınan Teminat Mektuplarında Pozisyonu

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi teminat mektubunun temel ilişkisinde lehtar müşteri, muhatap ise tedarikçidir. Muhatabın yüklendiği şey müşteriye ihtiyacı olan ticari malı tedarik etmektir. Lehtarın yükümlülüğü ise satın aldığı ticari malların tutarını ödemektir. Lehtar bu ödemeleri yapacağını taahhüt etmiştir. Taahhüt ettiği şeyi kuvvetlendirmek amacıyla bankadan teminat mektubu düzenlemiş ve muhataba sunmuştur. Teminat mektubu burada lehtarın güvenilirliğini arttıran bir işleve sahiptir. Teminat mektubu burada muhatapın ise alacağını garanti eden bir işleve sahiptir. Teminat mektubunun komisyonu, faizi, sair masrafları gibi bir takım ödemelerini üstlenen taraf lehtar olduğu için muhatapın raporlaması gereken bir masraf söz konusu değildir.

Tedarikçi müşteri ilişkisi teminat mektubunun temel ilişkisidir. Temel ilişkide tedarikçi olan muhatap süreç içerisinde lehtara ticari mal tedarik etmektedir. Sattığı ticari

malların tahsilatını eş anlı olarak yapmadığı için lehtardan teminat mektubu almaktadır. Bundan dolayı sattığı ticari malların tutarını aktif bir bilanço hesabı olan “120 ALICILAR HESABI” borcunda izlenmektedir. Sattığı ticari mal üzerinden hesaplanan KDV tutarını ise pasif karakterli bilanço hesabı olan “391 HESAPLANAN KDV HESABI” alacağına izler. Satıştan elde edilen geliri KDV tutarını dâhil etmeksizin, yurtiçi satış veya ihracat olmasına bağlı olarak, birer gelir hesabı olan “600 YURTIÇİ SATIŞLAR HESABI” veya “601 YURTDIŞI SATIŞLAR HESABI” alacağına takip eder. Muhatap sattığı ticari malın maliyet tutarını “621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ HESABI” borcuna kaydetmek suretiyle ve “153 TİCARİ MALLAR HESABI” alacağına kaydetmek suretiyle muhasebeleştirir. Ticari malın maliyetini kaydetme zamanı işletmenin kullandığı envanter yöntemine göre değişmektedir. İşletme sürekli envanter yöntemini kullanması durumunda maliyet kaydını satışla eş anlı yaparken, aralıklı envanter yöntemini kullanması durumunda dönem sonunda maliyet kaydını yapmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme önceden yaptığı tedarik sözleşmesi gereği müşterisine 18.000 TL maliyetli ticari malı 25.000 TL'ye satmıştır. Ticari malın katma değer vergisi oranı % 18'dir. Ödeme 120 gün içerisinde yapılacaktır. İşletme sürekli envanter yöntemini kullanmaktadır.

- $25.000 \times 0,18 = 4.500$ TL Hesaplanan KDV

120 ALICILAR	/		29.500		
		391 HESAPLANAN KDV		4.500	
		600 YURTIÇİ SATIŞLAR		25.000	
	/				
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	/		18.000		
		153 TİCARİ MALLAR		18.000	
	/				

Muhatab yapılan tedarik sözleşmesi gereği temel ilişkide müşterisinin talep ettiği ticari malları ona tedarik etmekle yükümlüdür. Ticari malın vadesi içerisinde müşteri ödemeyi yaparsa teminat mektubu kullanılmamakta ancak vadeyi aşması durumunda muhatabın ticari mal tutarını bankadan tazmin etme hakkı doğmaktadır. Muhatab bu tutarı bankadan tazmin etme yoluna giderse işlemi muhasebeleştirilmesi “120 ALICILAR HESABI” borcunda izlediği alacağını ters çalıştırarak kapatmalı ve ödeme şekline bağlı olarak “102 BANKALAR HESABI” veya “100 KASA HESABI” alacağına kaydederek olmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme müşterisine sattığı 29.500 TL(KDV DÂHİL) tutarındaki ticari malların tahsilatını vadesi içerisinde yapamamıştır. İşletme bunu tazmin amacıyla 100.000 TL tutarında önceden müşterisinden aldığı teminat mektubu ile birlikte bankaya müracaat etmiş ve 29.500 TL'lik tutarı bankadan tazmin etmiştir. Tutar işletmenin bankadaki mevduat hesabına yatırılmıştır. İlgili yevmiye kaydını yapınız.

İşletme alacağını “120 ALICILAR HESABI” borcunda izlediği için bu hesabı ters çalıştırmak suretiyle kapatmalıdır.

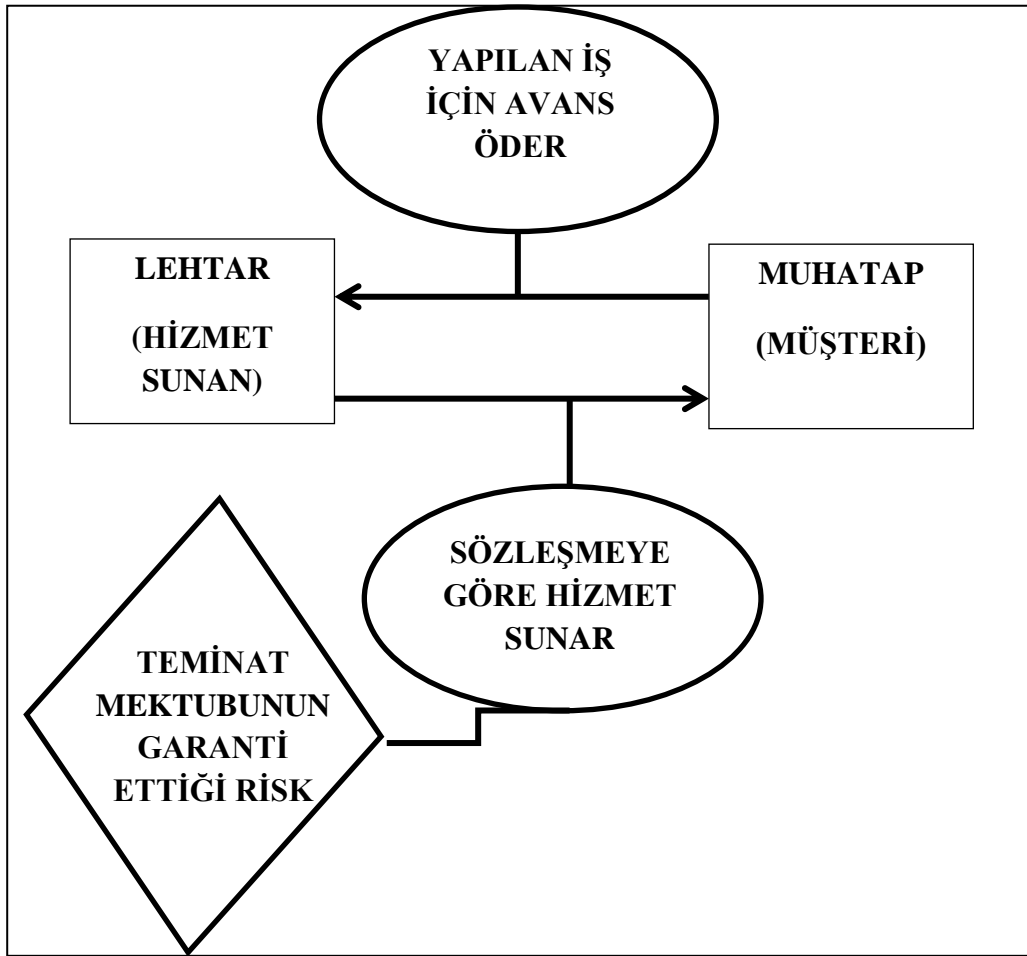
102 BANKALAR	/	120 ALICILAR	29.500	29.500
--------------	---	--------------	--------	--------

Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre raporlama yaparken nazım hesapların kullanılmasına gerek yoktur. Çünkü hali hazırda dipnotlarda raporlanan bilginin nazım hesaplarda tekrar raporlanmasının bir mahzuru olmasa da anlamı da yoktur. Bundan dolayı bu örnekte nazım hesap kullanılmamıştır.

3.2.2. Hizmet Sözleşmesi Kurulduğunda Alınan Teminat Mektubunu Muhatabın UFRS'ye Göre Raporlaması

Hizmet sözleşmesi kurulduğunda kullanılan teminat mektuplarında muhatab hizmeti talep eden taraftır. Yani tedarikçi-müşteri ilişkisinde kullanılan teminat mektuplarının

aksine muhatap temel ilişkide müşteri rolündedir. Teminat mektubu burada ticari mal satışından doğan alacağı garanti etmekten ziyade, lehtarın aldığı avans karşılığında, hizmet sözleşmesinde belirlenen hizmeti eksiksiz sunacağına garantisini vermektedir. Bu ilişkide sıklıkla kullanılan teminat mektubu türü ihaleden önce geçici teminat mektubu, ihaleden sonra hizmet sözleşmesi kurulduktan sonra ise avans teminat mektubudur. Birinci bölümde bu teminat mektubu türleri detaylı olarak incelendiği için bu başlık altında ele alınmamıştır.

Şekil 16: Muhatapın Hizmet Sözleşmesi Kurulurken Alınan Teminat Mektuplarında Pozisyonu

Yukarıdaki şekilde incelendiği üzere muhatap müşteri konumundadır. Talep ettiği hizmet için ara ara lehtara avans ödemesi yapar. Lehtar da aldığı avansları üstlendiği işi zamanında bitirmek için kullanır. Teminat mektubu tam bu noktada hizmet sunan tarafın sunacağı hizmeti zamanında ve tam olarak sunacağını garanti altına almaktadır.

Teminat mektubunda belirlenmiş olan riskler gerçekleştiğinde muhatap zararının tazmini için teminat mektubu ve risklerinin gerçekleştiğini ispat eden belgelerle bankaya müracaat ederek zararının tazminini talep edecektir. Muhatap tazmin ettiği tutarı olağandışı gelir olarak değil de, olağan gelir olarak raporlamalıdır. Çünkü Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına işletmeyi ilgilendiren hiçbir mali olayı olağan dışı görmemektedir. Ödemenin şekline bağlı olarak da borçlu çalışacak hesap ya "100 KASA HESABI" ya da "102 BANKALAR HESABI" olmalıdır. Ödemeyi banka yapacağı için "102 BANKALAR HESABI" olması daha muhtemeldir. Alacaklı çalışacak hesap ise "6.. FAALİYETLERLE İLGİLİ DİĞER GELİR VE KÂRLAR HESABI" olmalıdır.

Örnek (Muhatabın Raporlaması);

İşletme düzenlediği ihaleden önce katılımcı şirketlerin her birinden 6.000 TL tutarında geçici teminat mektubu almıştır. ihale başarıyla tamamlanmış ve ihaleyi kazanan taraf hariç tüm katılımcılara verdikleri geçici teminat mektupları iade edilmiştir. Ancak ihaleyi kazanan taraf hizmet sözleşmesi imzalamadığı için 25.12.2014 tarihinde işletme tutarı tazmin etmek amacıyla bankaya başvurmuştur. 05.01.2015 tarihinde banka işletmenin hesabına 6.000 TL'lik tutarı yatırmıştır.

Gerekli yevmiye kayıtları UFRS'ye göre aşağıdaki gibi olacaktır;

05/01/2015	
102 BANKALAR	200.000
6.. FAALİYETLERLE İLGİLİ DİĞER GELİR VE KÂRLAR	200.000

TMS 37 tazminatlar başlığına göre tazminatın raporlanması ancak ve ancak gelirin gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi kesine yakın olduğu zaman mümkündür. (TMS 37, 2005) Bundan dolayı verilen örnekte tazmin edilen tutar 25.12.2014 tarihinde değil de 05.01.2015 tarihinde, gelir elde edildiğinde kaydedilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gayri nakdi yükümlülükler; işlem anında nakit çıkışı gerektirmeyen ancak gelecekte nakit çıkışı doğurabilecek, kefalet, taahhüt ve teminat mektubu gibi işlemlerdir. Özellikle teminat mektupları gayri nakdi yükümlülükler içerisinde piyasada en çok kullanılanlarındandır. Teminat mektubunun resmi bir nitelik taşıması ve bankanın da devreye girmesi bunda etkilidir.

Teminat mektubu; lehtarın muhataba karşı yerine getirmek üzere üstlendiği yükümlülüğe bankayı ortak ettiği hukuki bir müessesedir. Teminat mektupları özellikle ihale süreçlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Banka açısından bir gelir niteliği taşıyan teminat mektupları, lehtarın piyasada güvenilirliğini arttıran bir işlev taşımaktadır. Muhatap açısından ise alacaklarının tahsilatını kolaylaştırmaktadır.

Teminat mektubunun gayri nakdi bir yükümlülük olması ve işlem anında nakit çıkışı gerektirmeyip gelecekte nakit çıkışı gerektirme ihtimali raporlanmasını zorlaştırmaktadır. Teminat mektubu taraflarının teminat mektubu işlemlerinde hangi aşamada nasıl raporlama yapacakları doğru raporlama açısından önem taşımaktadır.

İşletmedeki mali olayların raporlanması, işletme çevresinin işleme ile ilgili karar vermesinde son derece önemlidir. Bunun için muhasebenin amacı olan raporlama mali tablo kullanıcılarının kararlarını etkilemektedir. Muhasebe raporlamayı yaparken belli ilke ve esasları vardır. Bu ilke ve esaslar ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları muhasebeyi tekdüzenliğe indirgemeyi amaçlamaktadır. Ülkelerin kendine özgü muhasebe uygulamaları olduğu için ilkelerin muhasebe uygulamaları UFRS'den etkilenmektedir. Kanunlar şirketlerin vergi kanunlarına göre finansal raporlama yapmalarını zorunlu kılarken, UFRS'nin ilke ve esaslarına göre finansal raporlama yapmalarını serbest bırakmaktadır. Bu da iki farklı raporlama yapan işletmelerin farklı Kâr/Zarar hesabı yapmalarına sebep olmaktadır.

Tekdüzen Hesap Planının ilke ve esasları teminat mektuplarının tazmin aşamasından önce finansal tablolarda raporlanmasını mümkün kılmamaktadır. Teminat mektupları gerek lehtar gerek muhatap tarafından THP'ye göre nazım hesaplarda izlenmekte ve nakit çıkışı veya girişi olmadıkça işletmenin finansal tablolarında yer almamaktadır. Ancak teminat mektubu tutarı teminat mektubu taraflarından olan lehtarın bir

yükümlülüğüdür. Teminat mektubunun tazmin aşamasından önce işletmenin finansal tablolarında görülmemesi eksik raporlamaya sebep olmaktadır. Vergi kanunları, teminat mektubunun tazmin aşamasında tazmin tutarını lehtarın gider yazmasını mümkün kılmaktadır. Teminat mektubunun tazmini kesin dahi olsa, tazmin gerçekleşmediği müddetçe THP ilke ve esaslarına göre gider yazılması mümkün değildir. Çünkü bu işlem Vergi Usul Kanununun karşılık ayırma koşullarına uymamaktadır.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları teminat mektubunu lehtar için bir koşullu yükümlülük, muhatap açısından ise bir koşullu borç olarak görmekte ve bunların nasıl raporlanacağını TMS-37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardında açıklamaktadır. Alınan ve verilen teminat mektupları UFRS'nin ilke ve esaslarına göre finansal tablo dipnotlarında raporlanması gerekmektedir. Lehtar açısından bir koşullu yükümlülük olan teminat mektubunun tazmini eğer muhtemelse karşılık ayrılması gerekmektedir. Karşılık ayırma işlemi Vergi Kanunlarının ilke ve esaslarına göre Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olduğu için iki raporlama sistemi arasında fark ortaya çıkmaktadır. Tazmin tutarı için karşılık ayırma işlemi ile vergi kanunları tarafından bu tutarın gider olarak kabul edildiği süre arasına raporlama dönemi girmesi durumunda farklı Kâr/Zarar tutarları ortaya çıkmaktadır. Bu da ertelenmiş vergi etkisini doğurmaktadır.

Gayrinakdi yükümlülüklerin raporlanmasında ülkelerin muhasebe uygulamalarında farklılaşmalarının arkasında yatan nedenlerin araştırılmasına yönelik bir çalışma literatüre olumlu bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği 3568 Sayılı Meslek Yasası. (1992, Aralık 26). *Resmî Gazete No:21447 (M)*.
- AKÇA, N., & GÖNEN, S. (2015). Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıkların Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatı Kapsamında Değerlendirilmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), s. 89-105.
- AKDOĞAN, H., & AYDIN, H. (1987). *Muhasebe Teorileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- AKDOĞAN, N. (2006). UMS 12-Gelir Vergileri Standart Hükümlerine Göre Dönem Karından İndirilecek Vergi Giderinin Hesaplanması Ve Ertelenmiş Vergilerin Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 1-17.
- AKTÜRK, A. (2008). Muhasebede İhtiyatlılık Kavramı ve İMKB Ulusal Sınai İndeksinde İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. ISPARTA.
- AKTÜRK, A., & ACAR, D. (2012, Eylül-Ekim). Muhasebede İhtiyatlılık Kavramı ve Temelleri. *Mali Çözüm*, s. 17-38.
- ARIKAN, V. (1972). Türk Vergi Hukukunda Karşılıklar. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*(22), s. 185-199.
- ARKAN, S. (1992). Teminat Mektubu Veren Bankanın Hukuki Durumu. *BATIDER*.
- ATA, A., PARLAKKAYA, R., & ALAGÖZ, A. (2006). *Genel Muhasebe*. Konya: Atlas Kitabevi.
- BARLAS, N. (1986). *Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları*. İSTANBUL: Kazancı Hukuk Yayınları.

- BAŞARA, İ. (2009). Banka Teminat Mektuplarının Hukuki Niteliği. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(83), 302-317.
- CAN, A. V. (2009). Maliyet Muhasebesi. SAKARYA: SAKARYA YAYINCILIK.
- ÇETİN, A., & AKARÇAY ÖĞÜZ, A. (2010). Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıkların İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, XXIX(II), s. 407-430.
- DOĞAN, E. (2010). Türk Hukuk Sisteminde Banka Teminat Mektupları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yök Tez Tarama Merkezi.
- DOĞAN, V. (2005). *Banka Teminat Mektupları*. ANKARA: Seçkin Yayıncılık.
- DURSUN, L. (1997). Türk Hukukunda Banka Teminat Mektupları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yök Tez Tarama Merkezi.
- GELŞİN, A., & SÖNMEZ, F. (2007, Ocak-Şubat). Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Bağlı Varlıklar (25 Nolu Spk Tebliği On sekizinci Kısım, 37 Nolu TMS Ve İlgili Mevzuat Hükümlerine Göre). *Mali Çözüm*(79), s. 121-140.
- GÖKÇEN, G., ATAMAN AKGÜL, B., & ÇAKICI, C. (2011). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*. İSTANBUL: Türkmen Kitabevi.
- GÖKÇEN, G., ÇAKICI, C., & ATAMAN, B. (2006). *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları*. İSTANBUL: BETA.
- GÜCENME GENÇOĞLU, Ü. (2013). TMS 12 Gelir Vergileri. Ü. GÜCENME GENÇOĞLU, Y. ÖZERHAN, & S. KARABINAR içinde, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları* (s. 145-175). Sakarya: SAÜSEM.
- GÜCENME GENÇOĞLU, Ü., ÖZERHAN, Y., & KARABINAR, S. (2013). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları*. SAKARYA: SAÜSEM.
- GÜCENME, Ü., & POROY ARSOY, A. (2007, OCAK). Vergilerin Muhasebeleştirilmesi, Ertelenen Vergi Varlık Ve Yükümlülükleri. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, s. 1-16.

- İMER, C. (2010). Kamu İhale Kanununa Göre Alınan Teminat Mektuplarının Tasfiyesi. *Mali Kılavuz*, 46-53.
- İŞIKTAÇ, M. Ş. (2015). *Teminat Mektupları*. <http://isiktac.av.tr/tr/yayinlar>. adresinden alınmıştır
- KABAN, N. (2007). Muhasebenin İhtiyatlılık Kavramının Karşılıklar ve Yedekler Açısından Karşılaştırmalı bir İncelemesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir.
- KAHYAOĞLU, E. C. (1996). *Banka Garantileri*. İstanbul.
- KAHYAOĞLU, E. C. (1996). *Banka Garantileri*. İSTANBUL.
- Kamu Gözetim Kurumu. (2005). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Türkiye Finansal Raporlama Standartları*.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2005). TMS 37. *Türkiye Finansal Raporlama Standartları*.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2006). TMS-12 Gelir Vergileri Standardı.
- KARABINAR, S. (2007, EYLÜL). *Genel Muhasebe*. ADAPAZARI: Sakarya Yayıncılık.
- KAYA, A. (1995). İlk Yazılı Talepte Ödeme Klotunu ihtiva eden Banka Garantilerinde Hakkın Kötüye Kullanılması Sorunu, Prof. Dr. Reha POROY'a Armağan. İSTANBUL: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- MISIRLIOĞLU, İ. U. (2005, TEMMUZ). Kurum Kazancı Üzerinden Hesaplanan Vergilerin Raporlanması. *Mali Çözüm-72*, s. 51-65.
- OTAR, İ. (1984). Risale-i Felekiyye - Kitab-us Syagat Hakkında. *İstanbul üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Dergisi*.
- OY, O. (tarih yok). Bankacılık Uygulamasında Plasman Yönetimi. *İnterbank Uluslararası Eğitim Bölümü Yayınları*.
- ÖRTEN, R. (2000). *Genel Muhasebe ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Örnekleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- ÖRTEN, R., KAVAL, H., & KARAPINAR, A. (2012). *Türkiye Muhasebe- Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları*. Gazi Kitabevi.
- ÖZKAN, A. (2000). Karşılıklar ve Muhasebe Uygulamaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(16), s. 179-201.
- ÖZKAN, A. (2009, Ocak-Haziran). Tms-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergiler Ve Muhasebe Uygulamaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(32), s. 97-112.
- PAMUKÇU, İ. (1976). *Bütün Yönleri İle ve Çeşitli Örneklerle Teminat Mektupları*. ANKARA: Ayyıldız Matbaası.
- REİSOĞLU, S. (1990). *Banka Teminat Mektupları Ve kontrgarantiler*. ANKARA: Ayyıldız Matbaası.
- REİSOĞLU, S. (2002). Banka Teminat Mektupları ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar. *Bankacılık Dergisi*(43), 94-100.
- SAYIM, F., & ARDIÇ, M. (2012). Banka Bilançolarındaki Kredi Karşılık Kalemlerinin Dışa Yansımaya Biçimleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(3-4), s. 297-312.
- SEVİLENGÜL, O. (2003). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SEVİNÇ, F. (2003, Haziran). 12 Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardı ve Diğer Ülkelerdeki Uygulamaları Çerçevesinde Ertelenmiş Vergi ve Finansal Tablolara Yansımaları. *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*. ANKARA: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Muhasebe Genel Müdürlüğü.
- SÖĞÜTLÜ, Ö. (2013). 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 33. Maddesi Gereğince Alınan Geçici Teminatın Gelir Kaydedilmesi. *Mali Kılavuz*, 59-69.
- SÜSLER, F. (1990). *Teminat Mektupları ve Banka Garantileri*. İktisat Bankası Yayınları.
- TAŞPOLAT, A. (1989). *Banka Garantileri*. İSTANBUL: Erol Ofset.

- TEKİNALP, Ü. (2009). *Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları*. İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- TEKŞEN, Ö. (2010). TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Verginin İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), s. 297-317.
- TÖRE, F., & TAYBOĞA, E. (2014). Teminat Mektupları, Çeşitleri ve Gümrük Mevzuatı Kapsamında Alınan Teminat Mektuplarında Yaşanan Sorunlar. *Mali Kılavuz*, 34-50.
- TÜRK DİL KURUMU. (tarih yok). 2 21, 2015 tarihinde Türk Dil Kurumu Web Sitesi: <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı
- USTA, M. (2012). Kamu İhale Mevzuatına Göre Teminat Türleri, Uygulamada Geçici Teminat, Kesin Teminat ve Ek Kesin Teminat Açısından Özellik Arz Eden Durumlar. *Mali Kılavuz*, 81-93.
- YILDIRIM, M. (2008). *Banka Muhasebesi*. İSTANBUL: Türkiye Bankalar Birliği.
- YILDIRIM, S., & KARANLIK, S. (2008). Türkiye Muhasebe Standardı (TMS37) Kapsamında Karşılıklar ve Garanti Giderleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*(3), s. 107-122.
- YILMAZ, M. (2011). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kefalet Sözleşmelerinde Kefilin Sorumluluğunun Kapsamı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 156-170.
- YÜKÇÜ, S., & YAŞAR, Ş. (2013, Haziran). Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıkların TMS 37 Standardı Kapsamında İncelenmesi. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, s. 1-13.

EKLER

Ek.1 Özelge

Başlık	Teminatın nakte çevrilerek irat kaydedilmesi nedeniyle teminat tutarının mükellefin kayıtlarına gider olarak kaydedilmesinin mümkün olup olmadığı hk.
Tarih	23/12/1998
Sayı	B.07.0. GEL.0.40/4025-22/49195

T.C.

MALİYE BAKANLIĞI

Gelirler Genel Müdürlüğü

TARİH: 23.12.1998

SAYI : B.07.0. GEL.0.40/4025-22/49195

KONU : Teminatın nakte çevrilerek irat kaydedilmesi nedeniyle teminat tutarının mükellefin kayıtlarına gider olarak kaydedilmesinin mümkün olup olmadığı hk.

ERZURUM VALİLİĞİ

(Defterdarlık : Gelir Müdürlüğüne)

İLGİ : 19.11.1998 tarih ve B.07.4.DEF.0.25.10/210/3356 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınızın incelenmesinden, iliniz Vergi Dairesi mükelleflerinden'ınBakanlığı Bölge Başkanlığının et ihalesinin uhdesinde kaldığı, söz konusu işten zarar edeceğini düşünen mükellefin Bölge Başkanlığı ile sözleşmeyi imzalamadığı, bunun üzerine teminatın nakte çevrilerek irat kaydedildiği bildirilerek teminat tutarının mükellefin kayıtlarına gider olarak kaydedilmesinin mümkün olup olmadığı hususunda Bakanlığımızdan görüş talep ettiğiniz anlaşılmıştır.

Bilindiği üzere 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 40 ıncı maddesinin üçüncü fıkrasında, işle ilgili olmak şartıyla mukavelenameye veya ilama veya kanun emrine istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatların gider yazılacağı hükme bağlanmıştır.

Bu hüküm uyarınca, adı geçenin Bölge Başkanlığı ile ihaleyi aldığı için yapması gereken sözleşmeyi imzalamaması nedeni ile ilgili şartnamenin feshi üzerine, şartname gereğince adı geçen Bölge Başkanlığınca irat kaydedilen teminat bedelinin, safi ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilmesi mümkün bulunmaktadır.

Bilgi edinilmesini ve gereğinin buna göre yapılarak, konu hakkında adı geçene de bilgi verilmesini rica ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Abdüssamed KOÇ, 11.07.1989 tarihinde Bursa'nın İnegöl ilçesinde doğmuştur. ilk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 2012 yılında Sakarya Üniversitesi İşletme bölümünde mezun olmuştur. 1 yıl dil eğitimi aldıktan sonra 2013 yılında yine Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalı, Muhasebe ve Finansman bilim dalında yüksek lisansa başlamıştır. 2015 yılında Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finansman bilim dalında araştırma görevlisi olarak göreve başlamış ve halen devam etmektedir.